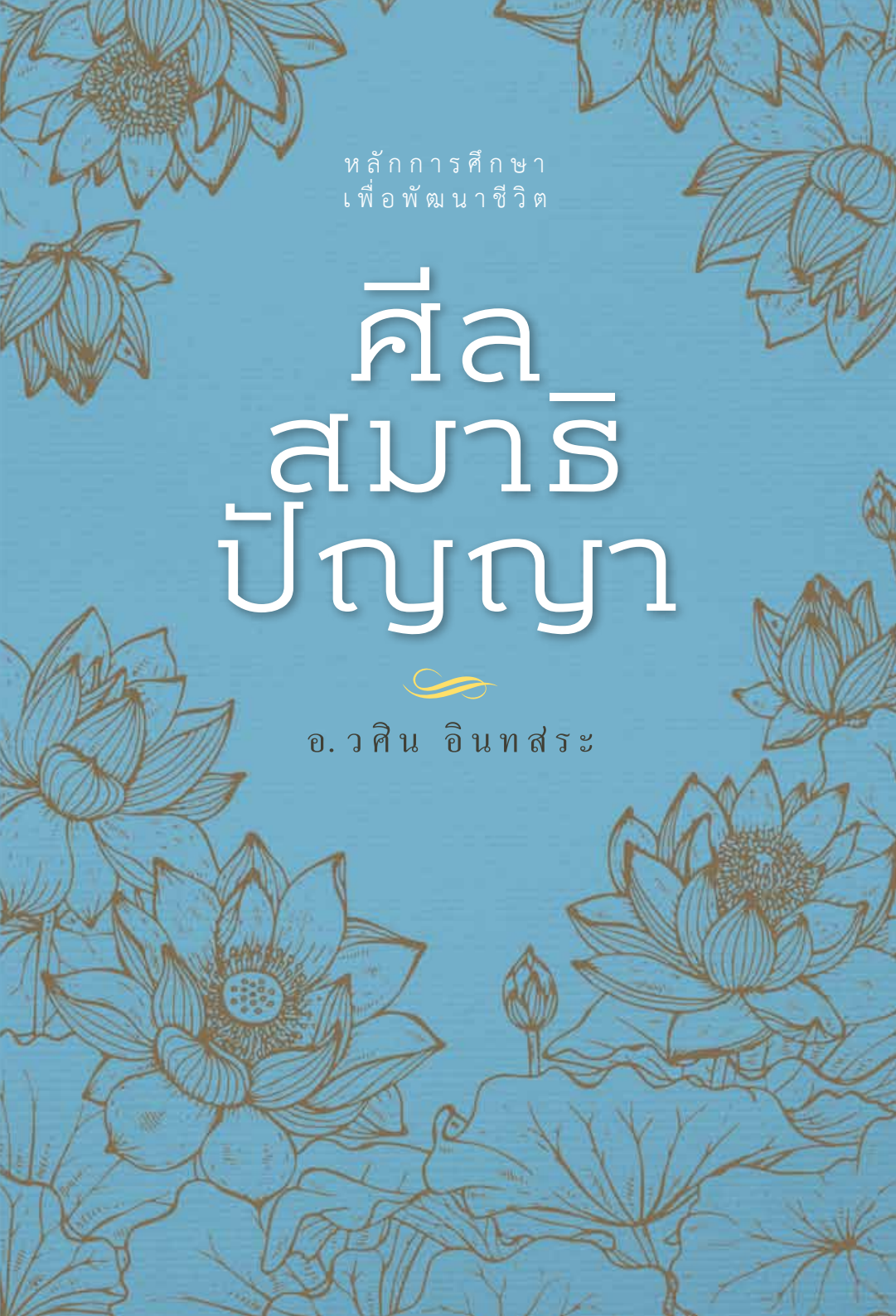

หลักการศึกษ
เพื่อพัฒนาชีวิต

ศีล สมาธิ ปัญญา

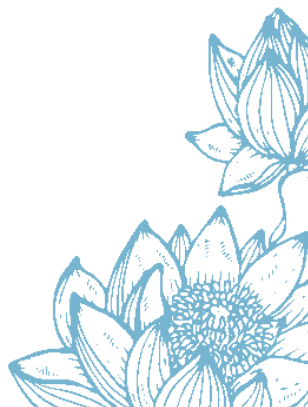

อ. วศิน อินทสระ

ศีล สมาธิ ปัญญา

อ.วศิน อินทสระ

ศีล สมาธิ ปัญญา

อ.วสิน อินทสระ

Facebook : อาจารย์วสิน อินทสระ

Facebook : Wasin Indasara

ธรรมกัลยาณธรรม

หนังสือดีลำดับที่ ๓๗๗

พิมพ์ครั้งที่ ๓ : เมษายน ๒๕๖๒ จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พ.ศ. ๒๕๔๒

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : พ.ศ. ๒๕๔๓

โดย บริษัท สำนักพิมพ์บรรณกิจ ๑๙๙๑ จำกัด

จัดพิมพ์โดย ธรรมกัลยาณธรรม ๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐ โทรศัพท์ ๐-๒๗๐๒-๓๓๕๓ และ ๐-๒๗๐๒-๙๖๒๔

ออกแบบ คนข้างหลัง พิสูจน์อักษร ทีมงานกัลยาณธรรม

เพลท แคนนา กราฟฟิค โทร. ๐๘-๖๓๑๔-๓๖๕๑

พิมพ์ บริษัทพิมพ์ทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด โทร. ๐-๒๘๘๕-๗๘๗๐-๓

สัพพทานัง ธัมมทานัง ชินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง

www.kanlayanatam.com

Line@kanlayanatam

kanlayanatam

อาจารย์วสิน อินทสระ

คำอนุโมทนา

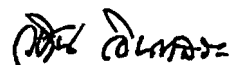

ชมรมกัลยาณธรรม โดยพันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ ผู้เป็นประธานชมรมฯ ได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง “ศีล สมาธิ ปัญญา” ข้าพเจ้าอนุญาตด้วยความยินดียิ่ง จัดเป็นการพิมพ์ ครั้งที่ ๓ สำหรับความเป็นมาของการพิมพ์ครั้งแรก และครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในคำนำของการพิมพ์ครั้งนั้นๆ

ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา ศีลทำให้กาย วาจา ใจ สะอาด สมาธิทำให้ใจสงบ ปัญญาทำให้ใจสว่าง ผู้มีคุณธรรมทั้ง ๓ อย่างนี้ ชื่อว่า ได้ดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งชาวพุทธที่ดี หวังได้มากในความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิตของตน

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาอย่างยิ่ง ต่อกุศลเจตนาของชมรม กัลยาณธรรม ที่ได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ออกเผยแผ่ให้แพร่หลาย ขอให้ผู้จัดพิมพ์และผู้อ่านพึงประสบความสำเร็จความสุขสวัสดิ์ ในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ

ด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง

 ติชฺช อนิเชฺระ

๑๗ มีนาคม ๒๕๖๒

คำนำ

ชมรมกัลยาณธรรม

ตามที่ทราบกันแล้วว่า ธรรม ๔ ซึ่งจัดประเภทตามลักษณะความสัมพันธ์ที่มนุษย์พึงปฏิบัติหรือเกี่ยวข้อง เป็น ๔ จำพวก อันสอดคล้องกับหลักอริยสัจ ๔ และกิจในอริยสัจ ๔ ได้แก่

๑. **ปริญญะยธรรม**-ธรรมที่เข้ากับกิจในอริยสัจข้อที่ ๑ คือ **ปริญญา** (ธรรมอันพึงกำหนดรู้) สิ่งที่เราควรรอบรู้ หรือรู้เท่าทันตามสภาวะของมัน ได้แก่ อุปาทานขันธ ๕ กล่าวคือ ทุกข์ และสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในจำพวกที่เป็นปัญหา หรือเป็นที่ตั้งแห่งปัญหา
๒. **ปหาตัพพธรรม**-ธรรมที่เข้ากับกิจในอริยสัจข้อที่ ๒ คือ **ปหานะ** (ธรรมอันพึงละ) สิ่งที่จะต้องแก้ไขกำจัดทำให้หมดไป ว่าโดยต้นตอรากเหง้า ได้แก่ อวิชชา และภวตัณหา กล่าวคือธรรมจำพวกสมุทัย ที่ก่อให้เกิดปัญหา เป็นสาเหตุของทุกข์ หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า อกุศลทั้งปวง
๓. **สังฆิกัตัพพธรรม**-ธรรมที่เข้ากับกิจในอริยสัจข้อที่ ๓ คือ **สังฆิกิริยา** (ธรรมอันพึงประจักษ์แจ้ง) สิ่งที่เราควรได้ควรถึงหรือควรบรรลุ ได้แก่ วิชา และวิมุตติ เมื่อกล่าวโดยรวมยอด คือ **นิโรธ** หรือนิพพาน หมายถึงจำพวกที่เป็นจุดหมาย หรือเป็นที่ดับหายสิ้นไปแห่งทุกข์หรือปัญหา
๔. **ภาเวตัพพธรรม**-ธรรมที่เข้ากับกิจในอริยสัจข้อที่ ๔ คือ **ภาวนา**

(ธรรมอันพึงเจริญหรือพึงปฏิบัติบำเพ็ญ) สิ่งที่จะต้องปฏิบัติหรือลงมือทำ ได้แก่ ธรรมที่เป็นมรรค โดยเฉพาะสมณะ และวิปัสสนา กล่าวคือ ประดาธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติ หรือเป็นวิธีการที่จะทำหรือดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดหมายแห่งการสลายทุกข์หรือดับปัญหา

ในส่วนของ **ภาเวตัพพธรรม** ธรรมอันควรเจริญ หรือพึงบำเพ็ญนั้น ท่านกล่าวถึง**มรรค** (สันสกฤต-มรค, บาลี-มคค) คือ หนทางสู่ความดับทุกข์ เป็นหนึ่งใน ๔ จึงเรียกอีกอย่างว่า **ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา** หรือการลงมือปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือ มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง หรือ ทางดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งท่านเรียกเป็น “องค์” มี ๘ องค์มารวมกัน และเมื่อจะแบ่งย่อยเป็น “ชั้น” จะประกอบด้วย ๓ ชั้น คือ ศีลชั้น สมาธิชั้น และปัญญาชั้น

โดย ทั้ง ๓ ชั้น นี้ จะประกอบด้วยส่วนของอริยมรรคมีองค์ ๘ หรือ ทางดำเนินอันประเสริฐ ๓ ส่วน คือ ส่วนของ **ศีลชั้น** ได้แก่ **สัมมาวาจา** (วาจาที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากการพูดเท็จ หยาบคาย ส่อเสียด และเพ้อเจ้อ, **สัมมากัมมันตะ** (การปฏิบัติที่ถูกต้อง) หมายถึง เจตนาละเว้นจากการฆ่า โจรกรรม และการประพฤติดิฉินในกาม และ **สัมมาอาชีวะ** (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากมิถฉาชีพ ส่วนของ **สมาธิชั้น** ได้แก่ **สัมมาวายามะ** (ความเพียรที่ถูกต้อง) หมายถึง ความเพียร ๔ คือ ความพยายามป้องกันอกุศลที่ยังไม่เกิด ละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ทำกุศลที่ยังไม่เกิด และดำรงรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว, **สัมมาสติ**

(การมีสติที่ถูกต้อง) ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ หมายถึง มีสติในกาย เวทนา จิต และ ธรรม, *สัมมาสมาธิ* (การมีสมาธิที่ถูกต้อง) หมายถึง ฌาน ๔ ในส่วนของ**ปัญญาขั้น** ได้แก่ *สัมมาทิฐิ* (ความเห็นที่ถูกต้อง) หมายถึง ความรู้ในอริยสัจ ๔ และ *สัมมาสังกัปปะ* (ความคิดที่ถูกต้อง) หมายถึง ความคิดในการออกจาก กาม ความไม่พยายาบาท และการไม่เบียดเบียน

ในส่วนของการแบ่งอริยมรรคมีองค์ ๘ แยกออกเป็นขั้น ๓ กอง ได้แก่ ศีลขั้น สมาธิขั้น และปัญญาขั้นนั้น ในภาค การปฏิบัติแล้ว ต้องใช้รูปนามขั้น ๕ เป็นที่ตั้งลงแห่งธรรมต่างๆ เพื่อความรู้แจ้งตามความเป็นจริงและเข้าถึงสัจธรรมตามลำดับ ซึ่งเมื่อได้พัฒนา **ศีลขั้น สมาธิขั้น และปัญญาขั้น**ได้แล้ว จะได้เพิ่มเติมอีก ๒ ขั้น คือ **วิมุตติขั้น และวิมุตติญาณทัสน-ขั้น** เป็นอันครบ ๕ ขั้น ที่ควรทำให้แจ้ง โดยอาศัยขั้น ๕ นี้

เมื่อกล่าวในมุมมองของการปฏิบัติจริง ท่านใช้คำว่า “**สิกขา**” สื่อถึงการศึกษา พัฒนา โดยย่อส่วนของกิจอันประเสริฐ ที่ต้องบำเพ็ญ หรือ อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือ มัชฌิมาปฏิบัติภา ลงเป็น ไตรสิกขา หรือ สิกขาสาม หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุลุคตหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. *อริสัลลสิกขา* (สิกขาคือศีลอันยิ่ง) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ อย่างสูง ๒. *อริจิตตสิกขา* (สิกขาคือจิตอันยิ่ง) ข้อปฏิบัติสำหรับ ฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่นสมาธิอย่างสูง ๓. *อริ-ปัญญาสิกขา* (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรม

ปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง เรียกว่า ฌีล สมาธิ ปัญญา

เมื่อท่านได้ฟังคำว่า ทาน ฌีล ภาวนา กับ ฌีล สมาธิ ปัญญา นี้ ก็ให้ทราบว่า ที่จริงเป็นระบบอันเดียวกัน แต่เราแยกเพื่อให้เห็นจุดเน้นที่ต่างกัน สำหรับคฤหัสถ์จะเน้นด้านนอก จัดเป็นทาน ฌีล ภาวนา แต่สำหรับพระสงฆ์จะเน้นด้านใน วางหลักเป็น ฌีล สมาธิ ปัญญา อนึ่ง ชื่อเรียกก็คล้ายๆ กัน ชุต ฌีล สมาธิ ปัญญา (ไตรสิกขา ไตร แปลว่า ๓ สิกขา คือ การศึกษา รวมเป็นไตรสิกขา แปลว่า การศึกษา ๓ อย่าง)

ส่วนชุตาน ฌีล ภาวนา เรียกชื่อต่างไปนิดหนึ่งว่า ปุญญ-สิกขา หรือ บุญสิกขา ก็คือ การฝึกฝนในเรื่องความดี หรือการฝึกหัดทำความดีนั่นเอง ปุญญ = ความดี สิกขา = การฝึกอบรม คือการฝึกฝนปฏิบัติอบรมในเรื่องความดี การทำให้คนเจริญงอกงามขึ้นในความดีต่างๆ ด้วยทาน ฌีล ภาวนา แต่เมื่อปฏิบัติธรรมตามหลักไตรสิกขา หรือบุญสิกขา ๓ ประการ อย่างถูกต้องดีแล้ว ก็จะมาบรรจบ เข้าถึงชีวิตที่ดีงาม มีความสุขที่แท้จริง โดยเข้าถึงธรรมและความสุขได้จนถึงที่สุด

ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นการสรุปประมวลความรู้ความเข้าใจจากการอ่านและการฟังธรรมบรรยาย ของ ท่านเจ้าพระคุณ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่เมตตาอธิบายแผนที่ทางเดินอันประเสริฐไว้อย่างชัดเจน ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ ขมรมกัลยาณธรรมมุ่งหวังให้ทุกท่านได้เห็นภาพรวมของชีวิตที่ควรจะเป็น และควรได้ควรถึง ในฐานะของผู้มีพระรัตนตรัย

อันประเสริฐเป็นสรณะ ศีล สมาธิ ปัญญา ทางดำเนินสู่ชีวิต
ประเสริฐนั้น มีรายละเอียดมากมาย โดยท่านอาจารย์วศิน อินทสระ
มีเมตตาอธิบาย แจกแจงไว้อย่างละเอียด เข้าใจง่าย ให้เราได้
ตระหนักในคุณค่า ความสำคัญ ขอให้ทุกท่านสละเวลา ค่อยๆ
เก็บรายละเอียดและทำความเข้าใจในแต่ละส่วน เพื่อให้สม
ประโยชน์แห่งการเป็นชาวพุทธ

ขอกราบขอบพระคุณในเมตตาของท่านอาจารย์วศิน
อินทสระ ที่ได้บรรยายธรรมชุดนี้ไว้ทางรายการวิทยุมานานมาก
แล้ว และมีคณะศิษย์ผู้ศรัทธาเห็นประโยชน์ ช่วยกันถอดเทป
เรียบเรียง จัดทำเป็นหนังสือ แต่หนังสือนั้นได้หมดไปนานแล้ว
ชมรมกัลยาณธรรมเห็นคุณค่า ไม่อยากให้ธรรมนิพนธ์อันเป็น
“เพชรแห่งธรรม” ชุดนี้สูญหายจากแวดวงของพุทธบริษัทผู้มี
บุญวาสนาบารมี มุ่งแสวงหาและบำเพ็ญตนเพื่อความหลุดพ้น
จึงได้ขออนุญาตจัดพิมพ์เผยแพร่ให้กว้างขวางอีกครั้ง หวังว่าผู้อ่าน
ทุกท่านจะได้รับประโยชน์ เปิดดวงตาแห่งธรรม มีหลักปฏิบัติเพื่อ
ความพ้นทุกข์ที่แจ่มแจ้งโดยทั่วกัน

บุญกุศลอันพึงบังเกิดจากธรรมทานนี้ ขอน้อมบูชาอาจารย์คุณ
แต่ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ครูผู้เปี่ยมล้นด้วยเมตตา ต้นแบบ
ของผู้ดำเนินบนหนทางแห่งชีวิตอันประเสริฐ กราบขอบพระคุณ
พระอาจารย์มหากีรติ อธิปัตติโก ที่ท่านสละเวลาช่วยตรวจทาน
ต้นฉบับ และมีเมตตาต่อศิษย์เสมอมา ทำให้การพิมพ์หนังสือธรรม
ที่ต้องมีคาถาภาษาบาลีประกอบ มีความมั่นใจและหมดกังวลว่า
จะผิดพลาดตกหล่น ในการใช้ภาษาของพระพุทธรเจ้า สืบทอด
พระธรรมอันประเสริฐอย่างถูกต้อง ทั้งอรรถและพยัญชนะ

ด้วยอานิสงส์แห่งธรรมทานจากปัญญาธรรมและความเมตตา
ของครูบาอาจารย์ ขอน้อมถวายเป็นพุทธานุชา และน้อมบูชา
อาจารย์คุณ ครูบาอาจารย์ทุกรูป ทุกท่าน ที่ได้สืบสานสายธารธรรม
ให้เป็นแสงสว่างพลังใจอันประเสริฐของเหล่าเวไนยสัตว์ต่อเนื่อง
ยาวนานมา ขอให้ทุกท่านผู้เปิดใจใฝ่ธรรม จงได้รับประโยชน์
จากการศึกษาและน้อมนำไปปฏิบัติ เป็นแนวทางดำเนินแห่ง
อริยมรรคมีองค์ ๘ เพื่อเข้าถึงความสุขอันมีคุณภาพขึ้นตามลำดับ
สงบ ดับร้อน ร่มเย็นด้วยธรรม และแผ่ขยายความสุข ความ
เจริญ ทั่วกาย ใจ ทั้งในปัจจุบัน และความเจริญย่งทางจิตวิญญาณ
คือพระนิพพาน จงทั่วกัน ทุกท่าน เทอญ

ทพญ.อัฉรา กลิ่นสุวรรณ
ประธานชมรมกัลยาณธรรม
วันมหาสงกรานต์ ๒๕๖๒

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๑

หนังสือเล่มนี้ เป็นผลงานการบรรยายทางวิทยุกระจายเสียง ณ สถานีวิทยุกองพลทหารม้าที่ ๒ ในรายการเสียงธรรมจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ชื่อรายการ “วิเคราะห์ธรรม” ซึ่งได้บรรยายตามตัวอักษร เริ่มต้นด้วยอักษร ก.

๑๐

เรื่อง ศิล สมาธิ ปัญญา (หลักการศึกษากายทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาชีวิต) นี้ เป็นชุดคำบรรยาย ที่อยู่ในภควัตถุ ๑๐ (ภควัตถุ = ถ้อยคำที่ควรพูด ควรนำมาสนทนากัน) ตัดมาพิมพ์เฉพาะ สीलภา สมาธิภา และปัญญาภา ตามศรัทธาปสาทะของศิษย์ผู้ออกทุนในการพิมพ์ แล้วยังได้ช่วยเหลืออีกนานัปการให้หนังสือเล่มนี้ออกมาได้ ตั้งแต่ถอดเทปและพิมพ์ต้นฉบับ รวมทั้งพิสูจน์อักษรในหนแรก จึงนำอนุโมทนาयงนั้ก

ศิลป สมาธิ ปัญญา เป็นการรวมตัวของมรรคมืองค์ ๘ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธ และเป็นทางสายกลาง ดำเนินสู่ความดับทุกข์ เพื่อสุขอันสมบูรณ์

มนุษย์เราต้องการพันทุกข์กันทุกคน แต่เมื่อไม่รู้ทาง เขาจะพันทุกข์ไปได้อย่างไร เมื่อทางอันถูกต้อง และดำเนินตามทางนั้นทุกข์จึงจะลดลง ทุกข์ลดลงมากเท่าใด สุขก็เพิ่มมากขึ้นตาม

สัดส่วน โดยนัยนี้ เราไม่ต้องแสวงหาสุขก็ได้ เพียงแต่ทำอะไร
ให้ทุกข์ลดลงก็พอแล้ว ชีวิตจะดำเนินสู่ความสะอาด สงบ และ
สว่าง ได้เห็นความงามแห่งชีวิต ซึ่งมีศีล สมาธิ และปัญญา
เป็นเครื่องประดับอันล้ำเลิศ เราจะรู้สึก ว่า ชีวิตมีค่าขึ้น เมื่อมี
ธรรมเพิ่มขึ้น คุณค่าทางวัตถุ เป็นสิ่งที่เจือด้วยอันตราย แต่คุณค่า
ทางธรรม เป็นคุณค่าที่บริสุทธิ์และปลอดภัย

ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ธรรมที่เป็นเพียงทางไม่ใช่
จุดหมายปลายทาง จุดหมายปลายทางคือวิมุตติ ความหลุดพ้น
จากเครื่องผูกพันทั้งปวง สู่เสรีภาพอันสมบูรณ์ ท่านผู้อ่าน
หนังสือนี้ด้วยโยนิโสมนสิการ คงได้รับประโยชน์ตามสมควร
สมความมุ่งหมายของผู้บรรยายและผู้จัดพิมพ์ ขออวยพรให้
ผู้ออกทุนจัดพิมพ์ ได้รับการคุ้มครองโดยธรรม ประสบสุข
อันสมบูรณ์ และขอจบกถาตอนนี้ ด้วยการตั้งความปรารถนาว่า

๑๑

ขอให้ผู้มีทุกข์จงพ้นทุกข์ (ทุกขปตดา จ นิททุกขา)

ขอให้ผู้มีภัยจงพ้นภัย (ภยปตดา จ นิพภยา)

ขอพระสัทธรรมจงดำรงอยู่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์เกื้อกูล
และความสุขแก่สัตว์โลกทั้งปวง (จิรํ ติฏฐตุ สหฺมโม ; สพฺเพสํ
สฺหิตโต โหติ สหฺมโม สุปตฺติจฺโต)

ด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง

อ. วสิน อินทะ-

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

สำนักพิมพ์บรรณกิจ ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ ๓ เรื่อง คือ ๑. คุณพระรัตนตรัยและการเข้าถึง ๒. ศิล สมาธิ ปัญญา และ ๓. พุทธปฏิภาณ (พระปัญญาในการเทศนาและการโต้ตอบของพระพุทธเจ้า) ข้าพเจ้าอนุญาตด้วยความยินดี คิดว่าด้วยความปรารถนาดีและความเพียร ความมุ่งมั่นของคุณสมศักดิ์ เตชะเกษม แห่งสำนักพิมพ์บรรณกิจ หนังสือทั้ง ๓ เล่ม จักได้แพร่หลายสู่ท่านผู้อ่านมากขึ้น เป็นการช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นวิถีแห่งการครองชีวิตที่ประเสริฐและเป็นศิลปะในการลดทุกข์อย่างยอดเยี่ยม

ผู้ร่วมมือกันทำย่อมประสบบุญเป็นอันมากประมาณมิได้ เพราะธรรมนั้นแลประเสริฐที่สุดในหมู่ชน ทั้งในปัจจุบันและภายหน้า (พระพุทธพจน์ในอัครคัมภีร์สุต) ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือดังกล่าว จะให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นตามสมควร พร้อมกันนี้ ขอส่งความปรารถนาดีมายังท่านผู้อ่านทุกท่าน ขอให้ท่านมีความสุข ปราศจากทุกข์ภัยทั้งปวงตลอดกาล

วิจิตร วัฒนะ

๒๙ มกราคม ๒๕๔๓

๑
ศิลปกา
๑๗

ความสำคัญของศิลป์.....	๒๑
ศิลป์คืออะไร.....	๒๓
วิรัตน์.....	๒๖
รากฐานของศิลป์ คือ ธรรม.....	๒๗
ประเภทของศิลป์.....	๒๘
อนสนา - ปริกกา.....	๓๒
ความเศร้าหมอง - ผ่องแผ้วของศิลป์.....	๓๓
ศิลป์ขาด ศิลทะลุ ศิลต่าง ศิลพริ้ว.....	๓๓
โทษของความเป็นผู้ทศิลป์.....	๓๕
ผู้มีศิลป์มีธรรมกับผ้ากาสี.....	๓๘
อานิสงส์ของศิลป์.....	๔๓
สุขสมุทัย.....	๔๗

๒ สมาธิ ก ถา ๕๑

สมาธิตามรูปแบบ.....	๕๕
สมาธิโดยเนื้อหาสาระ.....	๕๘
เบื้องต้นของสมาธิ.....	๖๑
วันแม่.....	๖๓
การปฏิบัติธรรมคืออะไร.....	๖๗
มงคลสูตร.....	๖๙
ความดำริเป็นสิ่งสำคัญ.....	๗๑
แก่นในพุทธศาสนา.....	๗๒
ปรมาตถธรรมคืออะไร.....	๗๓
อาการ ๓๒.....	๗๔
เถรสองบาตร.....	๗๕
ธรรมสมาธิ - จิตสมาธิ - วิปัสสนาสมาธิ.....	๗๘
ต้นหามุสสัย.....	๘๐
เอาสมาธิมาใช้ในชีวิตจริง.....	๘๒
ปัญญาจธรรม.....	๘๔
บุญกุศลที่สูงสุด.....	๘๕
ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น.....	๘๖

๓ ป ญ ญ า ก ถ า ๙๓

ปัญญาคืออะไร.....	๙๗
แหล่งเกิดของปัญญา.....	๙๘
ลักษณะของปัญญา.....	๑๐๑
คุณธรรมสูงสุด.....	๑๐๔
พุทธวิธีในการสอน.....	๑๐๕
ทำอะไรทุกซ่จึงจะไม่เกิดขึ้น.....	๑๑๓
เรื่องแก้วมณี.....	๑๑๗
นกหาฝั่ง.....	๑๑๙
ผ้าจำนำพรรษา.....	๑๒๕
อยู่อย่างสงบในยามทุกซ่	
ใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์ในยามสุข.....	๑๒๗
สถานสอนศาสนาแห่งแรก.....	๑๓๑
เชื่อกกรรม แก้กกรรม.....	๑๓๓
ธรรมสำหรับผู้สูงอาย.....	๑๓๗
เสนกบัณฑิต.....	๑๔๐
ยื้อค่งย้ายภูเข.....	๑๔๒
ใช้ปัญญานำชีวิต.....	๑๔๕

.....
ศีลภา

ท่านบอกว่า ทุกข์ภัยออกจากปาก
โรคภัยเข้าทางปาก ท่านคงเคยได้ยิน โรคภัย
เข้าทางปาก อาหารการกิน ถ้าระวังโรคภัย
ก็น้อย ถ้าไม่ระวังเรื่องอาหารการกิน โรคภัย
ก็มากขึ้น ที่มีอยู่แล้ว ก็จะมีมากขึ้น ทุกข์ภัย
ออกจากปาก ถ้าปากไม่ดี ปากบาป ไม่ใช่
ปากบุญ

..... สื่ ล ก ถา *

ความสำคัญของศีล

มาถึงกถาวัตถุ ถ้อยคำที่ควรพูด ข้อที่ ๖ คือ สीलกถา
กถาที่ว่าด้วยศีล ถ้อยคำที่ชักนำกันให้พอใจในศีล ให้รักษาศีล
ให้เป็นผู้ที่มีศีล พุดกัน สนทนากันในเรื่องศีล เช่นว่า ศีลคืออะไร
รักษาศีลอย่างไร อานิสงส์ของศีลเป็นอย่างไร รักษาศีลแล้ว
ได้อะไร ทำนองนี้ก็เป็นสื่ลกถา ซึ่งมันก็มีความสำคัญอยู่ไม่ใช่น้อย
เพราะเรื่องศีลเรื่องธรรมเป็นเรื่องมีความสำคัญอย่างยิ่งในชีวิต
ของคนเรา ถ้าไม่มีศีลไม่มีธรรมเสียแล้ว ก็จะเดือดร้อนกันไปหมด
อยู่ในสังคมลำบากมาก แม้เราจะเป็นคนมีศีล แต่ไปอยู่ในสังคม
ของคนไม่มีศีล ก็จะเดือดร้อนเหมือนกัน เพราะฉะนั้น เมื่อเรา

* บรรยายธรรมในรายการเสียงธรรมจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ณ สถานีวิทยุกองพลทหารม้าที่ ๒ เอเอ็ม ความถี่ ๙๖๓ กิโลเฮิทซ์ รายการ
วิเคราะห์ธรรม วันอังคารที่ ๗ ก.ค. ๒๕๔๑ เวลา ๒๐.๐๐-๒๐.๓๐ น.

มีศิลป์แล้ว ก็มีความจำเป็นต้องให้คนอื่นมีศิลป์ด้วย มิเช่นนั้นแล้ว ก็จะต้องเดือดร้อน รักษาศิลป์อยู่คนเดียวก็คงไม่ได้ ช่วยกันรักษาศิลป์ ในสังคม ให้เป็นศิลป์ของสังคม ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ

ถ้าสังคมไม่มีศิลป์ ไม่มีธรรมแล้ว อยู่กันยาก อยู่กันลำบาก สังคมมนุษย์เรา เดือดร้อนวุ่นวาย ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่นว่า ความยากจน ความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทกัน สังคมมนุษย์ มีความขัดแย้งมาก สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เรามักจะมองข้ามไปก็คือ การที่คนในสังคมของเราขาดการควบคุมตนด้วยศิล ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทางร่างกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทาง ทรัพย์สินบ้าง มนุษย์จึงรู้สึกหวาดหวั่นพรั่นพรึง รู้สึกไม่ปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าคนในสังคมของเรา ควบคุมตนได้ด้วย ศิลป์ ไม่ประทุษร้ายกัน ทางกาย ทางวาจาแล้ว สังคมของเรา จะน่าอยู่กว่านี้มาก

วันนี้มีข่าวใหญ่ข่าวหวาดเสียว มีการปล้นทรัพย์สินกันเป็น จำนวนล้านที่ไปรษณีย์ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่น่ากลัวมาก เจ้าหน้าที่ ธนาคารไปรับเงินแล้วถูกปล้น จนปานนี้ ไม่ทราบว่าจะจับผู้ร้าย ได้แล้วหรือยัง เขาก็มีกันทุกวัน การฆ่ากันบ้าง การปล้นทรัพย์สิน กันบ้าง การทำร้ายร่างกายบ้าง ถ้าตั้งใจที่จะเป็นคนมีศิลป์ ก็รักษา ศิลป์ ก็ไม่มีเหตุร้ายเหล่านี้เกิดขึ้น ศิลป์จะมารักษาคน รักษา สังคม เพราะฉะนั้น ถ้าช่วยกันตั้งอกตั้งใจรักษาศิลป์ รักษาธรรม ก็จะดีขึ้น ถึงจะอยู่กันอย่างยากจน แต่ไม่เดือดร้อน ถ้าไม่มีศิลป์ ไม่มีธรรม ถึงจะมั่งมี มีเงินมีทอง ก็หวาดหวั่นพรั่นพรึง เดือดร้อน กันไป ไม่ไ้วางใจกัน

ศีลคืออะไร

ศีล คือ เจตนาที่จะงดเว้นจากความชั่ว ทางกาย ทางวาจา และทางใจด้วย เจตนางดเว้น ทุจริตทางกาย ทางวาจา ท่านเรียกว่า **เจตนาศีล** การงดเว้นจากมโนทุจริต ความชั่วทางใจ ๓ อย่าง ท่านเรียกว่า **เจตสิกศีล** คือศีลที่เกี่ยวกับใจโดยตรง แม้ไม่ได้ทำด้วยกาย ด้วยวาจา ก็ทำให้ศีลทางใจขาดได้ ได้แก่ มโนทุจริต ๓ อย่างคือ

อภิชฌา แปลว่า โลก อยากได้ของคนอื่นในทางทุจริต
บางที่ท่านตามมาด้วยคำว่า **วิสมโลภะ**

รวมเป็น **อภิชฌาวิสมโลภะ** คือ ความโลภ อยากได้ของผู้อื่นในทางทุจริต ไม่ชอบธรรม พยาบาท คิดปองร้ายผู้อื่น

๒๓

มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าความดีไม่มี ความชั่วไม่มี ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว เป็นต้น คิดอย่างนี้เป็นมโนทุจริต เป็นบาปทางใจ ส่วนที่เป็นประพฤติดอกมาทางกาย ทางวาจา ก็เป็นกายทุจริต วจีทุจริต ถ้าเว้นกายทุจริต เว้นวจีทุจริตเสียได้ จัดเป็นเจตนาศีล เว้นทุจริตทางใจนั้นเป็น เจตสิกศีล

เพราะฉะนั้น ในชีวิตประจำวัน เราก็ต้องระวัง คือทำกายให้เป็นบุญ ทำปากให้เป็นบุญ ทำใจให้เป็นบุญ

ท่านมีโคลงกล่าวไว้ น่าสนใจนะครับ

ปากบุญเผยพจน์ได้ ยศศักดิ์ สิ้นนา
ญาติมิตรสหายนายรัก โอบอ้อม
ปากบาปพรว้าพลอดรัก จอดทุกซ์ ระทมแธ
จะเลื่อมล้นคักดีพร้อม ชาติเชื้อ ตนเอง

(สุภาษิตจากโลกนิติ)

ท่านบอกว่า ทุกข์ภัยออกจากปาก โรคภัยเข้าทางปาก
ท่านคงเคยได้ยิน โรคภัยเข้าทางปาก อาหารการกิน ถ้าระวัง
โรคภัยก็น้อย ถ้าไม่ระวังเรื่องอาหารการกิน โรคภัยก็มากขึ้น
ที่มีอยู่แล้ว ก็จะมีมากขึ้น ทุกข์ภัยออกจากปาก ถ้าปากไม่ดี
ปากบาป ไม่ใช่ปากบุญ เพราะฉะนั้น ท่านบอกว่า อยู่คนเดียว
ให้ระวังความคิด อยู่ในหมู่มิตร ให้ระวังคำพูด คือ ระวังวาจา
เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ให้ระวังอารมณ์ เมื่อมีอารมณ์ ให้ระวัง
การกระทำ เมื่ออยู่ในชุมชน ให้ระวังความประพฤติ อันนี้
เกี่ยวกับศีลทั้งนั้น

๒๔

เคยพบคำย่อในภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า “WATCH” ที่
แปลว่า นาฬิกาข้อมือ นาฬิกาพก ท่านบอกว่าในชีวิตประจำวัน
ให้นาฬิกาข้อมือ ให้นาฬิกาพกเอาไว้

WATCH ย่อมาจาก

W = Word ระวังคำพูดในชีวิตประจำวัน พูดดี
ได้ทรัพย์สิ้น พูดไม่ดี เสียมิตร เสียสหาย เสียทรัพย์ เสียสิน
จนถึงเสียคน

A = Action การกระทำ ให้ระวังการกระทำ

T = Thought ความคิด ระวังความคิด

C = Conduct ความประพฤติ

H = Heart หมายถึง อารมณ์

คนเรา ถ้าระวังได้เท่านี้ก็ดีนะ อยู่ที่ไหนก็มีความสงบ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเอง ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ระวังคำพูด ระวังการกระทำ ไม่กระทำชั่ว ไม่กระทำทุจริต แม้ความคิด ระวังความประพฤติ หมายถึง ที่เกี่ยวกับกิริยา มารยาท ควรพูดจาอ่อนน้อมถ่อมตน พูดจาอ่อนหวาน ควรจะพูด ควรวางท่าทีกิริยาอย่างไร ที่สำคัญอีกอันหนึ่ง คืออารมณ์ คนเรามักพ่ายแพ้ต่ออารมณ์ เพราะเราต้องพยายามเอาชนะ อารมณ์ ให้เป็นคนอยู่กับเหตุผล

เพราะฉะนั้น อยู่คนเดียวให้ระวังความคิด อยู่ในหมู่มิตร ให้ระวังคำพูด ให้ระวังวาจา เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ให้ระวัง อารมณ์ เวลาปกติไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ก็ไม่เป็นไร พอมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น เกิดอารมณ์ขึ้นมา แล้วจะทำอะไร ลงไปในขณะที่มีอารมณ์แรง พุ่งพล่านอยู่ จะก่อความเสียหาย ทั้งแก่ตัวเองและแก่ผู้อื่น เวลาอยู่ในชุมชน ก็ระวังความประพฤติ ถ้ามีอารมณ์ก็ระวังการกระทำ อย่าทำอะไรไปด้วยอารมณ์ ให้รู้จักสงบจิตสงบใจเสียก่อน เกี่ยวกับเรื่องศีลทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่เรียกว่า เจตนาศีล กับ เจตสิกศีล

วิรัติ

ที่เราพูดกันว่า เวรมณี เวลาสมาทานศีล ก็คือ วิรัติ นั่นเอง เช่น ปาณาติปาตา เวรมณี ลีกลา ปทั้ง สมาธิยามิ ขอสมาทาน ลีกลาบท คือ เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ วิรัติ หรือ เวรมณี ท่านให้ไว้ ๓ อย่างคือ

(๑) **สมาทานวิรัติ** งดเว้นด้วยการสมาทาน คือตั้งใจไว้ เช่น ตั้งใจไว้ว่าจะไม่ฆ่าสัตว์ จะไม่ลักทรัพย์ จะไม่ประพฤติดูผิดในกาม จะไม่พูดเท็จ จะไม่ดื่มสุราเมรัย เป็นต้น แล้วก็เว้นได้ตามความตั้งใจนั้น อย่างที่รับศีลในปัจจุบันนี้ครับ รับศีล สมาทาน และถือนั่นอยู่ในศีลที่สมาทานนั้น **คนรักาศิลต้องมีสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ สัจจะ** ตั้งใจเอาไว้อย่างไร แล้วก็ทำไปอย่างนั้น ไม่ล่วงความตั้งใจ

(๒) **สัมปัตตวิรัติ** แปลว่า งดเว้น เมื่อได้ประจวบกับเหตุการณ์ที่เป็นเหตุให้ล่วงละเมิดศีล ไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน เช่น เห็นกระเป๋าสตางค์ของคนอื่นลืมทิ้งไว้ ในที่ไม่มีมีใครเห็นนอกจากตัวเอง ทั้งเป็นเวลาที่เขาตกหล่นทรัพย์ด้วย เพราะว่าคิดเห็นใจผู้อื่นจึงเว้นเสีย ไม่ถือเอาทรัพย์นั้น ในเรื่องอื่นๆ ก็ทำนองเดียวกัน คือเว้นความชั่วนั้นเสียได้ แม้มีโอกาที่จะทำ แต่ไม่ทำ ทั้งที่ทุกอย่างเอื้ออำนวยให้ทำได้ แต่ไม่ทำ ด้วยเห็นว่า เป็นสิ่งไม่สมควรที่จะทำ เข้าใจผู้อื่น เห็นใจผู้อื่น นึกถึงผู้อื่น นี่ก็เป็นธรรมะ เพราะพื้นฐานของศีล อยู่ที่ธรรมะ คนเราไม่มีธรรม ก็ยากที่จะรักษาศีลได้

(๓) **สมุจเฉทวิรัติ** แปลว่า การงดเว้นได้อย่างเด็ดขาด ถอนรากถอนโคน ข้อนี้หมายถึง การเว้นความชั่วของพระอริยเจ้า

ซึ่งท่านได้มา พร้อมกับการบรรลุอริยมรรค อริยผล เช่น พระโสดาบัน เป็นต้น ท่านได้มีศีลมาพร้อมกับการได้อริยมรรค อริยผล มันคง สำหรับปุณฺณชนก็พออนุโลมได้นะครับ อนุโลม ความชั่วบางอย่าง ที่ต่อมากดเว้นได้เด็ดขาด และไม่คิดจะทำอีก เลย เช่น เคยดื่มสุรา เคยสูบบุหรี่ แล้วเห็นโทษการติดสุรา บุหรี่ แล้วเลิกได้เด็ดขาดตลอดชีวิต ไม่คิดจะดื่มอีก ไม่คิดจะสูบอีก อันนี้ก็อนุโลม เป็นสมุจเฉทวิริติ แต่ความหมายจริง ท่าน หมายความว่าถึงขั้นเด็ดขาดของพระอริยเจ้า ตั้งแต่พระโสดาบัน ขึ้นไป นี่มาพร้อมกับอริยมรรค อริยผล

รากฐานของศีล คือ ธรรม

๒๓

น่าสงสัยไหมครับว่า เราให้ศีลกันอยู่เป็นประจำ คน รักษาศีลกันอยู่เป็นอันมาก ศีล ๕ ให้กันอยู่มีใช้น้อยเลย แล้ว คนที่ตั้งใจจะรักษาศีลเหมือนกัน แต่ทำไมคนจึงล่วงศีล ไม่ข้อใด ก็ข้อหนึ่งกันอยู่เป็นประจำ มีการปล้น มีการฆ่ากัน มีการพูดเท็จ มีการดื่มสุราเมรัยกันอยู่เป็นประจำ ทำไมถึงเป็นอย่างนั้น นั่น ก็เพราะว่า **ขาดพื้นฐาน คือ ธรรม**

เพราะฉะนั้น ถ้าคนไม่มีธรรม การรักษาศีลนั้นเป็นไปได้ ยาก ถ้าคนมีธรรม การรักษาศีลเป็นไปได้ง่าย เพราะได้พื้นฐาน ของศีล คือ ธรรม คนที่มีเมตตากรุณาอยู่เป็นประจำ ฆ่าสัตว์ ตัวเล็กๆ ยังไม่ได้ จะไปฆ่าคนได้อย่างไร เมตตากรุณานี้ จะแผ่ไป ถึงข้ออื่นๆ ได้หมด จะไปขโมยทรัพย์ของเขาได้อย่างไร จะไป ประพฤติผิดในเรื่องอื่นๆ ได้อย่างไร เมตตากรุณา แม้ตัวเดี๋ยวนี้ มีเมตตาต่อผู้อื่น มีเมตตาต่อตัวเอง กลัวความทุกข์แก่ผู้อื่น

ไม่ต้องการให้ความทุกข์เกิดแก่ผู้อื่น อย่างนี้ ศิลก็ซอกก็รักษาได้นอกจากนี้ ก็มีสติ สัมปชัญญะ สัจจะ ความอดทนต่ออารมณ์ที่มายั่วชวนต่างๆ อันนี้ก็เป็นธรรมทั้งนั้น

ถ้าไม่อบรมคนให้มีธรรม คนไม่เข้าหาธรรม ไม่อบรมจิตของตนให้มีธรรม จะไปรักษาศิลได้อย่างไร เพราะไม่มีพื้นฐาน ฉะนั้น ต้องให้มีธรรมเป็นพื้นฐานเสียก่อน จึงจะรักษาศิลได้สะดวก ไม่เดือดร้อนกับการรักษาศิลเลย ท่านไม่ต้องรักษาศิลก็ได้ คือท่านเป็นผู้มีศีล เหมือนกับเราปลูกต้นไม้เอาไว้ แล้วต้นไม้เติบโตใหญ่ ต้นไม้รักษาดูแลตัวเอง แล้วยังจะรักษาเจ้าของ ให้เงาร่มเย็น ให้ดอกให้ผล ให้ออกซิเจน ให้อะไรต่างๆ มากมาย เรียกว่า ศิลรักษาคน คนไม่ต้องรักษาแล้ว ตอนแรกก็จริงนะ ที่คนไปรักษาศิลบ้าง ผิดใจบ้าง พอนานๆ แล้ว ศิลรักษาดูแล

ประเภทของศีล

ศีล มีหลายประเภทด้วยกัน จะนำมากล่าว ๕ ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ ๑ วาริตศีล หมายถึง ข้อห้าม พระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้ อย่าทำ สิ่งใดที่พระพุทธเจ้าห้ามว่าอย่าทำ ใครทำเข้าก็ผิดศีล เช่น ทรงห้ามภิกษุฉันอาหารในเวลาวิกาล ห้ามดื่มสุรา ห้ามฟังเพลง เป็นต้น ห้ามคบหาสตรีเรื่องดื่มสุราเมรัย และของมึนเมา (มัชชะ) และสิ่งเสพติดทั้งหลาย ทรงชี้โทษไว้ให้ด้วย ถ้าทำเข้าก็ผิด เรียก วาริตศีล

ประเภทที่ ๒ **จาริตศีล** หมายถึง ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเป็นพุทธบัญญัติ ว่าต้องทำ จาริต แปลว่า ประพฤติ ถ้าไม่ทำ ถือเป็นผิด เช่น ทรงบัญญัติให้ภิกษุทำอุโบสถปาติโมกข์ ทุกทั้งเดือน คือ ๑๕ วันต่อครั้ง ถ้าพระไม่ป่วย ไม่ทำอุโบสถ สังฆกรรม เหยย เสีย เพราะเกียจคร้าน หรือเบื่อหน่าย อย่างนี้ ก็ผิดศีล เรียกว่า จาริตศีล หรืออย่างชาวบ้าน บางอย่างควรทำ แต่ไม่ทำ บางอย่างที่เขาห้ามเอาไว้ก็ชอบทำ ก็ผิดจาริตศีลบ้าง ผิดวาริตศีลบ้าง

ประเภทที่ ๓ **อาทิพรหมจริยศีล** อาทิ แปลว่า เบื้องต้น คือศีลที่เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น พรหมจรรย์ หรือศีลที่เป็น ส่วนบัญญัติสำหรับป้องกันความเสียหาย เช่น ศีล ๒๒๗ สำหรับ ภิกษุ ศีล ๑๐ สำหรับสามเณร ศีล ๕ หรือศีล ๘ สำหรับอุบาสก อุบาสิกา หรือศีล ๑๐ คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ของอุบาสก หรือ ศีลในองคัมมรค มีสัมมาวาจา ๔ เว้นพูดเท็จ เว้นพูดส่อเสียด เว้นพูดคำหยาบ เว้นพูดเพ้อเจ้อ สัมมากัมมันตะ ๓ เว้น ปาณาติบาต เว้นอนินนาทาน เว้นกาเมสุมิจฉาจาร หรือเว้น อพรหมจรรย์ก็ได้ สัมมาอาชีวะ ๑ ศีลในองคัมมรค นี่เป็น ๘ ข้อ บางที่ท่านใช้คำว่า **อาชีวัฏฐมกศีล** แปลว่า ศีลที่มีอาชีวะเป็นที่ ๘ คนที่ไปเข้าสมณวิปัสสนากรรมฐาน ท่านก็มักจะให้ถือศีลนี้ เพราะเป็นศีลในองคัมมรค เป็นอธิศีล (ศีลที่ดียิ่ง หมายถึง ศีล ในมรรคมองค์ ๘)

ประเภทที่ ๔ **อภิสมจาริกศีล** คือศีลที่เกี่ยวกับความ ประพฤติ เป็นมารยาทที่ละเมียดละไม เป็นสมบัติผู้ดี อันนี้สำคัญ ทั้งพระและฆราวาส ควรจะสนใจเรื่องนี้เป็นพิเศษ บางทีมีวไป

รักษาศีลอย่างอื่นเป็นข้อๆ หลายข้อ เยอะแยะไปหมดเลย แต่อภิสมาจารไม่ค่อยสนใจ ขาดสมบัติผู้ดี จะพูดจา จะเดิน จะเหิน จะทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น หรือกิริยามารยาทที่ละเมียดละไม จะเข้าห้องน้ำ จะปิดห้องน้ำ จะทำอะไร ถ้ามีอภิสมาจาริกศีล ก็ จะดูดี รู้จักเกรงใจผู้อื่น จะเปิดวิทย์ ทำอะไรก็แล้วแต่ นึกถึงผู้อื่น ก่อน ก็เป็นคนที่มีความประพฤติดี มีมารยาทในสังคม

นี่เป็นสิ่งที่ค่อนข้างสำคัญมาก แต่ก็ถูกปล่อยปละละเลย บางทีในวัด ในบ้าน ไม่ค่อยจะระมัดระวังในเรื่องนี้ ทำให้ดู ไม่น่ารัก ไม่น่านับถือ ไม่น่าเคารพ ไม่สนใจกับอภิสมาจาร ถ้า สนใจอภิสมาจารที่พระพุทธเจ้าท่านสอนเอาไว้ ดีมากเลยครับ ท่านสอนไว้ทุกอย่าง เกี่ยวกับการพูดจา การต้อนรับแขก การอะไร ทุกอย่าง ขอให้ดูๆ กัน ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับอภิสมาจาร

๓๐

เวลานี้ คนไม่ค่อยจะสนใจกับสมบัติผู้ดี บอกว่ากินไม่ได้ ที่จริงกินได้ เป็นผู้ดีและกินได้ ความเป็นผู้ดี มิใช่เกิดจากชาติ กำเนิด อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสสอนไว้ว่า **คนเราจะเป็นคนเลว หรือจะเป็นคนดี เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ได้ แต่เป็นคนเลวหรือคนประเสริฐ ก็เพราะการกระทำ กมฺมุนา วสโล โหติ กมฺมุนา โหติ พรหมโณ** จะเป็นคนเลวก็เพราะการกระทำ จะเป็นคนประเสริฐก็เพราะการกระทำ อันนี้ผมขอเน้นเป็นพิเศษ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคม อยู่กันอย่างสงบสุข ไม่มีเรื่องบาดหมางกัน

ประเภทที่ ๕ **อาชีวนาฬิสุทธีศีล** ศีลที่เกี่ยวกับความบริสุทธิ์หมดจดของอาชีวะ อาชีวนาฬิสุทธีศีล คือ ความหมดจดของอาชีวะ อาชีวะ คือ อาชีพ สิ่งเกี่ยวกับอาชีพ มีอาชีพที่

บริสุทธิ์ ไม่โกง ไม่หลอกลวงเขาเลี้ยงชีพ มีความสำคัญมาก
นะครับ ในสังคมปัจจุบันมีคอร์รัปชั่นเยอะ เพราะคนไม่ระวัง
ไม่สำรวมอยู่ในศีลข้อนี้ คนเราไม่ค่อยไว้วางใจกันในการติดต่อ
เกี่ยวข้องกับธุรกิจ คือ ถูกโกง ถูกยักยอก เบียดบัง ไม่แน่ใจว่า
อีกฝ่ายหนึ่งจะซื่อตรงในอาชีพหรือไม่ เช่น ไปซ่อมรถ ไม่แน่ใจ
ว่าเขาซื่อสัตย์ ซื่อตรง ซ่อมจริงหรือเปล่า เปลี่ยนอะไหล่จริง
หรือเปล่า อุโหนที่ซื่อสัตย์จริงๆ ไม่ถึงกับล้มละลาย ให้ลูกค้า
เขาเชื่อถือ แล้วคนเขาก็มา ถึงจะได้เงินน้อยหน่อย ราคาถูก
หน่อย แต่ว่าให้เป็นความจริง หรือแพงก็ได้แต่ให้จริง หมายความว่า
อะไหล่แพงจริง ไม่เอาเปรียบลูกค้า ไม่เอาเปรียบคนที่มา
ขออาศัยพึ่งพิง หรือคนค้าขาย เอาของเลวปนของดี แล้วขาย
อย่างเป็นของดี เอาปนคละกันไป แล้วก็ขายเป็นของดี โกงตาชั่ง
ประกอบอาชีพตกตาผู้ไม่มีความรู้ ไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมของคนโกง
ในสาขาอาชีพนั้นๆ ยิ่งกิจการใหญ่ ยิ่งทำสัญญากันอย่างเข้มงวด
รัดกุม ควบคุมการทำงานกันอย่างเข้มงวดกวดขัน พอเพลอ ก็
ถูกโกง ที่ต้องควบคุมกันอย่างเข้มงวดกวดขัน ก็เพราะเหตุที่ว่า
พอเพลอก็ถูกโกง เรื่องแบบนี้ น่าสลดใจมากเลย เหมือนหนึ่งว่า
คอยจ้องจะโกงอยู่แล้ว

ถ้ามนุษย์เราให้เกียรติแก่ตัวเอง รู้จักรักศักดิ์ศรีของตัวเอง
ถือศีลในอาชีพเสียอย่างหนึ่ง สังคมของเราจะไว้วางใจกัน ถือศีล
ในอาชีพ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร ซื่อสัตย์สุจริตในอาชีพ
สนิทสนม รักใคร่กัน ประกอบอาชีพร่วมกัน เข้าใจกัน เห็นอก
เห็นใจกัน สุขด้วยกัน ทุกข์ด้วยกัน ถ้าเป็นอย่างนี้ก็ไว้วางใจกันได้
เป็นสุขด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย สุขใจ สบายใจ เป็นที่ไว้วางใจ ดีกว่า
มีเงินมากแต่เป็นที่หวาดระแวงของผู้อื่น ไม่เป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น

และจบลงด้วยการถูกดูหมิ่นโดยรอบด้าน มองหน้าใครไม่สนทใจ เหลียวหน้าไปแล้วสลดหุดหู่ เพราะได้ก่อกรรมทำเข็ญ ทำชั่วไว้มาก นึกถึงตัวเรา ก็ไม่อยากจะให้ใครเข้ามาโง่งเรา ทำไมเราจึงต้องโง่งคนอื่น หรือประกอบอาชีพชนิดที่เอาเปรียบผู้อื่น ทำอาชีพที่ดีให้เป็นอาชีพทุจริต ทำอาชีพที่เป็นบุญให้เป็นบาป นำเสียดาย อันนี้ก็ให้ระวังในอาชีพปาริสุทธิศีล คือศีลที่เกี่ยวกับอาชีพะ หรืออาชีพ ข้อนี้น่าจะสำคัญนะครับ

อนเสนา-ปริกขา

ศีลที่เกี่ยวกับอาชีพของพระสงฆ์ยิ่งละเอียด ไปแสวงหาสิ่งที่ไม่ชอบ ไม่ควร ท่านเรียก **อนเสนา** คือแสวงหาปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพอย่างไม่เหมาะสมไม่ควร ในทางทุจริต บางทีชาวบ้านทำไม่เป็นไร แต่ถ้าพระทำเข้าถือเป็นทุจริต

อย่าง **ปริกขา** พูดอ้อมๆ เพื่อให้เขาให้ของแก่ตัวชาวบ้านทำได้ แต่พระพูดไม่ได้ อันนี้เป็น อาชีพปาริสุทธิศีล พูดไม่ได้ เช่นว่า อีกไม่กี่เดือนออกพรรษา ก็จะทอดกฐินแล้วชาวบ้านชักชวนกันไปทอดกฐินได้ นาย ก. นาย ข. นาย ค. เป็นประธาน เป็นเจ้าภาพชักชวนคนนั้นคนนี้ไปทอดกฐิน ทำได้ แต่พระไปชักชวนคนไปทอดกฐิน ไปบอกว่า “วัดอาตมา ยังไม่มีคนทอดกฐิน” พูดแค่นี้ก็ไม่ได้ กฐินนั้นเสียหมดเลย ไม่เป็นกฐิน

คนไม่ไปทอดกฐินก็ไม่เห็นเป็นอะไร พระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติเอาไว้ว่า ไม่ทอดกฐินแล้วเป็นอาบัติ ไม่มีคนทอดกฐินก็แล้วไป สบายดีด้วย ถ้าไม่คิดว่าการทอดกฐินนั้นเป็นช่องทาง

ที่จะหาเงินทองอะไรมากมาย ไม่ทอดก็ไม่ทอด ไม่เห็นเป็นไร
รักษาอาชีพให้บริสุทธิ์เอาไว้ดีกว่า ชาวบ้านก็เหมือนกัน รักษา
อาชีพให้บริสุทธิ์เอาไว้ อยู่จนๆ หน้อยก็ไม่มีเป็นไร สบายใจดี ได้
บริโภคสิ่งที่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์

ความเศร้าหมอง - ผ่องแผ้วของศีล

ศีลเศร้าหมองไป เพราะขาดบ้าง ทะลุบ้าง ต่างบ้าง พร้อย
บ้าง ศีลจะผ่องแผ้ว เพราะไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง พร้อย
ศีลเป็นไท ไม่เป็นทาส วิญญาณสรเสรีญ ตัณหาและทิฏฐิ
ไม่เกาะเกี่ยว และเป็นไปเพื่อสมาธิ นี่เป็นพระพุทฺธพจน์ใน
สาราณียธรรมสูตร ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท
วิญญาณสรเสรีญ ตัณหาและทิฏฐิ ไม่ลุ่มคล่ำ ไม่จับต้อง และเป็นไปเพื่อสมาธิ

๓๓

ศีลขาด ศีลทะลุ ศีลต่าง ศีลพร้อย

ศีลขาด คือ ล่วงศีลพร้อมด้วยองค์ขาดหมด เช่น ปาณาติบาต
มื้องค์ ๕ คือ (๑) สัตว์มีชีวิต (๒) รู้ว่าสัตว์มีชีวิต (๓) จิตคิด
จะฆ่า (๔) พยายามในการฆ่า (๕) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น
อย่างนี้เรียกว่า ศีลขาด หรือว่าขาดเจ็บบาตแล้วตายในกาลต่อมา
ในระยะเวลาอันสั้น เห็นสุนัขเข้ามา ใช้ไม้ปาสน์ขึงถึงขาดเจ็บบาต
ศีลทะลุ ถ้าปาแต่ไม่ถูก ศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ แต่ศีลต่างศีลพร้อยนั้น
เช่นว่า มีเจตนาในการที่จะฆ่า แต่ไม่ลงมือทำ ศีลปาณาติบาต
ไม่ขาด แต่พร้อยนั้นคือ ไม่ผ่องแผ้ว

ส่วน**ศีลกรรมบถ** ฝ่ายมโนกรรม ข้อมัไม่พยาบาทขาดไป เพราะว่าการคิดในการที่จะเปิดเปียน ศีลกรรมบถนี้ เพียงแต่คิด ก็ขาดแล้ว คิดในการพยาบาทป้องกันผู้อื่น เจตนาศีล คือ ศีล ทางกาย ทางวาจา ไม่ขาด แต่เจตสิกศีล คือศีลทางใจขาด

ในเรื่องเจตนาศีล กับเจตสิกศีล ศีลผ่องแผ้ว นอกจาก ไม่ต่าง ไม่พร้อย ไม่ขาด ไม่ทะลุแล้ว ก็ยังต้องมีองค์คุณอีก ๔ อย่าง คือ (๑) เป็นไท ไม่เป็นทาส (๒) วิญญูชนสรรเสริญ วิญญูชน คือคนมีความรู้ดี และมีศีลธรรมดี (๓) ตัณหาและ ทิฏฐิไม่เกาะเกี่ยว คือไม่ได้รับการศึกษาศีลเพราะตัณหาและมิฉณาทิฏฐิ (๔) เป็นไปเพื่อสมาธิ เป็นเบื้องต้นของสมาธิ

คำว่า เป็นไท ไม่เป็นทาส ไม่เป็นศีลธรรมอย่างทาส ภาษา ปรัชญาตะวันตก เรียกว่า Slave Morality แต่ศีลธรรมอย่างไท หรืออย่างนาย เรียกว่า **Master Morality** ศีลธรรมอย่างทาส นั้น คือเพียงแต่ว่า ถือสืบบๆ กันมา ไม่รู้จักจุดประสงค์ งามาย เป็น สิลัพพตปราคาส ลูบลำ ถืออย่างงามาย ส่วนศีลหรือธรรมะ ที่เป็นอย่างนาย เป็น Master Morality ผู้ถือเป็นคนเข้มแข็ง เป็นตัวของตัวเอง รู้เป้าหมาย วินิจฉัย พิจารณา ตกลงใจด้วย เหตุผล และสติปัญญา เป็นศีลที่สามารถรักษาตนได้ ไม่ใช่คน รักษาศีลอย่างเดียว ไม่เกี่ยวเกาะด้วยตัณหาและทิฏฐิ คือไม่ใช่ รักษาศีล เพราะตัณหาและทิฏฐิเป็นตัวชักนำ แต่ให้เหตุผลและ สติปัญญาเป็นตัวชักนำ เมื่อเห็นความผ่องแผ้วแห่งศีลของตน แล้ว จิตก็จะ เป็นสมาธิได้เร็ว ศีลนั้นเป็นไปเพื่อสมาธิ ที่เรียกว่า สมาธิสังวัตตนิภา

โทษของความเป็นผู้ทุศีล

ทุศีล แปลว่า ศีลไม่ดี ศีลชั่ว เป็นคนที่มีศีลที่เศร้าหมอง หรือไม่มีศีล หรือศีลขาด ศีลทะลุ ศีลต่าง ศีลพร้อย อะไรทำนองนี้ โทษของความเป็นผู้ทุศีล จะกล่าวโดยยืดยาวพระพุทธรูปเป็น แนวดังต่อไปนี้

ความเป็นผู้ทุศีลจะไม่ใช่ที่พอใจของเทวดา พวกเทวดา รังเกียจบุคคลเช่นนั้น เทวดาชอบคนมีศีล ถ้าทุศีล ไม่มีศีล เทวดา ไม่ชอบ เทวดารังเกียจ

เคยมีภิกษุรูปหนึ่งไปยืนอยู่ริมสระน้ำ สระนั้นมีดอกบัวเยอะ กลิ่นดอกบัวก็หอมมาเข้าจมูกท่าน ท่านก็สูดกลิ่นดอกบัวด้วยความ ชื่นอกชื่นใจ เทวดาที่สถิตอยู่ที่ต้นไม้มริมสระก็ทักท่านว่า การที่ท่านพอใจในการสูดกลิ่นดอกบัวนั้น ไม่ควรแก่ท่านผู้เป็นสมณะ ผู้เป็นพระภิกษุ พระก็บอกว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้ขโมยกลิ่นดอกบัว กลิ่นดอกบัวหอมมาเข้าจมูกข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าไม่ได้ขโมยกลิ่น ดอกบัว ทำไมท่านจึงมาต่อว่าข้าพเจ้าทำนองนี้”

ขณะที่พระกำลังพูดอยู่นั้น มีคนๆ หนึ่งเดินทางมา และ ลงไปในสระ ไปหักก้านบัว กินเหง้าบัวไป สูดดมดอกบัวไป ทำ ทุกอย่าง อาบน้ำอาบท่าในสระ แถมเด็ดเอาดอกบัวติดมือไปด้วย เทวดาไม่พูดอะไรสักคำ พระท่านได้ทีก็บอกว่า “นี่ไม่ยุติธรรม ที่ข้าพเจ้ายืนอยู่เฉยๆ กลิ่นดอกบัวเข้าจมูกข้าพเจ้า สูดดมด้วยความพอใจ โดยไม่มีดอกบัวอยู่ในมือ ท่านมากล่าวว่าไม่สมควร แก่ข้าพเจ้า แต่บุรุษผู้นั้น ทำทุกอย่าง หักก้านบัว กินเหง้า สูดดม ดอกบัว แถมเอาดอกบัวติดมือไปอีก ท่านไม่พูดสักคำ ไม่เป็น ธรรมเสียเลย”

เทวดาก็บอกว่า “ไม่เหมือนกัน บุรุษผู้นั้นเป็นคนบาปอยู่ โดยปกติ เปรอะเข้้นด้วยบาป เหมือนผ้าถุงของแม่คนที่เลี้ยงเด็ก เต็มไปด้วยน้ำมูกน้ำลายของเด็ก แต่ตัวท่านเองเป็นคนบริสุทธิ์ สะอาด ไม่มีมลทิน ไม่มีความเศร้าหมอง ท่านจะนำไปเทียบกับเขาได้อย่างไร”

พอเทวดาพูดอย่างนั้น พระก็รู้สึกปลื้มใจว่า ชีวิตของเรา บริสุทธิ์จริงๆ ศิลของเราบริสุทธิ์ดีมาก เทวดาไม่เห็นความเศร้าหมองของศิลปินเลย เพียงมาเห็นนิดเดียว เรายืนสุดดมกลิ่นดอกบัวอยู่ริมสระ เทวดาก็ตำหนิแล้ว เรามีศิลปะที่บริสุทธิ์ สะอาด ไม่มีข้อที่น่าตำหนิ เกิดปลื้มปิติมาก จึงบอกแก่เทวดาว่า “ถ้าต่อไปนี้ ท่านเห็นข้าพเจ้าประพฤติมิชอบสมควร ก็ให้ช่วยเตือนข้าพเจ้าด้วย”

๓๖

เทวดาบอกว่า “ข้าพเจ้า ไม่ใช่ลูกจ้างของท่านนี้ จะได้เที่ยวตามดูท่านอยู่ อะไรควร อะไรไม่ควร ท่านรู้เองสิว่า อะไรควรเว้น อะไรควรทำ ท่านรู้เอาเองสิ ข้าพเจ้าไม่ใช่ลูกจ้างของท่าน”

เรื่องจบเพียงเท่านี้

(๒) คนทุศีลต้องเดือดร้อน เพราะคนมีศีลเขายกย่อง เพราะตนเองรู้ตนเองดีอยู่ว่า เป็นคนไม่มีศีลไม่มีธรรม เวลามีคนมายกย่องก็เดือดร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นพระภิกษุ แล้วพระด้วยกันยกย่อง ต้องกราบต้องไหว้ ถ้ามีพรรษามากแล้ว พระผู้น้อยซึ่งเป็นคนมีศีลมีธรรมต้องกราบต้องไหว้ คนซึ่งเป็นผู้ไม่มีศีลจะเดือดร้อนหรือไม่เดือดร้อน นั่นคือ ถ้าเป็นคนมีหิริโอตตปปะ มีความละอาย ก็ต้องเดือดร้อน แต่ถ้าเป็นคนไม่มี

หิริโอตตัปปะ ก็อาจจะดำเนินไป ถ้าเป็นคนมีศีล มีธรรม เขาเคารพ นับถือยกย่องก็ไม่เดือดร้อน เพราะรู้สึกว่ ความประพฤติ คุณธรรมของตน สมควรได้รับการยกย่อง ไม่เดือดร้อน

(๓) เป็นเยี่ยงอย่างทางไม่ดีแก่ผู้อื่น เมื่อเป็นคนทุศีลแล้ว อยู่ได้อยู่ดี มีความสุข มีความพร้งพร้อมไปด้วยลาภสักการะ ชื่อเสียง ทั้งๆ ที่เป็นคนทุศีล ไม่มีศีล ไม่มีธรรม เช่นว่า คนนี้เป็น คนไม่มีศีล ไม่มีธรรม แต่ว่าอยู่ได้ดี มีความสุข มีลาภสักการะ มีชื่อเสียง มียศถาบรรดาศักดิ์ คนอื่นก็เอาอย่างบ้าง เพราะว่า ทำอย่างนั้นแล้ว ไม่เห็นจะมีโทษอะไร ถ้าเมื่อใครโกงแล้วร่ำรวย คนอื่นก็จะโกงบ้าง คอรั้บชั้นบ้าง เพราะเห็นเป็นตัวอย่างว่า คนนั้นโกงแล้ว ร่ำรวย แต่ว่าบางทีโดยมาก คนโกงแม้จะ ร่ำรวยบ้าง แต่จะไม่ค่อยมีความสุข ในบั้นปลายของชีวิตตอนท้ายๆ มักได้รับความทุกข์ยากลำบาก มีตัวอย่างให้เห็นๆ อยู่เยอะ เหมือนกัน

๓๗

ผมเองก็เชื่อในพระพุทธรภาษิตที่ว่า คนที่ทำความชั่ว หาความสุขได้ยาก* แม้ดูเหมือนว่ามีความสุข แต่จริงๆ แล้วไม่มี ความสุข รู้ตัวเองอยู่

(๔) ทำให้ไทยธรรมของทายกไม่มีผลมาก ถ้าผู้นั้นเป็น ภิกษุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าทายกเขาทำบุญเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย ก็ยิ่งจำเป็นต้องทำกับภิกษุผู้มีศีลธรรมดี มิเช่นนั้นแล้ว อาจจะ ไม่ถึงผู้ตาย

* น หิ ตั สุลภ โหติ สุขั ทุกกฏการินา

ดังมีเรื่องเล่าไว้ ในอรรถกถา ทักขิณาวารังคสูตร ว่ามีพรานเนื้อคนหนึ่ง ทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ไปทำกับภิกษุที่ทูลศัลทำอยู่ ๓ ครั้ง ผู้ตายไม่ได้รับ อมนุษย์คือผู้ตายนั่นเอง ที่เขาทำอุทิศให้ ร้องขึ้น บอกว่าคนทูลศัลปล้นเขา หมายความว่า ทำบุญแก่คนทูลศัล ในคนทูลศัล คนไม่มีศีล พระที่ไม่มีศีล ผู้ตายไม่ได้รับ อมนุษย์คือผู้ตายไปแล้ว ซึ่งรอรับส่วนบุญอยู่ ร้องขึ้นมาว่า คนทูลศัลปล้นเขา

อันนี้น่ากลัว ควรจะต้องระวัง ผู้ที่รับบุญรับทานของคฤหัสถ์ผู้ให้ทาน ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย ต้องเป็นผู้มีศีล มีธรรม มิเช่นนั้นแล้ว ผู้ตายไม่ได้รับ มาร้องว่าผู้หนึ่งผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้ทูลศัล ปล้นเขาน่าระวังอย่างยิ่งทีเดียว คล้ายๆ เราส่งของไปให้ใครสักคน แล้วบุรุษไปรษณีย์เอาเสียเอง แบบนี้ให้ไปเท่าไรก็ไม่ถึง เพราะฉะนั้นถ้าเป็นภิกษุ ทำให้ไทยธรรมของทายกไม่มีผลมาก ถ้าต้องการให้มีผลมาก ก็ต้องมีศีลมีธรรม

(๕) ทำให้เป็นคนที่มีค่าน้อย เรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสเปรียบเทียบภิกษุไว้กับผ้ากาสี และ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าเปลือกไม้ทั้งใหม่ ทั้งกลางเก่ากลางใหม่ และทั้งเก่า เป็นผ้าที่สีไม่งาม สัมผัสหยาบ มีราคาน้อย เหมือนกับบุคคลที่ทูลศัล ไม่มีศีล ไม่มีธรรม เป็นคนมีสีไม่งาม ความเป็นคนไม่มีศีลนั่นเอง เป็นคนสีไม่งาม เปรียบกับสีไม่งามของผ้า สัมผัสหยาบ คือ ใครคบหาสมาคมเข้า ก็ไม่ได้ประโยชน์ เหมือนเรานุ่งผ้าบางผืน จะคัน ใส่เสื้อบางตัวก็คัน ไม่สบายตัว

บางคน เราไปคบเข้าแล้วไม่สบาย เดือดร้อนนานาประการ เหมือนกับผู้ไม่มีศีล ไม่มีธรรม ใครไปคบหาสมาคมด้วยก็เดือดร้อน

สัมผัสหายาบ มีค่าน้อย ถ้าเป็นพระ หมายความว่า ทำปัจจัยที่หายากถวายให้ ซึ่งควรมีอานิสงส์มาก ให้มีอานิสงส์น้อย อันนี้คือความเป็นผู้มีค่าน้อยหรือมีราคาน้อย อันนี้เกี่ยวกับเรื่องการเปรียบเทียบผู้ไม่มีศีล ไม่มีธรรม กับผ้าเปลือกไม้

ผู้มีศีลมีธรรมเปรียบกับผ้ากาสี

พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบผู้มีศีล มีธรรม กับผ้ากาสี ผ้ากาสีมีลักษณะ ๓ อย่าง คือ (๑) มีสีงาม (๒) สัมผัสดี (๓) ราคามาก ไม่ว่าจะเป็นผ้าใหม่ ผ้ากลางเก่ากลางใหม่ หรือผ้าเก่า เมื่อผ้าเก่าแล้ว เขาก็นิยมนำไปห่อรัตนะ หรือห่อของทำนองเดียวกับภิกษุ ไม่ว่าจะเป็นภิกษุใหม่ หรือปุณกลาง หรือเป็นเถระ ถ้ามีลักษณะ ๓ อย่าง ก็เป็นเช่นนั้น คือ เป็นผู้มีศีลดี มีธรรมงาม เรียกได้ว่า เป็นคนมีศีลงาม เป็นผู้ที่ให้ประโยชน์สุขแก่ผู้ที่คบหาสมาคม เทียบได้กับความมีสัมผัสดี เพราะทำให้ปัจจัยที่หายากถวาย มีอานิสงส์มาก อันนี้เป็นราคามากของภิกษุ

๓๔

ถ้าไม่ใช่ภิกษุ เป็นคนธรรมดา เป็นฆราวาสก็เหมือนกัน ในทำนองเดียวกัน ใช้ได้ทั้งพระ ทั้งฆราวาส อย่างที่เคยเรียนแล้วว่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสถึงภิกษุนั้น หมายถึงฆราวาสด้วย ในพระธรรมเทศนา คือหมายถึง ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายทั้งปวง แต่ถือเอาภิกษุเป็นประธานเท่านั้นเอง แต่กินความถึงคุณให้ด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าอยากให้ตนเป็นคนมีค่ามาก มีราคามาก มีสัมผัสดี เป็นคนที่มีสีงาม ควรเป็นคนที่มีศีลมีธรรม ใครคบหาสมาคมเข้าก็ไม่เดือดร้อน

(๖) ความเป็นผู้หวาดระแวงอยู่เป็นนิตย์ ก็เพราะว่าตัวไป
ทำความผิดอะไรไว้ ก็เกรงว่า จะมีผู้รู้ผู้เห็น ต้องหวาดระแวง
ไม่เหมือนคนที่ไม่มี ความผิด เขาอยู่สบาย

(๗) หมดหวังในการบรรลุลุณวิเศษ มีโสดาปัตติผล เป็นต้น
ถ้าเป็นคนทุศีล ไม่มีศีลแล้ว การที่จะหวังบรรลุลุณวิเศษ มี
โสดาปัตติผล เป็นต้น เป็นอันหมดหวัง

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า มีบุคคลอยู่ ๓ จำพวก
พวกที่ ๑ เป็นคนมีหวัง
พวกที่ ๒ เป็นคนสิ้นหวัง
พวกที่ ๓ เป็นคนไม่หวัง

๔๐

พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบดังนี้ ภิกษุหรือใครก็ตาม ที่
เป็นคนทุศีลไร้ธรรม ไม่มีศีล ไม่มีธรรม เป็น **ผู้หมดหวัง** ในการ
ที่จะบรรลุลุณวิเศษ มีโสดาปัตติผล เป็นต้น เหมือนกับคนที่เกิด
ในตระกูลต่ำ จันทาล ความเป็นอยู่ลำบาก แร้นแค้น ข้ำร่างกาย
ก็พิการพิการ เมื่อได้ข่าวว่า ท่านผู้นั้นผู้นี้ได้อภิเษกเป็นพระราชา
ก็เป็นอันว่าหมดหวัง ตนเองสิ้นหวัง ไม่ได้เลย หมดหวังในความ
ที่จะเป็นอย่างนั้นกับเขาบ้าง ตั้งความหวังไว้ไม่ได้เลย เพราะความที่
ตนเกิดในตระกูลเช่นนั้น โอกาสที่จะบรรลุลุณวิเศษ มีโสดา-
ปัตติผล เป็นต้น ไม่มี อันนี้ เรียกว่า เป็นผู้หมดหวัง

ผู้มีหวัง คือ ผู้มีศีลมีธรรมดี เมื่อได้ข่าวว่า ผู้นั้นผู้นี้
ได้บรรลุโสดาปัตติผล ก็มีความหวังขึ้นว่า เราก็คือผู้มีศีล มีธรรม
เหมือนกัน พอมีหวังที่จะเป็นเช่นนั้นได้ นี่ก็เป็นผู้มีหวัง

ประการสุดท้ายคือเป็น **ผู้ไม่หวัง** คือผู้ที่หวังสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นก็ใต้บรรลุตามความต้องการแล้ว ได้สำเร็จตามที่ตนประสงค์แล้ว เหมือนกับผู้ที่เกิดในราชตระกูล แล้วได้รับการอภิเษกเป็นพระราชารียบร้อยแล้ว แม้จะได้ยินข่าวว่า ผู้นั้นผู้นี้ได้มูรธาภิเษกเป็นพระราชาแล้ว ก็ไม่ต้องหวัง เพราะได้แล้ว ภิกษุบางท่านที่เป็นพระอรหันต์ สิ้นกิเลสแล้ว จะทราบว่ ภิกษุผู้นั้นได้เป็นพระชินาสพแล้ว ก็ไม่ต้องหวังว่า เมื่อไรเราจะเป็นเช่นนั้นบ้าง เพราะความหวังของท่านได้บรรลุแล้ว

อันนี้ยกตัวอย่างพระพุทธานิเทศมาให้ฟัง ผู้ที่ทุศีลนั้นเป็นคนหมดหวังในการบรรลุคุณวิเศษ มีโศดาปัตติผลเป็นต้น คนที่บรรลุคุณวิเศษ ต้องเป็นคนมีศีล มีธรรม

(๘) ต้องเสื่อมทรัพย์เป็นอันมาก ทั้งทรัพย์ภายนอก และทรัพย์ภายใน ในอนาสงส์ของศีล มีข้อหนึ่งว่า *สีเลนะ โภคลัมปทา* คือ บุคคลจะสมบูรณ์ด้วยโภคะก็เพราะศีล การไร้ศีล ไร้ธรรม หรือเป็นคนทุศีล ก็ทำให้เป็นคนเสื่อมทรัพย์เป็นอันมาก

มองเห็นได้ง่ายๆ อย่างคนที่ไม่อดกลั้น แล้วไปล่วงศีลข้อ ปาณาติบาต ทำกรรมหนักๆ เช่น ไปฆ่าคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไปฆ่าคนดี เมื่อฆ่าคนแล้ว ตัวอยู่สบายหรือเปล่า ต้องไปติดคุก หรือบางทีก็เป็นความ ขึ้นโรงขึ้นศาล รู้ความในศาล ก็ต้องเสียทรัพย์เป็นอันมาก ในการต่อสู้เพื่อให้หลุดรอดจากข้อกล่าวหา บางทีก็ไปทำจริง ถ้าแพ้ความในศาลด้วยเหตุที่ตัวไปทำจริง ก็ไปติดคุก โอกาสที่จะหาทรัพย์ก็ไม่มี ทรัพย์ใหม่ที่จะเกิดก็ไม่เกิด ทรัพย์เก่าที่มีอยู่ก็จะหมดไป เป็นการเสื่อมทรัพย์

บางทีคนไม่มีศิลปะ คนทุศิลปะ มักเป็นคนชอบการพนัน ชอบเสพอบายมุข เทียวกลางคืน เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร อะไรเหล่านี้ เป็นเหตุทำให้เสื่อมทรัพย์ทั้งนั้นเลย ถ้ามีศิลปะ มีธรรม สิ่งเหล่านั้นก็ไม่มี ไม่เทียวกลางคืน ไม่เล่นการพนัน ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร ไม่เกียจคร้านทำงาน สนใจแต่ในสิ่งที่ดีที่งาม ทรัพย์ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ทรัพย์ที่มีอยู่ก็รักษาไว้ได้ และเจริญขึ้น

(๙) ไม่แก๊วกกล้าในที่ประชุม เป็นผู้เก้อเขิน กลัวความผิด กลัวว่า บุคคลในที่ประชุม จะท้วงติงข้อผิดพลาด บกพร่อง ก็จะได้รับ ความอับอาย เพราะไม่ค่อยแก๊วกกล้าในที่ประชุม อย่างที่ ค่ำกล่าวกันว่า เป็นคนที่มีความผิดติดตัว หรือมีชนกติดหลังอยู่ ทำให้เป็นผู้ไม่แก๊วกกล้าในที่ประชุม เป็นผู้เก้อเขิน ไม่องอาจ

๔๒

(๑๐) ชื่อเสียงในทางไม่ดีซจรไป ว่าเป็นผู้ไร้ศิลปะ ไร้ธรรม ไม่เป็นที่นิยมยกย่อง ไม่เป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น

(๑๑) ย่อมหลงทำกาลกิรียา คือหลงตาย หมายถึงว่า ตายด้วยความทุรณทุรย ด้วยความรู้สึกละสังบ จิตใจว้าวุ่น คิดถึงความชั่วของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เวลาเมื่อกรรมนิมิต หรือคตินิมิตมาปรากฏ

คนก่อนที่จะตาย ท่านบอกว่า สัมผัสเห็นในโลกนี้ หลับตาเห็นโลกหน้า เมื่อทำกรรมชั่วไว้มาก ก็จะปรากฏเห็นภาพแห่งกรรมชั่วที่ตัวเองทำเอาไว้ มาปรากฏให้เห็นในมโนทวาร คือในใจ จะรู้สึกสะอึดหวาดกลัว ไม่มีความสุข ตายอย่างไม่สงบสุข พอหลับตาลงก็เห็นโลกหน้า ที่ตัวเองต้องไปตกอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก คือไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ก็จะเห็นสภาพเช่นนั้นในโลกหน้า มาปรากฏในจิตใจของตน ทำให้หวาดกลัว ไม่มีความสุข เพราะ

ฉะนั้น คนที่ทุกข์ มีความชั่วมาก ก็มักหลงทำกาลกิрия หลงตาย

(๑๒) หลังจากตายแล้ว จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก คืออาจจะเป็นนรกก็ได้ สัตว์เดรัจฉานก็ได้ เปตกก็ได้ หรือ เป็นอสุรกาย อย่างใดอย่างหนึ่ง สำหรับสุขคติ โลกสวรรค์นั้น เป็นอันไม่มี

โทษของความเป็นผู้ทุกข์ ทั้ง ๑๒ ประการนี้ รวบรวมมาจากคัมภีร์ อังคุตตรนิกาย พระไตรปิฎกเล่ม ๒๒ หน้า ๒๘๑ และ จาก คัมภีร์วิสุทธิมรรค สีนันทเทศ

อานิสงส์ของศีล

อานิสงส์ของความเป็นผู้มีศีล โดยย่อ คือ ศีลมีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์ คือ สิ่งสำคัญที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสบอกเอาไว้ว่า ศีลนั้นมีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์ มีความเย็นใจ เพราะไม่ได้เห็นโทษเศร้าหมองใดๆ ของตน คล้ายๆ กับคนที่ได้อาบน้ำ ชำระล้างร่างกายสะอาดเรียบร้อยแล้ว บริโภคอาหารที่ประณีต เป็นที่พอใจ ได้นั่งพักผ่อนไม่ใหญ่ ริมลำธาร มีน้ำใสสะอาด

ในชาดกบางแห่ง เช่น **ตุนฑีลชาดก** กล่าวไว้ว่า **ห้วงน้ำคือพระธรรม** เป็นน้ำที่ใสสะอาด ไม่มีโคลนตม เพราะฉะนั้นเปรียบบาปเหมือนเหงื่อไคล เป็นสิ่งที่ทำให้ร่างกายเหนอะหนะ ไม่สบาย สิ่งที่จะชำระเหงื่อไคล ก็คือ พระธรรม หรือศีลธรรม เป็นเหมือนน้ำที่ใสสะอาด ไม่มีโคลนตม ใช้สำหรับชำระเหงื่อไคล

ศิลเปรียบอีกอย่างหนึ่ง ก็เหมือนเครื่องลูบไล้ คือ เครื่อง
หอม มีกลิ่นหอมไม่จางหาย

(จากพระไตรปิฎก เล่ม ๒๗ ตุมทิลชาดก
๒๗/๒๐๑ อรรถกถา เล่ม ๕ หน้า ๗๘)

ต่อไป มีข้อความว่า

กลืนดอกไม้ ไม่หอมหวานทนลม แต่กลิ่นศิลของผู้มีศิล
หอมไปได้ ทั้งตามลมและทนลม หอมไปทุกทิศ กลิ่นศิล
จึงยอดเยี่ยมกว่ากลิ่นอย่างอื่น

(พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ หน้า ๒๒)

มีอานิสงส์ของศิลที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อีกหลายปริยาย

๔๔

จะนำมากล่าวในที่นี้สัก ๕ ข้อ คือ

(๑) ผู้มีศิลย่อมได้โภคทรัพย์เป็นอันมาก อันนี้ก็ตรงกับ
ข้อความที่พระท่านให้ศิล เวลาให้ศิลแล้วจบลง ก็แสดงอานิสงส์
ของศิลว่า สีเลนโภคะสัมปทา บุคคลจะพรังพร้อมด้วยโภคะ
ก็เพราะศิล โภคะมี ๒ อย่าง คือ **อามิสโภคะ** หมายความว่า
ทรัพย์สิน สมบัติภายนอก และอีกอันหนึ่งคือ **ธรรมโภคะ** หมายถึง
อริยทรัพย์ หรือ โภคะคือธรรม อามิสโภคะ กับ ธรรมโภคะ คน
มีศิลก็สามารถจะได้โภคะทั้ง ๒ อย่างนี้ ได้ธรรมโภคะ ซึ่งมีศิล
เป็นพื้นฐาน เป็นเหตุให้ได้ธรรม ได้ธรรมแล้ว ก็รักษาศิลให้มั่นคง
ต่อไป ได้สิ่งที่อาศัยซึ่งกันและกัน เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน
เพราะฉะนั้น เราจึงเรียกรวมว่า **ศิลธรรม** ทำให้เป็นผู้มีโภคะ
ได้พูดไว้ข้างแล้ว เมื่อเว้นอบายมุขแล้ว มีสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็น

ศิลปินองค์มรรค มีสัมมาอาชีวะ มีความขยันหมั่นเพียร ที่จะ
ทำมาหากิน ในทางที่สุจริต สามารถที่จะสร้างเนื้อสร้างตัวได้
ทำให้เป็นคนที่มีโรคะ ทั้งภายในและภายนอก

(๒) ชื่อเสียงทางดีย่อมพุ่งขจรไป ความดีเป็นสิ่งที่ปิดไม่ได้
ปิดไม่มิด ถึงเราจะพยายามปิดไม่ให้ใครรู้ ไม่ให้ใครเห็น ไม่โอ้อวด
ก็เหมือนกับการเอากระดากมาปิดไฟ ปิดไม่ได้ แสงไฟมันออกมา
ไม่เท่าไรคนเขาก็รู้ ปากต่อปาก ใครเป็นคนดี มีศีลมีธรรม เอื้อเฟื้อ
เผื่อแผ่ มีจิตใจอ่อนโยน เมตตาปราณี อันนี้เป็นข้อที่ ๒ ชื่อเสียง
ในทางดี ย่อมพุ่งขจรไปว่าเป็นคนมีศีลธรรม มีคนมาเคารพ
กราบไหว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นพระภิกษุสงฆ์ด้วย ยิ่งเห็น
อานิสสรอันนี้ชัดเจนนั่น

(๓) จะเป็นคนแก่ล้าวก้าอาจหาญในที่ประชุม ตรงกันข้าม
กับการเป็นผู้หุสึล แก่ล้าวก้าอาจหาญในที่ประชุม ไม่ต้องกลัวว่า
ใครจะต้องทักท้วงในเรื่องความผิด

๔๕

(๔) เมื่อจะตาย ย่อมมีสติสัมปชัญญะ ไม่หลงตาย เพราะ
ได้คิดถึงแต่ความดีที่ตนได้ทำ มีจิตใจเข้มแข็ง แจ่มใส ตายอย่าง
มีความสุข นึกถึงแต่ความดีของตนที่ได้กระทำไว้

(๕) เมื่อตายแล้ว ย่อมจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ในระดับ
ต่างๆ ขึ้นต่างๆ ตามคุณความดีที่ได้สั่งสมเอาไว้ จะเป็นสวรรค์
๖ ชั้น หรือชั้นใดชั้นหนึ่ง หรือเป็นพรหมโลก ก็แล้วแต่คุณธรรม
อื่นๆ จะได้มาประดับประดาให้เป็นไปในสุคติ

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ ท่านจึงสอนให้รักษาศีล ด้วย
ความเคารพในศีล เมื่อรักษาศีลดีแล้ว ก็จะเป็นผู้มีศีลประจำใจ

ประจำตน ศีลก็จะกลับมารักษาศุภบุคคลผู้นั้น คล้ายกับเราได้ปลูกต้นไม้ด้วยความรักต้นไม้ รักษาต้นไม้ด้วยดี เมื่อต้นไม้เติบโตขึ้นก็จะหวนมารักษาผู้ปลูกต้นไม้ตนเอง

กล่าวโดยเฉพาะบรรพชิต หรือผู้บวช เป็นผู้มีศีล เวลาเข้าสู่ตระกูล คือไปคบหาสมาคมกับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านในที่นั้น ในตระกูลนั้นได้บุญมาก ด้วยฐานะ ๕ อย่าง คือ เมื่อได้เห็นภิกษุเช่นนั้นแล้ว ชาวบ้านมีจิตใจเลื่อมใสในพระภิกษุนั้น หรือในบรรพชิตนั้น

๑. การที่มีจิตใจเลื่อมใสนี้ เป็นสิ่งหนึ่ง หรือเป็นปฏิปทาให้ **ได้สวรรค์**

๒. มนุษย์ทั้งหลายย่อมจะอภิวาท กราบไหว้ ให้อาสนะ ที่นั่ง อันนี้ก็เป็นปฏิปทา ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติกับภิกษุเช่นนั้น **ได้เกิดในตระกูลสูง**

๓. เขาสามารถจะกำจัดมลทิน คือ ความตระหนี่ และบริจาทาน เป็นปฏิปทาให้ **มีศักดิ์ใหญ่**

๔. เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ได้แบ่งปันทรัพย์ให้ กำจัดความตระหนี่ แล้วแบ่งปันทรัพย์ให้ตามสมควร อันนี้เป็นปฏิปทา ที่ **จะให้ได้โภคะมาก**

๕. ชาวบ้าน มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมเลื่อมใสพระภิกษุเช่นนั้น **นี้เป็นปฏิปทาให้มีปัญญามาก**

(อาเนกสังส ๕ ประการ ตามที่กล่าวมานี้ ได้มาจากพระไตรปิฎก เล่ม ๒๒
อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต หน้า ๒๗๑)

นอกจากนี้แล้ว พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสเอาไว้ดีกว่า ใครก็ตาม บรรณาความสุข ๓ อย่าง ก็พึงเป็นผู้รักษาศีลเกิดความสุข ๓ อย่าง คือ

ปลื้ม ความสรรเสริญ

วิตุลลภ ลากที่เป็นที่พอใจ

เปจจ สคเค ปโมทน์ ล่วงลับไปแล้ว ได้บันเทิงในสวรรค์

๓ อย่างนี้ ผู้มีปัญญา สีส รุกเขย เมธาวี ปตยาโนตโย สุขะ ผู้บรรณาความสรรเสริญหนึ่ง บรรณาให้ได้สิ่งอันน่าปลื้มใจหนึ่ง ล่วงลับไปแล้วบันเทิงในสวรรค์หนึ่ง พึงรักษาศีลเกิด

(จาก คัมภีร์อิติวุตตะกะ พระไตรปิฎกเล่ม ๒๕ หน้า ๒๘๒)

๔๓

สุขสมุทัย

ยังมีข้อความที่น่าสนใจอีกตอนหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสถึงสุขสมุทัย คือเหตุเกิดแห่งความสุข พวกเรามักจะได้ยินทุกข์สมุทัย กับทุกข์นิโรธ และ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ในที่นี้พระพุทธองค์ทรงแสดงถึง สุขสมุทัย เหตุเกิดแห่งความสุข ๓ อย่าง โดยพระพุทธดำรัสที่ว่า ปุณณเมวโส สิกเขยย ควรศึกษาเรื่องบุญ ซึ่งมีผลเลิศ และมีสุขเป็นกำไร*

* อายตตคัสสุทฺธยํ

และตรัสว่า **ทานนัจ สมจิริยนัจ เมตตจิตต์ จ ภาวเย**
พึงให้ทานประพฤติสมจิริยา (สมจิริยา หมายถึง สัจจิต) วิสมจิริยา
คือ ทุจิริต อบรมเมตตาคจิต

ถ้าจะถอดความซัดๆ ให้เห็นกันง่ายๆ ก็คือ ทาน ศีล และ
ภาวนา คือ เมตตาคจิต นั่นเอง **เอเต ธมฺเม ภาวยิตฺวา** บุคคล
อบรมธรรม ๓ อย่างนี้ แล้วเป็นสมุทัยแห่งความสุข เป็นบ่อเกิด
แห่งความสุข ทำให้เกิดความสุข **อพฺยาปชฺฌํ สุขํ โลกเก ปณฺฑิตो**
อุปฺปชฺชติ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้เป็นบัณฑิตเช่นนั้น ย่อมถึงโลกที่
ไม่มีการเบียดเบียน โลกที่มีความสุข อันนี้ เป็นอานิสงส์อย่างหนึ่ง
ของศีลเหมือนกัน เพราะสมจิริยา ก็คือศีลนั่นเอง ทาน ศีล
ภาวนา นั่นเอง ซึ่งเป็นบุญกิริยาวัตถุ ๓ ข้อ โดยย่อ

กลิ่นดอกไม้ ไม่หอมหวานทวนลม แต่กลิ่นศีลของผู้มีศีล
หอมไปได้ ทั้งตามลมและทวนลม หอมไปทุกทิศ กลิ่นศีล
จึงยอดเยี่ยมกว่ากลิ่นอย่างอื่น

(พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ หน้า ๒๒)

๒

สมาธิภา

“ผู้ใดเห็นสิ่งอันไม่เป็นสาระ
ว่าเป็นสาระ เห็นสิ่งที่เห็นว่าเป็นสาระ
ว่าไม่เป็นสาระ เขามีความดำริผิด
เป็นทางดำเนินเสียแล้ว จึงไม่มีทาง
พบสิ่งที่เห็นเป็นสาระได้ ส่วนผู้ใดรู้
สิ่งที่เห็นเป็นสาระว่าเป็นสาระ สิ่งใด
ไม่เป็นสารถก็ไม่เป็นสาระ เขามี
ความดำริถูกเป็นทางดำเนิน เขา
ย่อมจะเข้าถึงสิ่งอันเป็นสาระได้”

จากพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อ ๑๑
คัมภีร์ธรรมบท

๒

สมาธิกถา

สมาธิตามรูปแบบ

สมาธิกถา คือถ้อยคำที่ชักนำกันให้สนใจในสมาธิ แสวงหาความสุขจากสมาธิ ทำความเพียรในเรื่องของสมาธิ พอพูดถึงคำว่าสมาธิ คนส่วนมากจะนึกถึงสมาธิตามรูปแบบ คือนั่งหลับตา ภาวนาบทกรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น พุทโธ หรือ อัมโม หรือ สังโฆ ซึ่งเป็นพุทธานุสติ อัมมานุสติ และ สังฆานุสติ เป็นต้น ซึ่งอยู่ในอารมณ์ของกรรมฐาน คือ อนุสติ ๑๐ คนไทยส่วนมากทำอานาปานสติ ซึ่งอยู่ใน หมวดอนุสติ ๑๐ คือ การกำหนดลมหายใจเข้าออก และแกมพุทโธควบเข้ามาด้วย เช่น หายใจเข้า-พุท หายใจออก-โธ แปลว่า ได้ทำกรรมฐานหรือสมาธิอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าออก ทำพุทธานุสติไปด้วย คือกำหนดลมหายใจเข้าออกก็ดี พุทโธก็ดี ถือว่าเป็นอารมณ์

คำว่า “**อารมณ์**” ในภาษาธรรมะ หมายถึง object ไม่ใช่ emotion พอพูดคำว่า อารมณ์ ในความรู้สึกของคนทั่วไป ก็รู้สึกว่าเป็นความรู้สึกที่เทียบกับภาษาอังกฤษว่า emotion เช่นว่า อย่างนี้นะ ตอนนี้อารมณ์ไม่ดีแล้ว หมายถึงว่า ไม่สบายใจ หรือเกิดโทสะ หงุดหงิดขึ้นมา ซึ่งเป็นเจตสิก เป็น emotion เป็นความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ในทางรักใคร่ก็เหมือนกัน คือ เกิดความรู้สึกที่เป็น emotion

แต่คำว่าอารมณ์ ในภาษาทางธรรมะ โดยเฉพาะใน ภาษาทางกรรมฐานหรือสมาธิ ท่านหมายถึง object ในที่นี้ว่า เอลมหายใจเข้า - ออก เป็นอารมณ์ หรือมีพุทโธเป็นอารมณ์ อย่างนี้คือ object เป็นวัตถุที่ทำให้จิตยึดกับสิ่งนั้น ที่ท่าน เปรียบเหมือนว่า เวลาที่จะฝึกโคหรือลูกโค เขาเอาเชือกไป ผูกกับหลัก หลักนั้นคือ object เชือก คือ สติ เอาไปผูกไว้ กับหลัก คือ อารมณ์ที่เป็นที่ตั้งของการงานทางจิต ที่เรียกว่า **กรรมฐาน**

บางแห่งก็เอาแต่ว่า อารมณ์ในความหมายทางธรรมะ เช่นว่า รูปารมณ์ แปลว่า อารมณ์ คือ รูป อารมณ์ กล่าวคือ รูป เช่นว่า ตาเห็นรูป รูปนั้นเป็นอารมณ์อย่างหนึ่ง สัทธารมณ์ อารมณ์ คือ เสียง หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น คือ คันธารมณ์ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น โปรดทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า อารมณ์ ในภาษาธรรมะ ไม่เหมือน อารมณ์ในภาษาชาวบ้าน หรือภาษาทั่วไป เป็นอย่างนี้ทุกแห่งไป ถ้าท่านได้ยินคำว่าอารมณ์ ที่ท่าน กล่าว ธรรมะหมายถึงอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ในการทำกรรมฐาน

หรือทำสมาธิ พุทให้ถูกต้อง เรียกว่า **ทำสมถกรรมฐาน** ไม่ใช่
ทำสมาธิ สมณะ แปลว่า อุบายสำหรับทำใจให้สงบ

คำว่า **อุบาย** ในภาษาธรรม ท่านหมายถึง กรรมวิธี หรือ
method หรือวิธีการที่ทำให้ใจสงบ คำว่า อุบาย ในภาษาไทย
คนจะคิดไปในทางไม่ดี เช่นนี้ จะวางอุบายอะไร ทำอุบายอะไร
ที่จะทำไม่ดีแล้ว นี่อุบายในภาษาชาวบ้าน ไม่เหมือนอุบายใน
ภาษาธรรมะ เพราะฉะนั้น บางที่ท่านผู้ใหญ่ของเราจะพูด จะใช้
คำว่า ภาษาคนและภาษาธรรม ภาษาคน คือภาษาธรรมดาๆ
ของชาวบ้านที่พูดกัน กับภาษาธรรม ที่ใช้ในภาษาธรรม เราใช้
คำว่า **ทำสมณะ** อุบาย หรือ กรรมวิธี วิธีการที่จะทำให้ใจสงบ
แล้วผลที่ออกมา ก็เป็นสมาธิ คือความตั้งมั่นของใจ คนส่วนมาก
เวลาพูดก็ว่าไปทำสมาธิ อนุโลมเข้าใจกันในภาษาชาวบ้านทั่วไป

๕๗

อารมณ์ของกรรมฐานมีอยู่มาก อย่างน้อยสมถกรรมฐาน
มีอารมณ์อยู่ถึง ๔๐ คือ กสิณ ๑๐ เป็นการเพ่ง กสิณ ๑๐
อสุภ ๑๐ คือสิ่งที่ไม่งาม เช่น ซากศพ อนุสติ ๑๐ คือสิ่งที่
ควรระลึก มีพุทธานุสติ เป็นต้น พรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา
มุทิตา อุเบกขา รวม ๓๔ แล้ว อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ คือ
ความสำคัญหมายในอาหารว่าเป็นสิ่งปฏิกูล ก็ได้ประโยชน์ เวลา
กินอาหาร ก็พิจารณาว่าเป็นของปฏิกูล โดยอาการ ๘ อย่าง

เรามาทำสมถกรรมฐานนี้ ทำได้ทุกแห่ง ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน
จะอยู่อย่างไร ทำได้ทุกแห่ง ถ้าคนมีความรู้ มีชีวิตอยู่ด้วยสมาธิ
ด้วยสมณะ มีชีวิตอยู่ด้วยอารมณ์กรรมฐานตลอดเวลา

นี่ก็รวมเป็น ๓๕ แล้ว ต่อไปคือ จตุธาตุววัฏฐาน การ
กำหนดธาตุ ๔ ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง เป็นแต่เพียงธาตุ ๔ ไปไหน

ใครจะชวนไปไหน ไปดูอะไร ไปเที่ยวภูเขา ไปเที่ยวทะเล ไปเที่ยว
เมืองนั้น เมืองนี้ พวกกันไปเที่ยว ก็ไม่มีอะไรหรรษา มีแต่ดิน น้ำ
ไฟ ลม ต่างกันไปเท่านั้นแหละ ถ้าจะกล่าวให้ดี ก็ไม่มีอะไร
มีแต่ ดิน น้ำ ไฟ ลม ไปดูดิน น้ำ ไฟ ลม ไปที่ไหนก็มีเท่านั้น
แล้วก็ อรูปฌานอีก ๔ อรูปกรรมฐาน ๔ อากาธ เป็นต้น

กรรมฐาน บางทีก็ทำกันเป็นกลุ่มใหญ่ ทำกันเป็นจำนวน
ร้อยจำนวนพัน บางแห่งชวนกันไปทำกันหลายพันคน ไปเป็นกลุ่ม
นี่คือสมาธิตามรูปแบบ

สมาธิโดยเนื้อหาสาระ

๕๘

สมาธิโดยเนื้อหาสาระ คือการที่จิตใจตั้งมั่นอยู่ในสิ่งใด
สิ่งหนึ่ง ขณะที่ทำ หรือพูด หรือเขียน จะยืน จะเดิน จะนั่ง หรือ
จะนอนก็ได้ มีคนถามเสมอครับว่า “อาจารย์นั่งสมาธิหรือเปล่า?”
ผมบอกว่าไม่ค่อยได้นั่งหรอก เดินบ้าง ยืนบ้าง นอนบ้าง นั่งบ้าง
จะให้ไปนั่งแบบทั้งวันทั้งคืน ไม่ได้ทำ ทำสมาธิในอิริยาบถต่างๆ
นอนก็ทำได้ หลับก็ให้หลับไปกับสมาธิ พอเวลานอนลง ก็พิจารณา
ร่างกายว่า ร่างกายนี้ ประกอบด้วยธาตุ ๔ ไม่นานหนอ จะนอน
ทับถมแผ่นดิน เมื่อปราศจากวิญญานแล้ว ถูกทิ้งไปเหมือน
ท่อนไม้ที่ไร้ค่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป
เป็นธรรมดา การสงบสังขารเสียได้ เป็นสุข เป็นคาถาบังสุกุล
บังสุกุลเป็นบ้าง บังสุกุลตายบ้าง

เวลาพระท่านบังสุกุลคนตาย ท่านว่า

อนิจจา วตสงขาร สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ

อุปฺปาทวยธมฺมิโน มีความเกิดขึ้นและดับไป

เป็นธรรมดา

อุปฺปชิตฺวา นิรุชฌนฺติ เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป

เตสํ รูปสโม สุโข การสงบสังขารเหล่านั้นเสียได้

เป็นสุข

ไม่ต้องรอให้พระมาบังสุกุล เราบังสุกุลตัวเราเองเสียก่อน
ล้มตัวลงนอนก็บังสุกุลได้เลย ว่าอย่างนี้ หรือจะบังสุกุลเป็นก็ได้

อจิรํ วตยํ กาโย กายนี้ ไม่นานหนอ

ปรจี อธิเสสฺสติ จักนอนทับถมแผ่นดิน

ฉฺชฺโท อเปตฺริยญาณ ปราศจากวิญญูญาณแล้ว

นิรตฺถํ ว กลิงฺครํ เป็นสิ่งไร้ค่าเหมือนดังท่อนไม้

๕๔

ท่อนไม้มีค่ากว่า เขายังเอาท่อนไม้ไปทำอะไรต่ออะไร
ได้หลายอย่าง แต่ร่างกายคนเรา ตายแล้วทำอะไรไม่ได้ คนก็
รังเกียจ มีแต่คนเขาเอาไปเผา นี่ก็บังสุกุลเป็น ไม่ต้องคอยให้
พระบังสุกุลก็ได้ บังสุกุลตัวเองเสียก่อน

จากนั้นก็บังสุกุลตายตัวเอง **อนิจจา วตสงขาร...** ก็ดีครับ
เรียกว่า เข้าวัดโดยไม่ต้องมีคนห้าม เราไปขอของเราเอง นี่ก็สมาธิ
ทั้งนั้นครับ ความคิด ความอ่าน ความรู้สึกต่างๆ อยู่กับเนื้อกับตัว
อยู่กับตัวเราเอง ทำแล้วก็สบาย ปลงได้ สมาธิโดยเนื้อหาก็คือ
อย่างนี้ครับ

การที่จิตใจมั่นคง ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะเดิน จะนั่ง
จะนอน จะคิด จะเขียน จะทำอะไรก็แล้วแต่ จิตใจมั่นคงกับ

สิ่งนั้น ไม่วอกแวก ทำได้ ถ้าเราคำนึ่งถึงรูปแบบมากเกินไป
ทำให้เนื้อหาสาระของสมาธิถูกจำกัดให้แคบ คือ ต้องอยู่ใน
ท่านั่งหลักตานั้นๆ ซึ่งบางที ใจก็อาจจะไปอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ แต่ก็
ภูมิใจปลื้มใจว่าได้นั่งสมาธิแล้ว

บางคนก็จุดธูปตั้งใจว่า นั่งพอให้หมดก้านธูป ธูปหมด
ก้านหนึ่งแล้วก็เลิก คอยกังวลว่าธูปหมดหรือยัง เป็นปลื้มพอ
คือความกังวลอย่างหนึ่ง มันเมื่อย มันขบ คอยดู เพราะตั้งใจไว้ว่า
ให้ได้ ๑ ก้านธูป คอยลืมหูละลือๆ ว่าธูปหมดหรือยัง พอธูปหมด
ก็ดีใจ เลิกได้

บางคนก็ตั้งเทียน ตั้งว่าให้หมดเทียน พอเทียนหมดก็เลิก
มันไม่เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ถ้าเป็นไปตามธรรมชาติ ก็นั่งไป
จะนั่งก็นั่งไป จะเลิกเมื่อไรก็เลิก อยากนั่งเท่าไรก็นั่งไป อยากเลิก
เมื่อไรก็เลิก แล้วก็ไปเดินจงกรม พิจารณาธรรม กำหนดอิริยาบถ
อะไรก็ได้แล้วแต่ สบายดี ทำไมท่านจะต้องปฏิบัติธรรมให้เดือดร้อน
ทำไมท่านไม่ทำให้เป็นกิจกรรมชีวิตประจำวัน ที่รู้สึกว่าได้แล้ว
สบาย เราค่อยๆ แทรกซึม ค่อยๆ ได้ ไปเรื่อยๆ จิตใจค่อยสงบ
ค่อยเห็นแจ้ง เรียกว่า เป็นสมาธิหรือวิปัสสนาโดยธรรมชาติ
ทำโดยธรรมชาติ ใครจะชอบทำโดยรูปแบบอะไร เข้าทำเป็นกลุ่ม
เป็นพวก ก็ตามใจ ไม่ได้คัดค้าน

ทางปฏิบัติธรรม ที่เป็น **สุขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา**
ก็มีอยู่ คือ เป็นทางหนึ่งที่มีอยู่ ปฏิบัติสะดวกสบาย และรู้ได้
รวดเร็วด้วย ที่ว่ารู้ได้เร็ว ก็เพราะว่า เราไม่यरารู้ เราไม่यर
รู้เร็ว ไม่ได้ตั้งใจว่าจะต้องรู้เมื่อนั้นเมื่อนี้ รู้เมื่อไร ได้เมื่อไรก็ช่าง
เหมือนคนเรียนหนังสือ เรียนไป ไม่यरารู้เท่าไรหรอก จะรู้เมื่อไร

ก็ช่าง ไม่ได้ไปกำหนดกฎเกณฑ์มากมายอย่างนี้ บางทีจิตใจก็ไม่ได้
ถูกบีบคั้น จิตใจจะสงบสบาย อยู่ตามปกติ ก็เป็นสุข

เบื้องต้นของสมาธิ

มีสุขแล้วก็มีสมาธิ คนที่ไม่มีความสุข ทำสมาธิได้ยาก
ความสุขเป็นเบื้องต้นของสมาธิ บางคนมีเรื่องมีปัญหาหลุ้มอก
หลุ้มใจ มีความเดือดร้อน มีคนแนะนำให้ไปทำสมาธิ นั่งทำสมาธิ
ก็วอกไปแวกมา คิดถึงแต่เรื่องราวต่างๆ มากมาย ที่มีปัญหา
อยู่นั้นแหละ เมื่อมาถามผม ผมก็บอกว่า **สุขเป็นเบื้องต้นของ
สมาธิ** ถ้าใจไม่มีความสุขแล้ว ใจที่จะเป็นสมาธินั้นทำได้ยาก
เพราะฉะนั้น ให้เห็นแจ้ง ให้มีปัญญา รู้จักละความทุกข์เสียก่อน
ให้จิตใจเราสุขสบาย ค่อยไปทำสมาธิ ไม่มีความกังวล สมาธิก็
เกิดง่าย ศรัทธา ปราโมทย์ ปีติ ปัสสัทธิ สุข สมาธิ จะมากขึ้น
ตามลำดับ ส่วนมากก็จะไปชมเอา ไปชมที่จิต ชมเหลือเกิน
ต้องเป็นสมาธิ ต้องตั้งมั่น ทำไม่ได้ จะตั้งมั่น ต้องตั้งมั่นเอง
เป็นก็เป็นเอง

๖๑

ถ้าคำนึงถึงรูปแบบมากเกินไป ทำให้เนื้อหาสาระของสมาธิ
จำกัดอยู่ในวงแคบ ที่ว่าจำกัดอยู่ในวงแคบก็คือ อยู่ในทำนอง และ
หลักตานั้นๆ ซึ่งใจอาจจะไปอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ แต่ผู้ที่ทำภูมิใจ
ปลื้มใจว่าได้นั่งสมาธิแล้ว คล้ายๆ กับพระที่ลงปาติโมกข์แล้ว
บางทีก็ไม่รู้เรื่องเลยแม้แต่หน่อย ว่าผู้สวด-สวดอะไร ผู้ฟัง-ฟังอะไร
บางทีบางท่านตัวผู้สวดเอง ก็ไม่รู้ว่าสวดอะไร พอสวดเสร็จแล้ว
ฟังเสร็จแล้วต่างคนต่างก็ดีใจว่า ได้ชำระตนให้บริสุทธิ์หมดจดแล้ว
จากอาบัติต่างๆ

ในสมัยพุทธกาลหรือหลังพุทธกาล ในอินเดีย การสวดปาติโมกข์ เป็นภาษามคธ หรือ ภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาของผู้สวดและผู้ฟังเอง ท่านสามารถเข้าใจทศวรรคทุกตอน เมื่อจบแต่ละเรื่อง จึงมีคำถามตอนท้ายเรื่องว่า ในเรื่องเหล่านี้ๆ ท่านบริสุทธหรือ? เมื่อทุกรูปในที่ประชุมนิ่งอยู่ แปลว่า บริสุทธผู้สวดปาติโมกข์ ก็สวดต่อว่า ข้าพเจ้าจะจำไว้ว่าท่านเป็นผู้บริสุทธ **เอวเมตฺ ธารยามี** เมื่อผู้ฟัง และผู้สวดต่างไม่รู้เรื่องด้วยกัน การทำนั้นเหลืออยู่แต่ในรูปแบบและพิธีกรรม ถ้าผู้สวดและผู้ฟังรู้เรื่องเข้าใจในการสวดเป็นภาษาบาลี ดีตรงที่ได้รักษาดั้งเดิมไว้ และใช้เวลาน้อยกว่าสวดเป็นภาษาไทย แต่ถึงกระนั้น ก็คิดว่าดีกว่าไม่ทำเสียเลย

ทราบว่างวดทำปาติโมกข์แต่ในพรรษา ๓ เดือนเท่านั้น นอกพรรษา ๙ เดือน ไม่ได้ทำ โบสถ์สร้างไว้ด้วยราคาแพง เป็นเงินทั้งหมด ๒๐ ล้าน ๓๐ ล้าน ใช้ประโยชน์ไม่คุ้ม น่าเสียดายนะครับ โบสถ์น่าจะใช้ประโยชน์อย่างอื่นให้ได้ด้วย ทราบมาว่าที่ต่างจังหวัดบางจังหวัด สร้างพระประธานใหญ่ ราคาถึง ๒๐ ล้าน ทำไมจะต้องใหญ่โตราคาแพงขนาดนั้น ในขณะที่ความลำบากจนของประชาชน แฉ่ไฟศาลทั่วประเทศ เด็กขาดที่เรียน ขาดครู ขาดอาหาร ขาดเสื้อผ้า ขาดที่อยู่อาศัยจำนวนมากทีเดียว ให้เขารู้จักคิดว่า อะไรควรทำอะไรไม่ควรทำแต่นั้นแหละครับ การสร้างคนมองไม่เห็นชัดเจนเหมือนการสร้างวัตถุโบราณ

วันแม่

วันแม่มีความสำคัญอย่างไร

คิดว่าได้พูดกันมากแล้วในรายการต่างๆ พระคุณของแม่เป็นอย่างไร น่าจะประจักษ์อยู่พอสมควร เรื่องที่ผมจะขอเน้นย้ำในที่นี้ก็คือ ขอให้ พ่อ แม่ ลูกทำหน้าที่ของ พ่อแม่ ของลูก ให้ดีที่สุดเท่าที่จะดีได้ คือคนที่ เป็นแม่จะต้องเป็นพร้อมด้วยคุณสมบัติของแม่ให้ดีที่สุด คนที่เป็นพ่อก็ทำหน้าที่ของพ่อพร้อมด้วยคุณสมบัติของพ่อที่ดีที่สุด ถ้าไม่มีคุณสมบัติ ก็ไม่ควรจะเรียกร้องอะไรจากลูก พ่อแม่ไม่ควรเรียกร้องอะไรจากลูก ถ้าเราไม่มีคุณสมบัติของพ่อแม่ ลูกก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีคุณสมบัติของลูก ก็ไม่ควรจะเรียกร้องอะไรจากพ่อแม่ เพราะฉะนั้น เราเป็นอะไร เป็นแม่ เป็นพ่อ เป็นลูก เราควรจะทำหน้าที่ของพ่อแม่ ของลูก ให้สมบูรณ์

๖๓

หน้าที่ของพ่อแม่ หรือมารดาบิดา ภาษาไทยเราเรียกพ่อแม่ ภาษาบาลีว่า มาตานิคุโร มารดาขึ้นก่อน

(๑) ห้ามลูกไม่ให้ทำความชั่ว ตัวพ่อแม่เองก็ต้องไม่ทำด้วย แม้จะทำอยู่บ้าง แต่หน้าที่ของพ่อแม่ที่หวังดีต่อลูก ก็ต้องห้ามลูก ไม่ให้ทำความชั่ว

(๒) ให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี พ่อแม่ต้องเป็นผู้นำในการ ตั้งตัวอยู่ในความดี มิเช่นนั้นแล้วจะสอนลูกยาก ถ้าพ่อแม่ไม่ตั้งตน อยู่ในคุณงามความดี สอนให้ลูกดีได้ยาก เพราะว่าไม่เห็นตัวอย่าง

(๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยาเท่าที่จะให้ศึกษาได้ เท่าที่กำลังความสามารถจะให้ศึกษาได้ ถ้าไม่มีเงินทองที่จะเสียให้เขาศึกษาศิลปวิทยา เราก็หาทางอื่นที่เป็นศิลปวิทยา เป็นวิชาชีพที่จะให้เขาเติบโตขึ้นมาเลี้ยงตัวได้ บางคนไม่ต้องเรียนในโรงเรียนสูงๆ หรอกครับ เขาก็เรียนธรรมดา บางทีไปเรียนหนังสือในชั้นน้อย แต่ประสบความสำเร็จอย่างสูง เพราะว่าได้ศึกษาศิลปวิทยาในการประกอบอาชีพ ในการดำรงชีวิต เรื่องนี้พ่อแม่ก็ต้องตระหนัก

(๔) หากุ้ครองให้ เวลานี้ เขาหากันเองส่วนมาก แต่ถึงกระนั้นก็สอดส่องดูแลบ้างตามสมควร ให้ความคิด ความเห็น แนวแนวทางที่จะเลือกคุ้ครอง

(๕) มอบทรัพย์สินสมบัติให้บ้างถ้ามี ในสมัยที่สมควรจะให้ ถ้าไม่มีก็แล้วไป ลูกเขาก็รู้ว่าพ่อแม่ไม่มี

ถ้าพ่อแม่ทำหน้าที่ของพ่อแม่ดีแล้วหน้าที่ของลูกคือ

(๑) เลี้ยงท่านตอบแทน ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ การเลี้ยงมี ๒ อย่างคือ เลี้ยงด้วยกาย และเลี้ยงด้วยใจ เลี้ยงใจท่าน เลี้ยงกายท่าน ให้ท่านได้มีความรู้สึกปลื้มใจกับลูก นี่ก็เรียกเลี้ยงใจ

(๒) รับทำกิจของท่าน หน้าที่อะไรของท่าน รับช่วยทำกิจธุระ ดูแลไม่เพิกเฉย ดูแลเอาใจใส่

(๓) ดำรงวงศ์ตระกูล คนที่จะดำรงวงศ์ตระกูลได้ ต้องเป็นคนที่มีธรรมสำหรับจะดำรงวงศ์ตระกูล มีธรรมของตระกูล เหมือนกับคนที่จะดำรงชาติเอาไว้ได้ ต้องมีธรรมของชาติ ผู้ที่จะ

ดำรงวงศ์ตระกูลก็ต้องมีธรรมของตระกูล อันนี้ต้องหันเข้าหาหลักธรรมของตระกูล

(๔) **ปฏิบัติตนให้เป็นคนดี** สมควรจะได้รับมรดก เพราะในหน้าที่ของมารดาบิดามีแล้วว่า มอบทรัพย์มรดกให้ในสมัยอันสมควร

เพราะฉะนั้น ลูกก็ต้องปฏิบัติตนให้เป็นคนดี สมควรที่ท่านจะมอบทรัพย์มรดกให้ มิเช่นนั้นแล้วท่านก็ให้ด้วยความไม่เต็มใจ ให้ด้วยความรู้สึกเสียไม่ได้ เพราะเห็นว่าเป็นลูกก็ต้องให้ ถ้าลูกประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ท่านก็เต็มใจที่จะให้อำนวยอนที่จะให้ไม่ใช่ให้ด้วยความไม่เต็มใจ ไปอ้อนวอนให้แก่ลูกที่ดี เขาก็ไม่ยอมได้อะไรของพ่อแม่ แค่อายากจะให้พ่อแม่อยู่เย็นเป็นสุข อันนั้นก็เป็นการปลอบปลืมของเขาแล้ว

๖๕

(๕) **เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่านบ้างตามกาลอันสมควร** ทางพุทธศาสนามีความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ตายแล้วก็เกิดอีก แล้วก็ไม่รู้หรือกว่าท่านไปเกิดที่ไหน แต่ทำบุญอุทิศให้ท่านไป เป็นการแสดงความกตัญญูทวนที เพราะว่าท่านได้รับก็จะเป็นความดี หากท่านไม่ได้รับแต่เราได้รับแน่นอน อย่างน้อยก็เป็นการระลึกถึงท่าน เราสอนกันอยู่เสมอครับ หน้าที่ของมารดาบิดา หน้าที่ของลูก แต่ไม่ค่อยได้ทำกันเท่าไร บางคนก็ทำบางคนไม่ค่อยได้ทำ อ่างนั้นอ่างนี้ไปเรื่อย

มีคนชอบถามผมเสมอว่า ทำอย่างไรให้เยาวชนของเราเป็นคนดี ผมขอแนะนำคำตอบของท่านอาจารย์พุทธทาสมาในที่นี้ ท่านบอกว่า **ต้องให้แม่ดีก่อน** นี่เป็นความจริงอย่างยิ่งนะครับ คือเด็กที่พ่อแม่ดี โอกาสที่จะเสีย น้อยมากเลย ส่วนมากจะดี

พ่อแม่มีอิทธิพลต่อลูกน้อยกว่าแม่ ถ้าแม่ดีเป็นหลักให้ได้แล้วลูกก็ลูกมักจะได้ พ่อก็สำคัญเหมือนกัน ไม่ใช่ไม่สำคัญ แต่เทียบแล้วแม่มีอิทธิพลต่อลูกมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าแม่เป็นคนดีด้วย แม่ต้องดีเสียก่อน

ผมเคยอ่านหนังสือของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ท่านเขียนเรื่อง “มหาบุรุษ” พูดไว้ตอนหนึ่ง ผมจำไม่ได้หมดทุกตัวนะครับ ยังไม่ได้เปิดดูตอนนี้ จำแต่ใจความได้ มหาบุรุษแทบทุกคนหรือทุกคนที่ได้รับอิทธิพลจากแม่เป็นอันมาก ในการที่จะทำให้เขาเป็นคนเช่นไร เช่นว่า เป็นคนขยันหมั่นเพียร เป็นคนบึกบึน บากบั่น สู้อุปสรรค เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน อะไรต่างๆ เหล่านี้ มักจะได้รับอิทธิพลจากแม่ เพราะฉะนั้น ถ้าเราอยากให้เยาวชนของเราเป็นคนดี คนแรกที่จะต้องให้ดีกว่าก่อน คือแม่

๖๖

เวลานี้ รู้สึกว่าระดับศีลธรรม ระดับจริยธรรม ระดับคุณงามความดีต่างๆ ของคนในสังคมของเรา ทั้งผู้หญิง ทั้งผู้ชาย ทั้งพ่อ ทั้งแม่ ตกต่ำลงพอสมควร ทำอย่างไรจึงจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่เป็นแม่ หรือผู้ที่เป็นพ่อให้ดีขึ้น และเรื่องเยาวชนหายห่วงได้มากถ้าคุณภาพของพ่อแม่ดี ลองสังเกตลองสำรวจดูเด็กเร่ร่อนจรจัด ที่เที่ยวไปอยู่ตามที่ต่างๆ ไปจากบ้านแตกทั้งนั้น พ่อแม่ไม่เป็นหลัก แต่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เด็ก ความชั่วร้าย ความผิด ความเดือดร้อนต่างๆ มาลงที่เด็ก เพราะว่าผู้ใหญ่ไม่ตั้งอยู่ในคุณธรรมของผู้ใหญ่ คุณธรรมของพ่อแม่เรื่องนี้สำคัญนะครับ

สำหรับวันแม่ ผมก็ขอพูดในแนวนี้ อย่างมั่วๆ ไรๆ กันอยู่เลย ขอให้เรามาชักชวนกันทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ดีกว่า

ไม่ได้ปฏิเสธการเอาดอกมะลิ เอาพวงมาลัยไปให้แม่ นั่นก็ดี แต่ไม่ใช่ปีหนึ่งทำหนหนึ่ง แล้วก็แล้วไป สิ่งที่เราควรทำก็คือ ลูกมาทำหน้าที่ของลูกต่อพ่อแม่ให้ดีที่สุด พ่อแม่ทำหน้าที่ของพ่อแม่ต่อลูกให้ดีที่สุด ทำให้เป็นวันแม่ทุกวัน ไม่จำเพาะเจาะจงว่า จะต้องเป็นวันที่ ๑๒ สิงหาคม เป็นวันแม่ทุกวันสำหรับลูก สำหรับแม่นั้นก็เป็นวันของลูกทุกวันอยู่แล้ว แม่คิดถึงลูกทุกวันอยู่แล้วระลึกถึง อยากให้ลูกดี โดยมากเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น ขอให้ลูกๆ ทำหน้าที่ของลูกให้ดีที่สุด เพียงแต่ตั้งใจว่าจะเป็นลูกให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้เราก็จะทำให้พ่อแม่มีความสุข ผมขอปรารภวันแม่เพียงเท่านี้

การปฏิบัติธรรมคืออะไร

๖๗

การกระทำต่างๆ ของพวกเราในสังคมไทยเวลานี้ เรามักจะมุ่งรูปแบบยิ่งกว่าเนื้อหา ผมขอยกตัวอย่าง แม้แต่การปฏิบัติธรรม เราก็เอารูปแบบไปใส่ให้มีความหมายแคบเข้ามา เพียงทำสมาธิ วิปัสสนาเท่านั้น ความหมายของการปฏิบัติธรรม ซึ่งก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรม อย่างที่เพื่อนฝูงของท่านถามว่า ตอนนี้อยู่ปฏิบัติธรรมหรือเปล่า ความหมายของเขาก็คือการไปทำสมาธิ ทำสมาธิ หรือไปทำวิปัสสนา นั่นคือการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นความหมายที่แคบมาก เพียงเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรม

ความหมายที่แท้จริงของการปฏิบัติธรรม คือ การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งหมด ไม่ว่าท่านจะอยู่ในภาวะใด เพศใด อยู่ในหน้าที่ใด ทำหน้าที่นั้น ในภาวะนั้นให้ดีที่สุด ให้ถูกต้อง

ที่สุด ให้เป็นธรรมที่สุด นั่นแหละครับ คือการปฏิบัติธรรม ยกตัวอย่างในระดับใหญ่ ระดับสูง เช่น กระทรวงมหาดไทย เป็นทางเดินของธรรม ในสายการปกครอง เราปกครองให้ดีที่สุด ยุติธรรมที่สุด ไม่เบียดเบียนราษฎร ไม่มีการคอร์รัปชันทุกรูปแบบ ผู้ปกครองทุกระดับ ตั้งแต่รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยลงไป ถึงผู้ว่าราชการจังหวัด จนถึงนายอำเภอ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ตั้งอยู่ในธรรม เพราะกระทรวงมหาดไทย เป็นทางเดินของธรรม ในสายการปกครอง ปกครองให้ดีที่สุด ต้องมีทศพิธราชธรรม กระทรวงยุติธรรมก็เป็นทางเดินของธรรม สายความยุติธรรม กระทรวงทุกกระทรวงเป็นทางเดินของธรรมทั้งนั้น ต้องเป็น ปฏิบัติธรรมทั้งนั้น

๖๘

เพราะเหตุที่ว่า คนส่วนมากไม่เห็นความสำคัญของการ ปฏิบัติธรรมในขณะนี้ พอลึกคิดว่าจะปฏิบัติธรรม ก็นึกถึง (๑) ถือ ปินโตเข้าวัด รักษาศีล (๒) นั่งสมาธิ (๓) ทำวิปัสสนา นั่นคือ การปฏิบัติธรรมในความหมายของเขา ซึ่งแคบมากเลย เวลา ประกอบอาชีพก็เป็นอันว่า ไม่ต้องปฏิบัติ ท่านมักจะได้นิยามเสมอ ที่คนพูดว่า ผมไม่มีเวลา ดิฉันไม่มีเวลาไปปฏิบัติธรรม เพราะมัว ประกอบอาชีพอยู่ ที่จริงเขาจะต้องปฏิบัติธรรมในอาชีพนั้นเอง ประกอบอาชีพอะไร ก็ต้องปฏิบัติธรรมในอาชีพนั้น นั่นแหละ คือการปฏิบัติธรรม

พ่อค้าแม่ค้าตั้งร้านค้าขายด้วยจิตคิดว่า เพื่อเป็นประโยชน์ ให้คนอยู่แถบนี้ คนที่อยู่ใกล้เคียงกันนี้จะได้ไม่ต้องไปซื้อของไกล เอากำไรแต่พอสมควรนิดหน่อย มีจิตใจเอื้อเฟื้อแผ่ต่อลูกค้า ไม่ขายของปลอม ไม่ปนปลอมกับของดี แล้วขายอย่างของดี มันก็ เป็นการปฏิบัติธรรม ลูกค้าก็ไม่ต่อราคาเกินไป เขาขายเท่าไร

ก็ให้เขาได้กำไรบ้าง เราได้อาศัยเขา เขายู่ได้ เราก็ได้รับความสะดวก ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นี่คือการปฏิบัติธรรม

มงคลสูตร

สูตรสำคัญแห่งชีวิตสูตรหนึ่งคือ มงคลสูตร พระพุทธองค์ทรงแสดงแนวการปฏิบัติธรรม ตั้งแต่การไม่คบคนพาล ให้คบคนดี บุชาคนที่ควรบูชา บำรุงมารดา-บิดา สงเคราะห์บุตร-ภรรยา การสงเคราะห์ญาติ การให้ทาน การประพฤติดีธรรม เรื่อยขึ้นไป ถึง การเห็นอริยสัจ จิตใจไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม เป็นลำดับสูงๆ ขึ้นไป เป็นโลกุตระธรรม นี่คือนวของการปฏิบัติธรรม ถ้าจะให้สังคมาธิ ให้ครอบครวัติ ให้คนเป็นคนดี ต้องปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน **ปฏิบัติธรรมตามหน้าที่** ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด ใครมีหน้าที่อะไร ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด นั่นแหละ คือการปฏิบัติธรรมที่แท้จริง

๖๔

สมณะ วิปัสสนานั่น ก็เป็นการปฏิบัติธรรมส่วนหนึ่ง นี่คือการไม่เข้าใจในวงแคบของชาวพุทธ ที่ทำให้การปฏิบัติธรรมของเรานั้นอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ในความหมายที่จำกัด ไม่ให้ครอบคลุมไปถึงความดีงามต่างๆ

การที่เราระดมกำลังลงไป เพื่อเว้นความชั่วให้ได้ หรือเพื่อทำความดีให้ถึงที่สุดนั้นก็เป็สมภาติ คือความตั้งใจมั่น แต่เป็นสมภาติโดยเนื้อหาสาระ ไม่ใช่โดยรูปแบบ การใช้สติเป็นเครื่องกันกระแสดความทะยานอยากเกินขอบเขต ซึ่งจะเป็นเหตุให้ก่อกรรมทำชั่ว ก็เป็นจิตตสิกขา สติ สมภาติ อยู่ในหมวดเดียวกัน คือเป็นจิตตสิกขาด้วยกัน

ในสังคมของเรา ขาดจิตตสิกขา โดยเนื้อหาระยะอยู่เป็นอันมากทีเดียว เราคงรูปแบบต่างๆ ไว้มาก และต่อเติมรูปแบบเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ แต่เนื้อหาระยะหายไป รูปแบบนี้ต่อเติมกันมากมายให้วิจิตรพิสดาร อะไรต่างๆ พุดไม่ถูก แต่รู้สึกว่ามีพิธีต้องรูปแบบต่างๆ เพิ่มพูนวิจิตรพิสดารขึ้นมากเท่าไร คนก็รู้สึกว่าร่าเริง และไปในทางศักดิ์สิทธิ์ แต่เนื้อหาระยะค่อยๆ หายไปๆ คล้ายๆ กับผลไม้ที่มีแต่เปลือกมาก ไม่มีเนื้อ ประโยชน์น้อย ไม่คุ้มกับราคาที่เรารับซื้อ

ทางที่ดี เราควรจะทำให้สาระมากขึ้น คือทำอะไรก็มุ่งให้สาระมากขึ้น สาระมันอยู่ที่ไหน รูปแบบให้เหลือไว้แต่น้อยๆ ก็ได้ เหมือนผลไม้บางชนิดเปลือกบาง เช่น ฝรั่ง เราอาจจะรับประทานได้ ทั้งเนื้อทั้งเปลือก รับประทานได้หมด เรียกว่าเป็นสาระทั้งหมดเลย การจัดงาน การจัดการ การทำพิธีต้องทำอย่างไรให้พิธีต้อง คือเปลือกน้อยลงให้มากที่สุด ให้เนื้อหาระยะมากขึ้น คนก็จะเข้าหาเนื้อหาระยะ หมดเปลือกน้อย ลงทุนน้อย ได้ผลมาก ถ้าไปมุ่งเอาเปลือกนอก มุ่งเอาพิธีกรรม มุ่งเอาเปลือกมากๆ มันได้สาระน้อย เปลือกมาก ลงทุนมาก ได้ผลน้อย

พระพุทธพจน์มีดังนี้

“ผู้ใดเห็นสิ่งอันไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ เห็นสิ่งที่เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ เขามีความดำริผิดเป็นทางดำเนินเสียแล้ว จึงไม่มีทางพบสิ่งที่เป็นสาระได้ ส่วนผู้ใดรู้ สิ่งที่เป็นสาระว่าเป็นสาระ สิ่งใดไม่เป็นสาระก็ไม่เป็นสาระ เขามีความดำริถูกเป็นทางดำเนิน เขาย่อมจะเข้าถึงสิ่งอันเป็นสาระได้”

นี่แหละครับ สำคัญมากๆ เลย คือ ต้องเห็นให้ถูกต้องว่า อะไรเป็นสาระ อะไรไม่เป็นสาระ ถ้าเห็นสลับกัน เสร็จเลย ก็ไปถือเอาสิ่งที่ไม่เป็นสาระมาเป็นสาระ เสียเวลา เสียเงินทอง เสียอะไรมากมาย เอาสาระดีกว่า

ข้อความดังกล่าวนี้ จากพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อ ๑๑ คัมภีร์ธรรมบท ปรรณทานสัญญา อารยของพระสารีบุตร เมื่อ พระสารีบุตรไปพบพระอัสสชิ แล้วต้องการจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ขวนอาจารย์ไปด้วย เพื่อจะไปพบสิ่งที่ป็นสาระ แต่อาจารย์ สัญชัยปฏิเสธว่า ไม่ไป จะอยู่กับคนโง่ ในโลกนี้ คนโง่มากกว่า คนฉลาด เพราะฉะนั้นจะอยู่กับคนโง่ ท่านอุปติสสะ คือพระ สารีบุตรในเวลาต่อมา กับท่านโกธิตะ คือพระมหาโมคคัลลานะ พาบิรवारไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลเรื่องนี้ให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าตรัสพระพุทพจน์นี้ว่า ผู้ใดเห็นสิ่งที่ป็นสาระว่า เป็นหรือไม่เป็นสาระ ตามที่กล่าวมาแล้ว เป็นทำนองว่า ท่าน สัญชัยมองไม่เห็นสิ่งที่ป็นสาระ มัวยึดอยู่กับอสาระ

๗๑

ความดำริเป็นสิ่งสำคัญ

ความดำริ ความคิดของคนเรา ถ้าเป็นความคิดผิด ดำริผิด เป็นสิ่งน่ากลัว ความเห็นผิด พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นยอดโทษ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า **มิจฉาทิฏฐิปรมานิ ภิกขเว วชชานิ** แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย บรรดาโทษทั้งหลาย มีมิจฉาทิฏฐิเป็นอย่างยิ่ง หมายความว่า **มิจฉาทิฏฐิ** เป็นยอดโทษ มีโทษมากที่สุด เมื่อ มีความเห็นผิด มีความดำริผิด เป็นทางดำเนินเสียแล้ว เขาก็จะ เดินไปในทางที่ผิด เขาจะพบแต่สิ่งที่ผิด สิ่งที่เป็นอสาระ ไม่ได้

สสาระ แต่เข้าใจผิดว่านั่นคือสสาระ เพราะความเข้าใจผิด ยึดผิด ก็ได้สิ่งที่เป็นอสสาระ เข้าใจว่าเป็นสสาระ

อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงเปรียบว่า เหมือนกับคนผู้หนึ่ง ต้องการที่จะทำสัมภาระ หมายความว่า ทำบ้าน ทำเรือน ทำเครื่องไม้สักอย่างหนึ่งด้วยไม้ แล้วเดินเข้าไปในป่า ตั้งใจจะหา แก่นไม้ ไปพบกิ่งไม้ เข้าใจว่าเป็นแก่นไม้ เอามาทำอะไรไม่ได้ ไปเจอเปลือกไม้ เข้าใจว่าเป็นแก่น ก็คงเอามาทำสิ่งที่ต้องทำด้วย แก่นไม้ไม่ได้ด้วยนั่นเอง เพราะเขาเข้าใจผิดคิดว่าสิ่งนั้นเป็นแก่น แต่ที่จริงมันไม่ใช่แก่น

แก่นในพุทธศาสนา

๓๒

ถ้าจะถามว่าอะไรเป็นแก่นในพุทธศาสนา มีคำตอบอยู่ใน มหาสารโรปมสูตร แปลว่า พระสูตรที่เปรียบด้วยสิ่งที่เป็นสสาระ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “ถ้าเปรียบพรหมจรรย์หรือศาสนาของ พระองค์เหมือนกับต้นไม้ทั้งต้นละก็ อะไรเป็นเปลือก อะไรเป็น กระพี้ อะไรเป็นแก่น ในที่นั้น พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ลาก ลักการะชื่อเสียงเป็นผลพลอยได้ เป็นกิ่งใบของต้นไม้ ศีลเป็น สะเก็ดของต้นไม้ สมาธิเป็นเปลือก ปัญญาเป็นกระพี้ กระพี้ คือสิ่งที่ติดอยู่กับแก่น วิมุตติเป็นแก่น ความหลุดพ้นเป็นแก่น

ถ้าจะถือเอาเป็นแก่นของศาสนาจริงๆ ก็ต้องเป็นวิมุตติ ไม่ใช่เรื่องอื่น เรื่องอื่นเป็นเพียงตัวประกอบ อย่างศีล สมาธิ ปัญญา ไม่ใช่แก่น เป็นพระธรรมทั้งหมด ที่เกี่ยวกับข้อปฏิบัติ อย่างมรรคมงคล ๘ ไม่ใช่แก่น แก่นจริงๆ ของศาสนาพุทธ คือ วิมุตติ ความหลุดพ้น ถือเอาพระพุทธพจน์เป็นหลัก

ปรมัตถธรรมคืออะไร

ถ้าจะพูดให้ลึกซึ้ง ให้ยากก็ยาก แต่ถ้าจะพูดให้ง่ายก็ง่าย อย่างเช่น คนเป็นสมมติสัจจะ สมมติว่าคน ถ้าจะพูดให้เป็น ปรมัตถ์ ก็พูดถึงขั้น ๕ ประกอบกันเข้า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สมมติว่าเป็นคนบ้าง สัตว์บ้าง การที่เรารู้จัก ขั้น ๕ ก็ขั้น ๕ นั้นแหละคือ ปรมัตถธรรมของคน

ถ้าเป็นคน ก็เป็นเพียงสมมติว่าเป็นคน เป็นสัตว์ เป็น รณยนต์คันหนึ่ง เราเห็นเป็นรณยนต์ เป็นสมมติ เป็นบัญญัติแยก ย่อยออกมาแล้ว คือ แยกมันออกมาให้หมด คำว่ารณยนต์ก็ไม่มี เรียกว่ารณยนต์ก็ไม่มี มันเป็นอย่างอื่นไป นั้นแหละคือ ปรมัตถ์ ของมัน อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **ยถา หิ องคสมุหารา โทติ สทฺโท รโถ อิติ** เพราะสัมภาระต่างๆ มารวมกันเข้าเป็น สารประกอบเสียดว่า รถมี่มี (รโถ = รถ) รถเทียมม้า อะไร ก็แล้วแต่ **เอวํ ขนฺเธสุ สนฺเตสุ** เมื่อขั้นทั้งหลายยังมีอยู่ **โทติ สตฺโตติ สมฺมติ** การสมมติว่าสัตว์ คือ รู้ด้วยกัน รู้พร้อมกันว่า นี่คือสัตว์ อย่างนี้ก็มีอยู่ พอเราแยกออกไปเป็นส่วนต่างๆ แล้ว คนก็ไม่มี

อาการ ๓๒

คนชอบพูดบอกว่า ลูกเต้าจะเกิดมา สวยไม่สวย อะไรก็ช่างมันเถอะ ผิดคำผิดขวาก็ช่างมันเถอะ ขอให้มีอาการ ๓๒ ครบแล้วกัน ทุกคนแหละครับ มีครบอาการ ๓๒ ทั้งนั้น ไม่มีใครไม่ครบหรอก แต่ที่นี่ เราพูดผิด มีความเห็นผิด มีความเข้าใจผิด ความหมายของคนที่พูดว่า ขอให้ออกมาครบอาการ ๓๒ ก็พอแล้ว เขาหมายถึงว่า อย่าให้ตาบอด อย่าให้หูหนวก ขออย่าให้แขนด้วนขาด้านก็พอแล้ว หมายความว่า ขอให้มื่อ้วยะครบถ้วนบริบูรณ์

๓๔

ความจริงนั้น อาการ ๓๒ ท่านหมายถึง ชาติดินกับธาตุน้ำ ที่มีอยู่ในตัวคนเท่านั้นเอง คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า มันสมอง เป็นชาติดินก็มีทุกคน ธาตุน้ำก็มี น้ำดี น้ำเสลด น้ำเหลือง น้ำเลือด น้ำหนอง น้ำลาย เหงื่อ น้ำตา น้ำเมือก น้ำในข้อ น้ำมูตร รวมแล้วเป็น ๓๒

นี่แหละคืออาการ ๓๒ ที่พระท่านสวด เพื่อพิจารณากายคตาสติ แปลว่า สติที่เป็นในกาย เพื่อพิจารณากายว่าประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ ให้เราพิจารณาให้เปื้อนหน่ย นี่คือการเข้าใจไขว่เขวของคนที่ไม่เข้าใจ พูดด้วยความไม่เข้าใจ พูดด้วยความไม่รู้ เพราะฉะนั้น ความเข้าใจผิด ความคิดผิด ความดำริผิด จึงเป็นสิ่งที่น่ากลัว ความเห็นผิดก็ทำให้ปฏิบัติผิด ทำให้ดำเนินชีวิตผิด

เถรสองบาตร

ในศาสนานี้ มีทั้งส่วนที่เป็นสาระซึ่งเป็นของเดิมแท้ และ
สิ่งที่เป็นอสาระ ที่คนภายหลังเสริมต่อเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์
บางอย่าง ด้วยความพอใจบางอย่าง ด้วยการที่อยากจะทำบางอย่าง
เมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ แล้วก็ควรจะจบเพียงเท่านั้น คืออาจจะ
จำเป็นในสมัยนั้น จำเป็นต้องทำเช่นนั้น พอล่วงกาลล่วงสมัย
ความจำเป็นก็หมดไปแล้ว แต่คนรุ่นหลังยังทำต่อๆ กันมา ด้วย
ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์สืบทอดกันมา อย่างไม่รู้จุดหมาย ทำต่อกันมา
อย่างมีติดบอด

อย่างที่ท่านขอบพูดถึงเถรสองบาตร บางท่านคงทราบ
บางท่านอาจจะยังไม่ทราบ ทำไมถึงเรียกเถรสองบาตร ก็ทำ
ตามๆ กันมา ความหมายคือ ท่านอาจารย์ท่านฐิณัย ท่านฉันทะ
ในบาตร ฉันทะเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านก็สองบาตร เช็ดบาตรแล้ว
ท่านก็ไปส่งกับดวงตะวัน ดูว่ามีรูรั่วหรือไม่ เพราะในวินัย ไม่ให้
ใช้บาตรที่มีรูรั่ว ถึงขนาดที่เมล็ดข้าวลุดออกมาได้ เป็นอาบัติ
ถ้ามีรูรั่วอย่างนั้น ก็ซ่อมแซมเสีย ปะเสีย

แต่ลูกศิษย์ไม่รู้เรื่อง เห็นอาจารย์ฉันทะก็สองบาตร
กับดวงอาทิตย์ กับแสงแดด เพื่อจะได้เห็นรู ลูกศิษย์ก็สองบ้าง
ส่งกันเป็นแถวเลย อาจารย์ก็ไม่ได้อธิบาย ลูกศิษย์บางคนถาม
กันว่า ส่งทำไม ตอบว่าไม่รู้ เห็นอาจารย์ส่งก็ส่งด้วย แต่
ตัวไม่รู้ อย่างนี้เรียกว่า ทำแบบเถรสองบาตร มันก็ไม่ดี เราต้อง
รู้เหตุผลว่า ทำไมทำอย่างนั้น เมื่อไม่รู้เหตุผล ทำอย่างมีติดบอด
ก็กลายเป็นมมาย ทำให้เป็นที่หัวเราะเยาะของคนบางพวกหรือ
ผู้รู้ หรือผู้ที่ชอบเหตุผล หรือผู้ที่ชอบวิจารณ์ทำกันไปตาม

ประเพณีนิยม แล้วยังมาอ้างด้วยว่าเป็นประเพณีดีงาม ก็ทำกันไป ลั่นเปลืองกันไป หมดเปลืองกันไป เตือดร่อนกันไป เพราะเหตุ ไม่รู้ความจำเป็น ไม่รู้ความประสงค์ ไม่รู้สาระ

ส่วนที่เป็นอสาระมากมายที่ท่วมทับสิ่งที่เป็นสาระ ถ้า เหลือไว้แต่สิ่งที่เป็นสาระ มันก็ไม่มีอะไรเท่าไร ถ้าเป็นไปเพื่อ ความมั่งงาย มีไว้เพื่อผลประโยชน์ หาลาภผล หาชื่อเสียง ไม่ใช่ เพื่อรักษาพระศาสนาที่เป็นเนื้อแท้ ซึ่งอำนวยการประโยชน์แก่มหาชน จริงๆ ไม่ใช่เอาประโยชน์จากมหาชน เพิ่มพูนบารมีเฉพาะตน

นำตระหนักนะครับ ว่าทำอะไร และคิดจะทำอะไร ให้เป็น ประโยชน์แก่มหาชนจริงๆ ไม่คิดแต่จะเอาประโยชน์จากมหาชน มาเพิ่มพูนบารมีเฉพาะตน เราจะได้ศาสนาที่บริสุทธิ์ ศาสนาที่เป็นประโยชน์แก่มหาชนจริงๆ ไม่ใช่เพื่อเพิ่มพูนบารมีเฉพาะตัว มันเป็นเรื่องที่น่าละอาย คิดไปแล้วเป็นเรื่องที่น่าละอาย

เนื่องจากคนส่วนมากในสังคมของเรา ติดในรูปแบบ สำนักต่างๆ ที่ได้ชื่อว่า เป็นสำนักสมาธิวิปัสสนา บางสำนักก็สร้างรูปแบบต่างๆ ขึ้นมา ยิ่งวิจิตรพิสดารมากเท่าใด ยิ่งจะ เรียกร้องความสนใจได้มากเท่านั้น ชื่อเสียง เกียรติคุณ ลาภ สักการะ ก็หลั่งไหลมาสู่สำนัก แล้วก็ร่ำรวยขึ้นเรื่อยๆ พวกบริษัท บริวาร ผู้หนักในลาภยศก็ห้อมล้อม เชิดชู โฆษณาชวนเชื่อ ให้ กว้างขวางออกไป เพราะเป็นที่มาแห่งลาภผลของพวกตน

ผู้ที่เป็นเช่นนั้น ในคัมภีร์บาลี คัมภีร์ทางศาสนา เรียกสมณะ เช่นนั้นว่า **สมณญุมพี** คือสมณะที่ร่ำรวยอย่างเศรษฐี อย่าง คฤหัสถ์ อย่างญุมพี พวกบริษัทบริวาร ผู้หนักในลาภสักการะ ห้อมล้อม เชิดชู ได้ผลประโยชน์ โฆษณาชวนเชื่อให้กว้างขวาง

ออกไป เป็นทางมาแห่งลาภผล นักเข้า หาได้ไม่ทันใจ ไม่ทัน
ความโลภที่วิ่งออกหน้าไปก่อนแล้ว ก็ต้องใช้ชีวิตหลอกลวง
โดยเอาสำนักสมาธิวิปัสสนาออกหน้า หาลาภผลอยู่เบื้องหลัง
ชาวบ้านผู้ไม่รู้เรื่องพาซื้อ จึงเข้าไปติดบ่วงที่ลวงไว้เสียมากมาย
แม้จะรู้ภายหลังว่าตัวหลงผิดเสียแล้ว แต่เพราะกลัวจะเสียหน้า
จึงช่วยกันพิทักษ์ปกป้อง อย่่างไรก็ปกป้องเอาไว้ก่อน แล้วค่อย
ถอนตัวภายหลัง

ท่านลองคิดดู เสือที่ต้องการล่าเหยื่อ มันจะหมอบอยู่
อย่างเงียบๆ พอได้จังหวะ จึงกระโจนตะครุบเหยื่ออย่างแม่นยำ
นักพรตนักบวชบางพวกบางคน ก็เป็นเช่นนั้น ต้องการเหยื่อ
คือลาภสักการะ ชื่อเสียง ความนับถือ แสร้งทำตน เป็นคน
สงบเสงี่ยม เพื่อจะหลอกลวง ให้คนทั้งหลายตายใจ มิได้คำนึงถึง
พระพุทธพจน์เลย ที่ว่า **ผู้มุ่งความสงบ พึงละเหยื่อของโลกเสีย**
โลกามิสฺ ปชเห สนติเปกฺโข อันที่จริงแล้ว ความสงบสุขของจิตใจ
เป็นตัวแท้ที่เข้าถึงศาสนา มากกว่ารูปแบบทางจริยธรรม หรือ
รูปแบบทางสมาธิ

ขอได้โปรดจำข้อความนี้ไว้สักหน่อย อันนี้เป็นการขอร้อง

ในการปฏิบัติศาสนานี้ เราต้องมีความซื่อสัตย์ต่อพระศาสดา
ซื่อสัตย์ต่อพระพุทธเจ้า เราต้องเปลี่ยนแปลงจิตใจส่วนลึก อันเป็น
ที่ซ่อนเร้นของตัณหาอุปาทานให้ได้ เราจะพบกับความสงบสุข
อันแท้จริงด้วยอาการอย่างนี้ ด้วยลักษณะอย่างนี้ มิเช่นนั้น
เราก็จะพบแต่ความสงบสุขแบบเด็กๆ คือเดี๋ยวก็หัวเราะ เดี่ยวก็
ร้องไห้ เดี่ยวก็ทะเลาะกัน เดี่ยวก็ตีกัน

นอกจากนี้ ถ้าเรายังเปลี่ยนแปลงจิตใจส่วนลึกของเราไม่ได้ แล้ว แม้จะให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา อะไรก็ตาม ก็จะเป็นที่อาศัยของตัณหาไปเสียหมด ตัณหา อุปาทาน ทั้งแปด ทั้งแฝงซ่อนเร้นเข้ามา ในทาน ในศีล ในภาวนา นั้นแหละ ทำให้มีผลออกมาเป็นสิลัพพตปรามาส สิลัพพตูปาทาน แปลง่ายๆ ว่า ความงมงาย ขวนกันงมงายโดยไม่รู้ตัว เป็นอวิชชาไปอีก เมื่อตัณหาanusยัง ไม่ถูกจำกัด ทุกข์ก็เกิดขึ้นบ่อยๆ เหมือนต้นไม้ที่รากยังมั่นคงอยู่ แม้มถูกตัดก้าน รานกิ่ง มันก็ยังงอกขึ้นได้อีก

(พุทธภาษิตในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อ ๓๔)

ผมพูดมาด้วยความปรารถนาดี ด้วยความหวังดีต่อส่วนรวม ต่อศาสนา ต่อพุทธบริษัท ถ้าจะมีอะไรเกินเลยไปบ้าง แรงไปบ้าง ขออภัย แต่แน่ใจอย่างหนึ่งว่า มีความบริสุทธิ์ใจเป็นที่ตั้ง

ธรรมสมาธิ-จิตตสมาธิ-วิปัสสนาสมาธิ

จะพูดถึงสมาธิ ๓ ขั้น คือ

ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ

อุปจารสมาธิ สมาธิเฉียดฉาน

แต่มีสมาธิที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ปรากฏในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๘ หน้า ๔๒๙ ข้อ ๖๖๕ เรื่องธรรมาชาติของท่านผู้ที่เป็นบำเพ็ญคุณงามความดี อย่างเช่นว่า ผู้ที่ประพตีกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ กายสุจจริต ๓ วาจาสุจจริต ๔ มโนสุจจริต ๓ ประพตีกุศลกรรมบถ ๑๐ ให้บริบูรณ์แล้ว มีปีติ ปราโมทย์ ได้สุข ได้สมาธิ โดยธรรมาชาติ โดยไม่ต้องไปนั่ง ไม่ต้องไปทำอะไร

พระพุทธเจ้าท่านตรัสกับบุคคลผู้หนึ่ง ที่ท่านเรียกชื่อว่า คามนิ หรือคามนี อันนี้ เรียกว่า **ธรรมสมาธิ** แปลว่า สมาธิที่ได้จากการปฏิบัติธรรม ได้จากการประพาศกุศลกรรมบถ กุศลสุจริต เมื่อได้ธรรมสมาธิแล้ว สิ่งที่จะได้ต่อไป คือ จิตสมาธิ หมายถึง จิตตั้งมั่น จิตมั่นคง มีลักษณะที่มั่นคงในคุณธรรม ในคุณงามความดี นี้เรียกว่า **จิตตสมาธิ**

มีสมาธิอีกชนิดหนึ่ง ที่จะเกิดขึ้นแก่ท่านผู้เจริญวิปัสสนา แม้จะไม่ได้ทำสมาธิโดยตรง แต่เจริญวิปัสสนา วิถีเจริญวิปัสสนา ทำอย่างไร เอาไว้พูดกันในปัญญาภาคก็ได้ เพราะเป็นหมวดปัญญา เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องด้วยปัญญา เป็นกลุ่มของปัญญา วิปัสสนา-สมาธิที่ได้จากการเจริญวิปัสสนา บางท่านอาจสงสัยว่า เมื่อเจริญวิปัสสนา จะได้สมาธิหรือไม่ เมื่อเจริญวิปัสสนาไป ความสงบใจจะเกิดขึ้น ด้วยความสงบจิต ในลักษณะที่เป็นขณิกะบ้าง เป็นอุปะการะบ้าง อันนี้แหละครับคือ **วิปัสสนาสมาธิ** สมาธิที่ได้จากการเจริญวิปัสสนา มีฉะนั้นแล้ว คนที่เป็นวิปัสสนายานิก คือเจริญวิปัสสนาล้วนๆ ก็จะมีชาตมรรคมีองค์ ๘ ที่เรียกว่า สัมมาสมาธิ ที่จริงท่านไม่ขาด แต่ท่านจะได้สมาธิแบบนี้

ต้นหानุสัย

คือต้นหาที่แผงเร้นอยู่ในจิตส่วนลึกของเขา มีต้นหาอีกชนิดหนึ่ง ที่ชานออกไปทางตา หู จมูก แล่นออกไปรับอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ่น กาย อันนี้เรียก **วิสัตติกาต้นหา** (วิสัตติกา แปลว่า ชานออกไป) เมื่อตา หู จมูก ลิ่น กาย กระพบกับรูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น เรียกว่า รูปต้นหา ต้นหาในรูป สัท-ต้นหา ต้นหาในกลิ่น ต้นหาในรส ต้นหาในโณภูมัพพะ ต้นหาในธัมมามรณ มีธรรมต้นหา ไม่ใช่ต้นหาในธรรมะนะครับ ไม่ใช่อยากเรียนธรรมะ หรืออยากได้ธรรม แต่เป็นต้นหาในธัมมามรณ

ธัมมามรณ คือสิ่งที่ใจคิด เป็น mind object อย่างเช่น เมื่อเข้าเห็นดอกกุหลาบสวย ลองไปดมดู รู้สึกหอม เวลาที่ไม่ได้เห็นดอกกุหลาบแล้ว และไม่ได้ดมแล้ว แต่ความรู้สึก พอนึกขึ้นทีไร นึกถึงดอกกุหลาบ ยังรู้สึกถึงรูปของมัน รู้สึกถึงกลิ่นหอมของมัน อย่างนี้คือธัมมามรณ สิ่งที่ใจคิด เป็นอดีตบ้าง เป็นปัจจุบันบ้าง เป็นอนาคตบ้าง เป็นธรรมต้นหา

เพราะ**วิสัตติกาต้นหา** เป็นต้นหาในอายตนะทั้ง ๖ นั้นเอง นี่เป็น**ต้นหาในภาคใช้งาน** คล้ายๆ ว่าจะต้องเป็นเครื่องมือของต้นหา ส่วน**ต้นหานุสัย** เป็น**ต้นหาภาคบัญชาการ** ต้นหาภาคบัญชาการนี้แหละ ที่จะต้องละด้วยวิปัสสนา เรียกอีกคำหนึ่งว่า **วิภูฏมูลกาทต้นหา** แปลว่า ต้นหาที่เป็นมูลของวิภูฏทุกซ์ หมายถึง ความว่า ถ้ายังมีต้นหาอย่างนี้อยู่ วิภูฏทุกซ์ก็ยังคงมีอยู่ ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ ยกตัวอย่างเช่น เหมือนเราเห็นน้ำในตุ่ม ใส่สะอาด พอมองลึกลงไป เห็นหนูตายตัวหนึ่ง เหมือนจิตส่วนลึกของเรายังไม่บริสุทธิ์ จิตส่วนลึกยังมีกิเลสอยู่ลึกๆ ที่เรียกว่า **อนุสัย** นั้นแหละครับ

เมื่อจิตส่วนลึกของเรายังไม่บริสุทธิ์ เราก็ไม่อาจกำจัดทุกข์ในชีวิตให้หมดสิ้นไปได้ ทุกข์ย่อมจะเกิดขึ้นบ่อยๆ วิปัสสนาปัญญาจะเป็นตัวล้างลึกลงไปในจิตส่วนลึกของเรา เอาส่วนชั่วต่างๆ ออกคล้ายๆ เราเอามือไปตักหนูตายขึ้นมาเสียดจกกันตุ่ม แล้วทิ้งไปเปลี่ยนน้ำใหม่ ซึ่งไม่มีเชื้อโรคแพร่อยู่ น้ำนั้นก็สะอาดบริสุทธิ์อย่างแท้จริง ต้มได้โดยไม่เป็นอันตราย ไม่เกิดทุกข์ต่อไปอีก

ปัญญาจึงทำให้ชีวิตบริสุทธิ์ อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **ปณณาย ปริสุชฺฌติ** บุคคลจะบริสุทธิ์ด้วยปัญญา พิจารณาต่อไปนะครับว่า **กิเลสทุกตัวเป็นสำเภาของทุกข์** ปัญหาในวัด ปัญหาในบ้าน ในสังคม ในโลก ลดลงไม่ได้ เพราะมนุษย์ไม่เห็นภัยของกิเลส ไม่ได้ลดกิเลสลง จิตตสิกขา คือ การศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องจิต ปัญญาสิกขา การอบรมปัญญาในทางธรรมมีน้อยเกินไป พอที่จะสกัดกันกระแสกิเลส ที่บ่าท่วมท้นมาจากทุกทิศในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาสมุทร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่แหละ ที่ไม่ได้รับการควบคุม

๘๑

ในที่บางแห่ง พระพุทธเจ้าตรัสกับพระภิกษุทั้งหลายว่า “**ภิกษุทั้งหลาย คำว่า สมุทฺร นี้ ไม่ใช่อย่างอื่น สมุทฺร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้เอง เป็นมหาสมุทร**” รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณฺ์ เป็นมหาสมุทรที่ลึกมาก เป็นกระแสกิเลสทำให้เกิดกระแสกิเลสขึ้นมาท่วมท้นมาจากทุกทิศ สมบัติของเราที่เป็นจิตตสิกขา ก็เป็นในรูปแบบเสียมากกว่าการใช้ในชีวิตจริงกับเหตุการณ์จริง

จะสังเกตได้ว่า พอมีเหตุการณ์จริงเกิดขึ้น เราแก้ปัญหไม่ได้ เราไม่มีกำลังใจในการต่อสู้ ท้อแท้ และอ่อนแอ ยิ่งในยุคนี

ท่านจะเห็นคนท้อแท้และอ่อนแอ ฆ่าตัวตายกันก็มาก จิตวิปลาส ทุญฺหวิปลาส ทำอะไรก็วิปลาสไปมาก เพราะพอเจอเหตุการณ์จริง เข้า เราแก้ปัญหาไม่ได้ เราไม่มีกำลังใจในการต่อสู้ เพราะการอบรมสมาธิของเรา เป็นไปโดยรูปแบบ มากกว่าที่จะนำมาใช้ในชีวิตจริง

เอาสมาธิมาใช้ในชีวิตจริง

ทำอย่างไรให้คนเอาสมาธิมาใช้ในชีวิตจริง ให้เป็นคนมั่นคง เข้มแข็งทางจิตใจ ต่อสู้ได้ เวลาเมื่ออุปสรรค มีปัญหา หรือพบความวิบัติ มีกำลังใจในการที่จะต่อสู้

๘๒

ความดี ๔ อย่าง คือ

- (๑) ขยันหมั่นเพียร
- (๒) ได้ทรัพย์แล้วรู้จักแบ่งปัน
- (๓) เมื่อประสบความสำเร็จ ไม่ร่าเริง ไม่หลงระเห็จไปกับความสำเร็จนั้น คงสงบเสงี่ยมอยู่ได้
- (๔) เมื่อประสบความวิบัติ มีความทุกข์ ก็มีกำลังใจที่จะต่อสู้

นี่คือความดี ๔ อย่าง เป็นข้อความจากอินทรียชาดก เป็นลาภ เป็นสิ่งที่ดี สำหรับชีวิตของคน

พูดถึงการศึกษาเล่าเรียนของเรา ทั้งทางวัดและทางบ้าน มุ่งเอาประกาศนียบัตร มุ่งเอาปริญญา ในการหาเงิน มุ่งความสำเร็จในการรับใช้กิเลส สนองตัณหา รับใช้กิเลส มากกว่า **รับใช้ธรรม** ไม่ได้คิดที่จะรับใช้ธรรม มีใครบ้างที่คิดจะรับใช้ธรรม คิดว่ามีค่อนข้างจะน้อยเต็มที ก็เรียนไปเพื่อจะสนองมุ่งความ

สำเร็จในการรับใช้กิเลสมากกว่ารับใช้ธรรม จึงกลายเป็นเรียน
เพื่องาน งานก็เพื่อเงิน เอาเงินเพื่อจะปรนเปรอตัวเอง สนอง
ตัณหาให้ได้ยิ่งๆ กว่าคนอื่น ยิ่งกว่าใครๆ เป็นการสนองมานะ
ความทะนงตน ยึดมั่นในทิฐิ หรือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอย่าง
ตายตัว เป็นการสนองทิฐิ ไม่มีการยืดหยุ่น

เช่น เห็นว่า ทำงานต้องได้เงิน ได้เงินเพื่อแสวงหาความสุข
ลองตั้งปัญหาดูว่า ในเมื่อเราต้องการความสุข ทำไมเราไม่หา
ความสุขจากการทำงานเสียเลย คือจากงานไปสู่ความสุขเลย
หาความสุขจากการทำงาน ผมไม่ได้ปฏิเสธนะครับว่าเงินไม่สำคัญ
เงินสำคัญ แต่อย่าให้ความสำคัญกับมันมากเกินไป ที่ผ่านมาและ
เป็นอยู่ คนเราให้ความสำคัญกับเงินมากเกินไป ให้ความสำคัญกับ
งานน้อยเกินไป ไม่ได้หาความสุขจากการทำงาน ถ้าทำงานก็รู้สึก
เป็นทุกข์ จะหาความสุขต้องไปหาจากการใช้เงิน จากการเที่ยวเตร่
เฮฮา สนุกสนาน กินเหล้า เข้าบาร์ จากการใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย
ฟุ่มเฟือย จึงจะมีความสุข

ถ้าจะพักผ่อน ก็ต้องพักผ่อนด้วยการไปเที่ยวชายทะเล
เที่ยวภูเขา ถ้าอยู่สงบๆ อยู่ที่บ้าน อ่านหนังสือให้สบาย ไม่เป็น
การพักผ่อน ทิฐิแบบนี้ ที่เป็นการสิ้นเปลืองมาก การท่องเที่ยว
เป็นการยั่วให้นักท่องเที่ยวมาใช้จ่ายเงิน คือจะล้วงกระเป๋าของเขา
อย่างเดียว เขาจะมาทำอะไรเสียหายในสังคม ในบ้าน ในเมืองไทย
ไม่ค่อยได้คิดหรอกว่า จะมีความเสียหายอะไรเกิดขึ้นในบ้านเมือง
จากการท่องเที่ยว เขาอยากเล่นการพนัน ก็ตั้งบ่อนการพนันขึ้น
เขาอยากให้มีโสเภณี ก็หาโสเภณีให้ เขาอยากให้มีอะไรก็มี
เพื่ออยากจะได้เงินของเขา นั่นแหละคือทำงานเพื่อสนองตัณหา
ไม่ใช่เพื่อสนองธรรม เท่าที่เป็นๆ กันอยู่ ทำให้สังคมตกต่ำ
สับสน วุ่นวาย น่าคิดทีเดียว

ปปัญจธรรม

ค้นหา มานะ และทิฐิ ๓ ตัวนี้ เรียกว่า ปปัญจธรรม
ธรรมที่ทำให้เนิ่นช้า เป็น Mental diffusion แปลว่า อุกุศล
ที่ทำให้เนิ่นช้า ชัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง ทำให้เขวออกนอกทาง
ที่ถูกต้อง ลองคิดดูนะครับว่า การศึกษาของเรา มุ่งเพิ่มกิเลส
เท่าไร มุ่งลดกิเลสเท่าไร มุ่งเพื่อขัดเกลาดตนเองเท่าไร ผมจึงกล่าว
ว่า จิตตสิกขาของเรา และปัญญาสิกขาของเราน้อยเกินไป
ไม่พอด้านทานอกุศล บาปธรรม ความชั่วต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

เราต้องเพิ่มส่วนนี้และเพิ่มอย่างถูกต้องนะครับ สร้าง
อุดมคติขึ้นมาใหม่ เรียนเพื่อรู้อะไรจริงๆ เราจะได้มีคนรู้จริง
มากขึ้น ชีวิตเพื่องานและงานเพื่อธรรม คือทำงานเพื่อบูชาธรรม
เรียกว่า **ธรรมยาคะ** ทำงานเพื่อบูชาธรรม เพื่อขัดเกลาอุปนิสัย
จิตใจให้ดีขึ้นๆ จะเรียกว่า เพื่อพัฒนาก็ได้ เพราะฉะนั้น จะต้อง
สร้างอุดมคติกันใหม่ ถ้าเรียนก็เรียนเพื่อรู้จริง จะได้มีคนรู้จริง
ไม่ใช่รู้แบบขอไปที ขอให้ได้ประกาศนียบัตร ขอให้ได้ปริญญา
ก็พอแล้ว ถ้าอย่างนั้น พอไปทำงานทำการก็ทำไม่ได้เพราะไม่รู้จริง
และเราไม่ได้ใช้ชีวิตเพื่องาน ไม่ได้ทำงานเพื่อธรรม แต่เพื่อสิ่งอื่น
ถ้าทำงานเพื่อธรรม หรือมีชีวิตเพื่อการงาน และทำงานเพื่อธรรม
ก็จะได้หมดทุกอย่าง และไม่ใช่ว่าคนเดียว จะได้ทั้งหมด ทั้ง
สังคม ทั้งประเทศ ถ้าเราทำงานเพื่ออามิส ก็จะเสียหมด เพราะ
ต่างคนต่างมุ่งไปทางนั้น เพื่อเสียทั้งหมด ไม่ใช่เสียที่เราค้นคนเดียว

บุญกุศลที่สูงสุด

บุคคลที่มีตน ได้พัฒนาให้สมบูรณ์นั้นแหละ คือ บุญกุศลที่สูงสุด ถ้าถามว่าอะไรคือบุญกุศลที่สูงสุด ก็ตอบว่า **ตนที่พัฒนาให้สมบูรณ์แล้วนั่นเอง คือบุญกุศลที่สูงสุด** ไม่ต้องไปแสวงหาบุญที่ได้อีก พอพูดเช่นนั้น กลายเป็นว่าบุญเขตของผู้ต้องการบุญ คือ **ทำตนให้เป็นบุญเสียเอง** เป็นทักษิไนยบุคคลเสียเอง แปลว่า ได้พบแก่นสารของพุทธศาสนา เพราะเหตุว่าได้พบแก่นสารในชีวิตของตนเอง โดยอาศัยพุทธศาสนาเป็นทางดำเนิน **ผู้นั้นได้ทำตัวของตัวเองเป็นบุญเขต เขตแห่งบุญ ตัวตนของเขาสำเร็จไปด้วยบุญ เป็นคนมีบุญ ได้เห็นคุณค่าอันแท้จริงของชีวิตและของพุทธศาสนา** ถ้ามีเช่นนั้นแล้ว เราก็มองไม่เห็นคุณค่าของชีวิตและของพุทธศาสนา

๘๕

เรานับถือศาสนากันไปตามรูปแบบ ตามประเพณีนิยม โดยไม่เห็นสาระที่แท้จริงของพุทธศาสนา เมื่อไม่ได้ปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา เราก็มองไม่เห็นคุณค่าแท้จริงของชีวิต เพราะฉะนั้น ขอให้เราช่วยกันเปลี่ยนสังคมไทย ให้เป็น**ธรรมิกสังคม** สังคมที่มีธรรมอย่างแท้จริง มีธรรมอยู่กับเนื้อกับตัว ฝังลึกอยู่ในจิตใจ ทั้งส่วนที่เป็นจิตสำนึก (Conscious mind) และส่วนที่เป็นจิตไร้สำนึก (Unconscious mind) ไม่ใช่มีธรรมอยู่แต่ในจิตกาล จิตกรรมในความหลัง ในศักดิ์สิทธิ์ ในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ซึ่งก็ให้คำตอบอันชัดเจนไม่ได้ ส่วนมากก็เหลวไหล หลอกลวงมากกว่า

ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น

ถ้าหากมีบางกรณีที่เป็นจริง ก็อย่าหวังพึ่งเลยครับ เพราะเป็นสิ่งชั่วคราว นอกจากนี้ยังทำให้เราเสียดิต ต้องเสพอยู่เรื่อยๆ และเสพมากขึ้นเรื่อยๆ พึ่งตัวเองดีกว่าครับ พึ่งตัวเอง พึ่งธรรม เพราะพึ่งแล้ว จะได้มีความสุข มีความสงบ ไม่วุ่นวาย มีความมั่นใจในตนเองสูง (Self confidence) เป็นความหมายที่แท้จริงของศรัทธาในพุทธศาสนา มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีปัญญานำมาก่อน ในที่สุดปัญญานี้ก็จะเข้าไปแทนที่ศรัทธาทั้งหมด จนผู้นั้นมีคุณสมบัติใหม่เกิดขึ้นในตัว ที่เรียกว่า อสัทโธ หมายความว่า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น เพราะได้เห็นความจริงด้วยตนเองแล้ว เป็นผู้รู้สัจจะ เป็นผู้เข้าถึงสัจจะ เป็น สัจจานุโพธโก แปลว่า ผู้รู้สัจจะ ผู้เข้าถึงสัจจะ เป็นสัจจฐานะปัตติโก เข้าถึงสัจจะ ได้ เข้าถึงพระพุทธคุณข้อที่ว่า สันติภูริโก เอหิปัสสิโก เห็นได้เอง เห็นในปัจจุบัน เรียกให้คนอื่นมาดู มาพิสูจน์ได้ (come to see, not come to believe) ไม่ใช่เรียกให้มาเชื่อ ไม่ต้องมาเชื่อ แต่ให้มาดูก่อน

คล้ายๆ กับว่า เรามีทองแท้ มีเพชรแท้ เปิดถุงให้เขาดู บอกแต่เพียงว่า ในถุงนี้มีของดี เอาไปบูชา เอาไปเป็นของ ศักดิ์สิทธิ์ เขาเอาไปบูชา และไม่เปิดดู แต่เชื่อผู้ให้ว่าให้ของดี ของศักดิ์สิทธิ์ไปเคารพบูชา ต่อมาถ้ามีใครสักคนมาบอกว่า ในถุงนั้นไม่ใช่เงิน ไม่ใช่ทอง หรือเพชรอะไรหรอก เป็นดินธรรมดา เป็นก้อนกรวดธรรมดา เราก็ชักสงสัยแล้วว่า จะใช่หรือเปล่า ที่เรารับมานี้ไม่ได้เปิดดู มันจะใช่เพชร เป็นทอง เป็นเงิน หรือว่าเป็นดินธรรมดา หรือก้อนกรวดธรรมดา ถ้าสงสัยแบบนี้ ก็ไม่แน่ใจ เอ๊ะ! เป็นอะไรกันแน่? ยิ่งคนพูดชักชวนไป

ในทางนั้น ในทางว่า ไม่ใช่เพชร ไม่ใช่ทอง ใช้ศิลปะในการพูด ยิ่งชักชวนได้ง่าย เพราะเราไม่เห็นเอง ถ้าได้เห็นกับตาของตนเอง ก็สามารจะได้เถียงได้ว่า ไม่ใช่อย่างที่เขาส่ง เพราะเราได้เห็นเองแล้ว

เพราะฉะนั้น คนที่นับถือพุทธศาสนา บางทีก็แก่งไปแก่งมา นับถือตามนั้นบ้าง แล้วแต่คนจะชักชวนไป ที่เป็นอย่างนี้ ก็เพราะว่าไม่เห็นพระธรรมคุณ ไม่ได้ปฏิบัติธรรมจนเห็นธรรม หรืออยู่กับธรรม บางทีก็ได้ของเทียมไป และเก็บรักษาเอาไว้ เพราะคิดว่าในนั้นเป็นของดี เพราะฉะนั้น นั้นเป็นการร่ายยาพิษลงไป ในจิตใจของประชาชน ไม่เป็นผลดีแก่ใคร ไม่เป็นผลดีแก่พระศาสนาด้วย

ถ้าคิดจะรักษาพุทธศาสนา ด้วยการให้ธรรมปลอม ที่ท่านเรียกว่า **สัทธรรมปฏิรูป** เพื่อผลทางวัตถุ เพื่อให้วัตถุเจริญขึ้นแล้ว อย่าทำดีกว่า เพราะสิ่งเหล่านั้น รักษาพระศาสนาไม่ได้ รักษาพระสงฆ์ก็ได้ด้วย มีแต่จะทำลายศาสนธรรม และพระสงฆ์ที่แท้จริงให้พินาศไป เหลืออยู่แต่ธรรมปลอม ซึ่งไม่ใช่ของพระพุทธเจ้า เหลือพระสงฆ์ ก็เป็นแต่เพียงในรูปแบบ ไม่มีคุณสมบัติภายใน อันเป็นสังฆคุณ คือ **สุปฏิปันโน** ปฏิบัติดี ปฏิบัติไม่ชั่ว **อุสุปฏิปันโน** ปฏิบัติตรง ปฏิบัติไม่คด **ญายปฏิปันโน** ปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ ไม่ใช่เพื่อเพิ่มทุกข์ **สามีจิปฏิปันโน** ปฏิบัติสมควร สมควรแก่ความเป็นสมณะ

ถ้ามีแต่รูปแบบ ไม่มีคุณสมบัติภายใน อันเป็นสังฆคุณแล้ว จะรักษาศาสนาได้อย่างไร เมื่อพระสงฆ์ไม่มีสังฆคุณเสียแล้ว สถานภาพของอุบาสก อุบาสิกา จะตกต่ำลงไปอีก อุบาสก

อุบาสิกา คือชาวพุทธที่เป็นฆราวาสทั้งหมดจะตกต่ำลงอีก เพราะการชักนำของพระสงฆ์ให้เขวออกไปนอกทาง จะทำอะไร ก็มุ่งผลเป็นเงินเป็นทอง เป็นสิ่งตอบแทน โดยไม่ได้คำนึงว่า การนั้นเป็นการทำลายศาสนธรรมเพียงใด ถ้าการกระทำนั้น เพื่อลลายศชื่อเสียงก็พอใจแล้ว การพุทธรธรรมะนั้นดีครับ แต่อย่าลืมว่า **ตัวธรรมที่แท้จริง อยู่ที่การได้รู้เห็นความจริงต่างๆ อย่างถูกต้องแจ่มแจ้งอยู่ในใจของเรา** อันนี้ท่านเรียกว่า ญาณทัสสนะ ผู้ธำรงศาสนา ผู้เผยแผ่ศาสนา จึงจำเป็นต้องมีศาสนาในตัวเสียก่อน แล้วแผ่ออกไปด้วยเมตตาต่อผู้อื่น ที่ควรจะได้รับสิ่งที่ประเสริฐนี้บ้าง ได้ลิ้มรสของธรรมด้วยตนเองแล้ว รู้ว่าเป็นสิ่งเลิศ เป็นสิ่งที่พึงได้ จึงได้ชักนำให้คนทั้งหลายมาอยู่ได้ร่มธงแห่งธรรม ชักนำให้ถือเอาธรรมเป็นที่พึง

๘๘

อย่างที่พระพุทธเจ้าบรมศาสดาของเรา ทรงได้ชักนำมาแล้วว่า **“ท่านทั้งหลาย จงมีตนและมีธรรมเป็นที่พึงเกิด อย่าได้มีสิ่งอื่นเป็นที่พึงเลย”** แม้แต่พระองค์เอง ก็ยังไม่ชักชวนให้เป็นที่พึง ชักชวนให้พึ่งตนและพึ่งธรรม การพึ่งธรรม โดยย่อคือการพึ่งศีล พึ่งสมาธิ พึ่งปัญญา ในชีวิตประจำวันก็พยายามอบรมศีล อบรมสมาธิ อบรมปัญญาให้มีอยู่เสมอ ก็จะได้ธรรมที่อบรมแล้วเป็นที่พึ่ง พระตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอกทาง ผู้ชี้ทาง ศีล สมาธิ ปัญญาต้องทำเอง ความเพียรต้องทำเอง ความดีต่างๆ ต้องทำเอง ใครทำแทนไม่ได้ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ทำแทนไม่ได้ ต้องทำเอง

มีพระพุทธภาษิตบางข้อ ที่กล่าวถึงสมาธิว่า เป็นสิ่งที่ดีเลิศ เป็นสิ่งที่ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า อันเป็น**ธรรมสัจจะ** หมายความว่า ไม่ใช่เป็นความจริงสากล เป็นอุทานของพระโพธิสัตว์ ที่ท่าน

ไปเห็นฤๅษีนั่งเข้าฌาน สงบ แล้วท่านเปล่งอุทานออกมาว่า
**น สมาธิ ปิโร อตถิ อสุมี โลเก ปรมหิ จ น ปรี น จ อุตตานี
วิหีสติ สมาหิตไ**

(จากสิลวิมังสชาดก ในจตุกกนิบาต พระไตรปิฎกเล่ม ๒๗)

มีเรื่องว่า พระโพธิสัตว์เป็นราชบุโรหิต ผู้สอนธรรมแก่
พระราชชา วันหนึ่งต้องการทดลองศีล ลองหยิบเงินของหลวงไป
วันละน้อย คนรักษาเงินก็เกรงใจ เพราะเป็นราชบุโรหิต จึงไม่พูด
อะไร วันหนึ่งเหลือทนแล้ว ก็จับไปถวายพระราชชา ราชบุโรหิต
ท่านก็บอกว่า ท่านไม่ได้ตั้งใจที่จะขโมยทรัพย์ แต่ท่านต้องการจะ
ทดลองว่า ที่เขานับถือเราเพราะอะไร เพราะเรามีคุณงามความดี
หรือเพราะเราเป็นราชบุโรหิต ตกลงว่าท่านพิสูจน์หรือทดสอบ
ได้ว่า เพราะคุณงามความดีของท่าน เขาจึงนับถือ

๘๘

ท่านต้องการจะทำคุณงามความดียิ่งๆ ขึ้นไป ท่านก็เลยขอ
ลาออกจากราชบุโรหิต ไปบำเพ็ญเพียรในป่า คือนั้นท่านเดินออก
จากบ้านของท่าน ก็ไปเจอคนตัวหนึ่ง ได้นื้อมาขึ้นหนึ่ง นกตัวอื่น
ก็ตามจิกตามตี เพราะต้องการจะแย่งนื้อ พอนกตัวไหนได้นื้อ
ก็ถูกตี มีนกตัวอื่นมารุมตี เพื่อจะเอาขึ้นนื้อ ตัวไหนปล่อยนื้อ
เสียก็สบาย ไม่ถูกตี ท่านสลดใจว่า คนที่มีลาภ มีสิ่งของ ก็ถูก
แย่งถูกชิง ดีแล้วที่เราไม่มีอะไร ของเหล่านี้เป็นอันตราย

คือนั้นท่านไปพักที่บ้านของคนผู้หนึ่ง หญิงคนใช้ (ทาสี)
ทำงานให้นายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปนั่งคอยเพราะนัดหมายกับ
ผู้ชายคนหนึ่งให้มาหาตอนกลางคืน ก็คอยแล้วคอยอีก ไม่ปรากฏ
ว่าผู้ชายมา ยามที่หนึ่งก็แล้ว ยามที่สองก็แล้ว พอถึงยามที่สาม
ผู้หญิงคนนี้ก็ไม่ต้องการที่จะคอยอีกแล้ว นั่งหลับสนิทสบายอยู่
ตรงนั้นเอง เพราะไม่หวัง

ท่านจึงกล่าวในทีนั้นว่า ความหวังในกิเลสทั้งหลาย เป็นทุกข์ ความไม่หวัง เป็นสุข

สุขา นิราสา สุปติ อาสา ผลวดี สุขา
อาสํ นิราสํ กตฺวาน สุขํ สุปติ ปิงคลา

เป็นข้อความในชาดกนางสาวปิงคลา หญิงคนใช้ รอชายคนหนึ่งที้นัดหมายเอาไว้ นั่งรออยู่ถึง ๒ ชั่วโมง ชายนั้นก็ไม่มีมา พอยามที่ ๓ นางก็หมดหวัง นางจึงได้หลับเป็นสุข ณ ที่นั่นเอง เวลาเรารอใครสักคนหนึ่ง ท่านก็รู้ว่ามันกระวนกระวาย พอไม่หวังก็เป็นสุข

รุ่งขึ้น พระโพธิสัตว์ก็เดินต่อไป ไปเห็นฤๅษีนั่งเข้าฌานอยู่ ท่านรู้สึกว่าเป็นความสุข จึงเปล่งอุทานว่า ธรรมะอื่นที่ยิ่งกว่าสมาธินั้น ไม่มีทั้งโลกนี้และโลกหน้า เพราะว่าผู้ที่ใจมั่นคงแล้วย่อมจะไม่เบียดเบียนตน และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ผู้มีจิตใจมั่นคงคือ **สมาธิโต น สมาธิ ปโร อตฺถิ** ธรรมอื่นยิ่งกว่าสมาธิไม่มี อันนี้เป็นเพียงคำอุทานของพระโพธิสัตว์ ซึ่งได้ไปเห็นเหตุการณ์อย่างนั้นเข้า เห็นเป็นความสงบ

สมาธิ หมายถึง *ความสงบ* นะครับ จึงเปล่งอุทานออกมา อันนี้ถือเป็นสากลไม่ได้ เพราะถ้าถือตามหลักพุทธศาสนาแล้ว ปัญญาเป็นสิ่งที่เป็ณคุณธรรมที่สูงสุด *ปญฺญุตฺตรา* ปัญญาเป็นคุณธรรมที่สูงสุด เพราะอาศัยปัญญา บุคคลก็ตัดกิเลสได้ ละกิเลสได้ เป็นบุคคลสูงสุดได้ สมาธิตัดกิเลสไม่ได้ เป็นแต่เพียงควบคุมกิเลสได้ เพราะฉะนั้น เวลาอ่านสุภาซิต หรือพุทธศาสนาสุภาซิตในพุทธศาสนา ต้องดูที่ไปที่มา ไม่อย่างนั้น ถ้าเอาธรรมแหล่งที่มาของสุภาซิตนั้น ก็จะไม่เข้าใจความที่แท้จริงนี้เรื่องของสมาธินะครับ

“ท่านทั้งหลาย
จงมีตนและมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด
อย่าได้มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย”

၈

ပါဠိဗျာကဏ

ถ้าจะถามว่าอะไรเป็นแก่นในพุทธศาสนา มีคำตอบอยู่ใน มหาสารโปมสูตร แปลว่า พระสูตรที่เปรียบด้วยสิ่งที่เป็นสาระ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “ถ้าเปรียบพรมจรรย์หรือศาสนาของพระองค์เหมือนกับต้นไม้ทั้งต้นละก็ อะไรเป็นเปลือก อะไรเป็นกระพี้ อะไรเป็นแก่น ในที่นั้น พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ลากสักการะชื่อเสียงเป็นผลพลอยได้ เป็นกิ่งใบของต้นไม้ ศีลเป็นสะเก็ดของต้นไม้ สมาธิเป็นเปลือก ปัญญาเป็นกระพี้ กระพี้คือสิ่งที่ติดอยู่กับแก่น วิมุตติเป็นแก่น ความหลุดพ้นเป็นแก่น

๓

ปัญญาภาคา

ปัญญาคืออะไร

ตามตัวอักษร **ปัญญา** แปลว่า ความรอบรู้ ความเข้าใจ ความสามารถที่จะวินิจฉัยเหตุการณ์ ถ้าจะกล่าวโดยย่อมี ๒ อย่าง คือ

(๑) **โลกียปัญญา** ปัญญาอย่างไกลๆ ปัญญาทางโลก คือ ความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ ที่เป็นฝ่ายโลก เช่น ความรู้ในเทคโนโลยีต่างๆ ปัญญาที่เป็นของโลกียชน ไม่ใช่ของโลกุตชน ไม่ใช่ของพระอริยะ เป็นปัญญาของปุถุชน ไม่ใช่ของอริยชน

(๒) **โลกุตระปัญญา** ความรู้ความเข้าใจในทางธรรมของท่านผู้เป็นโลกุตระชน หรืออริยชน พระปัญญาที่ทำให้พ้นจากโลกียธรรมโดยตรง ก็คือ ปัญญาของท่านที่เป็นพระอริยบุคคล ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป เรียกว่า โลกุตระปัญญา ปัญญาอย่าง

หลังนี้มีความสำคัญในการที่จะทำให้บุคคลพ้นทุกข์ได้มากที่สุด หรือโดยสิ้นเชิง สำหรับปัญญาที่เป็นโลกียะ ถึงจะมีมากอย่างไร ไม่สามารถที่จะข้ามพ้นจากความทุกข์ได้ ยังคงต้องอยู่ในวัฏวนของความทุกข์ เพราะว่ายังมีกิเลสอันเป็นเหตุให้เกิดก่อกกรรม เมื่อ ก่อกกรรมต่อไป กรรมดีบ้าง กรรมไม่ดีบ้าง ก็ยังวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ ทำให้เกิดความทุกข์ต่อไป

เพราะฉะนั้น ในการสนทนากันเรื่องปัญญาในทางธรรม จะเน้นไปในโลกุตระปัญญาหรือวิภูฏปัญญา ปัญญาที่ทำให้พ้นจากวิภูฏะ พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด เห็นโทษของการเวียนว่ายตายเกิด ไม่ชื่นชมยินดีต่อการเกิดใหม่ เพราะการเกิดใหม่คือทุกข์ใหม่ ตามมาด้วย

แหล่งเกิดของปัญญา

พูดถึงแหล่งเกิดของปัญญา ๒ อย่าง

ประการที่ (๑) **สชาติกปัญญา** ปัญญาที่ติดตัวมาแต่กำเนิด อันนี้เนื่องมาจาก ปัญญาบารมีในชาติก่อน ตัวอย่างปัญญาของพระมหोสถบัณฑิต ท่านมีปัญญาสามารถแก้ปัญหาดังๆ ได้ทะลุปรุโปร่งมาตั้งแต่อายุน้อย เป็นสชาติปัญญา ปัญญาที่ติดตัวมาแต่กำเนิด สมัยใหม่เรียกว่า I.Q. (Intelligence Quotient) ท่านที่มี I.Q. สูง มีระดับสติปัญญาสูง

ประการที่ (๒) **โยคปัญญา** ปัญญาที่ได้จากการกระทำภายหลัง มีทางมาเป็น ๓ ทาง คือ

(๒.๑) **สุตมยปัญญา** ได้จากการศึกษาเล่าเรียน การสดับรับฟัง การค้นคว้าหาความรู้

(๒.๒) **จินตามยปัญญา** ปัญญาที่ได้จากการไตร่ตรอง ขบคิดหาเหตุผล สاءผลไปหาเหตุ รู้ผลแล้วสาวไปหาเหตุ รู้เหตุก็คะเนถึงผลได้ว่า เมื่อเป็นอย่างนี้ ผลอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป แปลว่ารู้เหตุผล

(๒.๓) **ภาวนามยปัญญา** ปัญญาที่ได้จากการอบรมฝึกฝนจากการลงมือปฏิบัติ การทดลองกระทำให้เห็นจริง เรียกว่าภาวนามยปัญญา

อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านมักทรงสอนพุทธบริษัทเสมอว่า **ภาวิตา พหุลิกตา อบรมให้มาก ทำให้มาก** ต้องการรู้สิ่งใด ต้องการเชี่ยวชาญในสิ่งใด ต้องการจะแตกฉานในสิ่งใด ให้ภาวิตา พหุลิกตา อบรมให้มาก ทำให้มาก ในเรื่องนั้น

ทางปรัชญาตะวันตก ได้ให้แหล่งเกิดของปัญญาเอาไว้เป็น ๓ แหล่ง เหมือนกัน คือ

ประการแรก เขาใช้คำว่า **Empirical Knowledge** ความรู้หรือปัญญาที่ได้จากประสาทสัมผัส ประสาทสัมผัส คือ ตาหู ฟัง เป็นการใช้อายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา ในการเรียนรู้ ในการที่จะทำให้เกิดปัญญา อันนี้เทียบได้กับ **สุตมยปัญญา** ปัญญาของทางพุทธศาสนา

ประการที่ ๒ เรียก **Rational Knowledge** ความรู้หรือปัญญาที่ได้จากเหตุผล ได้จากการพิจารณาเหตุผลไตร่ตรอง ขบคิดหาเหตุผล อันนี้เทียบได้กับ **จินตามยปัญญา**

ประการที่ ๓ **Intuitive Knowledge** ความรู้ หรือ ปัญญาที่ได้จาก ญาณพิเศษ (Intuition) เป็นแบบเดียวกับ ภาวนามยปัญญา ในปริยายหนึ่ง และมีปริยายอื่นอีก

คำว่า Intuitive หรือ Intuition มีคำแปลหลายอย่าง แล้วแต่วิชาที่มีคำนี้เข้าไปเกี่ยวข้อง บางทีแปลว่า **อัมมตติ-ญาณ** ญาณภายใน ดูเหมือนปรัชญาภาษาไทยจะใช้คำนี้ รู้ขึ้นมา จากข้างใน รู้ขึ้นมาจากการอบรม ผึกฝนภายใน ถ้าเทียบกับทาง พุทธศาสนา ก็จะเป็นความรู้พิเศษที่ได้จากการฝึกฝนอบรม ทางจิต เช่น เป็น Supernatural เหนือธรรมชาติ เหนือธรรมดา ในเรื่องการได้สดับตรับฟัง การได้ขบคิด การได้อบรมฝึกฝน เป็นแหล่งเกิดของปัญญาที่ดีมาก ใครที่จะมีปัญญา ก็ไม่พ้น จากสิ่งเหล่านี้ไปได้

๑๐๐

มีข้อคิดอีกอย่างหนึ่งที่นักปราชญ์ท่านให้ความคิดเอาไว้ว่า คนที่อ่านมาก ฟังมาก ทำให้มีความรู้กว้างขวาง คนที่คิดมาก คิดลึกซึ้ง ถ้าหมั่นตรិตรอง ขบคิดหาเหตุผลมา ก็จะทำให้ **เป็นคนลึกซึ้ง** มีความรู้ลึกซึ้งเพราะความคิด ถ้าเขียนมาก ทำให้แม่นยำ เขียนบ่อยๆ ไปเห็นอะไรเข้าก็เขียนเอาไว้ บันทึกเอาไว้ จดแล้วก็จำ เขียนบ่อยๆ ทำให้แม่นยำ อ่านมากทำให้ ความรู้กว้างขวาง คิดมาก ทำให้ได้เห็นจริง ได้เห็นอย่างถ่องแท้ อย่างที่โบราณว่า สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ สิบมือคลำไม่เท่าชำนาญ พอคลุกคลีกับสิ่งใดมาก ก็มีความชำนาญ ในสิ่งนั้น จะเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง สามารถจะบอกอะไรได้อย่าง ถ่องแท้ และเป็นจริง เพราะความชำนาญ

หมอบางคนที่รักษาโรคบางอย่างอยู่เป็นประจำ รักษาโรคชนิดนั้นเป็นประจำ เมื่อคนไข้เดินเข้ามา บางทีเขารู้แล้วว่า เป็นโรคนั้นหรือไม่เป็น ยังไม่ได้เอามือคลำ ยังไม่ได้ใช้เครื่องมืออะไร เพียงเห็นคนไข้เดินเข้ามาเท่านั้น ก็รู้แล้วว่า คนไข้เป็นโรคนั้นหรือไม่ เป็นเพราะความชำนาญ ได้ผ่านประสบการณ์มาก ได้พบคนที่ เป็นโรคชนิดนั้นมามาก

เพราะฉะนั้น ถ้าต้องการให้มีปัญญา ต้องใช้เหตุที่จะทำให้ เกิดปัญญา หมั่นสดับตรับฟัง ศึกษาเล่าเรียน เรียนมาก สะสม ตำรา มาก ค้นคว้ามาก สามารถจะหยิบได้ว่าต้องการเรื่องอะไร จะหยิบได้จากที่ไหน จะหยิบได้ที่ไหนท้วงที ให้ไตร่ตรองขบคิดหา เหตุผลของสิ่งนั้นๆ นำมาเทียบเคียง ระหว่างสิ่งนั้นกับสิ่งนั้น สิ่งนี้กับสิ่งนี้เป็นอย่างไร ถ้าเป็นอย่างนั้นได้ไหม ทำไมจึงต้องเป็น อย่างนั้น **ทำไม** ต้องมีไว้เสมอ สำหรับคนที่ต้องการจะมีความรู้ ทำไมจึงต้องเป็นอย่างนั้น ไม่เป็นได้ไหม เป็นอย่างโน้นได้ไหม ไม่ใช่เรียนๆ อ่านๆ ไป เขาวางใจก็เชื่อไปตามนั้น อย่างนั้นก็ มีความรู้ตามหนังสือ แต่ก็ไม่แตกฉาน ไม่ลึกซึ้ง ถ้าหัดบันทึกด้วย เขียนด้วย จะทำให้แม่นยำขึ้น

๑๐๑

ลักษณะของปัญญา

ปัญญามีลักษณะตัดให้ขาด คือตัดสินปัญหาได้ ตัดสินได้ ว่าอะไรควรเอาไว้ อะไรควรทิ้งไป โยนิโสมนสิการ การทำไว้ในใจ โดยแยบคาย หรือโดยอุบายที่แยบคาย อุบายนี้ ไม่ใช่เล่นๆ เผลอๆ นะครับ **อุบาย คือ วิธีการ (Method) โยนิโสมนสิการ จะมี ลักษณะยกขึ้นๆ ปัญญาจะมีลักษณะตัดให้ขาด** ท่านเปรียบไว้ว่า

เหมือนขวานาที่เกี่ยวข้าว รวบกอข้าวด้วยมือข้างหนึ่ง แล้วยกขึ้น ตัดด้วยมืออีกข้างหนึ่ง ในการตัดก็เลสก็เหมือนกัน ผู้บำเพ็ญเพียร ควบคุมไว้ด้วยโยนิโสมนสิการ แล้วตัดกิเลสด้วยปัญญา

บางทีสติปัญญาก็มาด้วยกัน สติน่าเรื่องรวรนั้นๆ มาเพื่อให้ปัญญาได้พิจารณา ปัญญาเป็นตัวจักร เป็นเหมือนตาไว้ดูไว้พิจารณาสติ เหมือนกับมือที่ตีสั่งนั้นๆ มาให้ใกล้ เพื่อให้ปัญญาได้พิจารณาโดยชัดเจน สติกับปัญญา มักไปด้วยกันเสมอ อย่างที่โบราณเรามักพูดว่า คนนี้มีสติปัญญาดี คนนี้มีสติปัญญาไม่ดี คนนี้มีสติมาก ปัญญาน้อย คนนี้มีปัญญามาก สติน้อย ไม่ทราบเป็นไปได้อย่างไรเปล่า เพราะธรรมดา สติปัญญามักจะไปด้วยกัน เพราะฉะนั้น ถ้ามีสติน้อย ปัญญา ก็คงจะน้อยไปด้วย ที่นี้ก็พูดไปตามที่คนอยากจะพูดก็พูดกันไป แต่ว่าถ้ามีสติน้อย ก็น่าจะมีปัญญาน้อย มีสติมาก ก็น่าจะมีปัญญามากด้วย

ธรรม ๕ อย่าง มีศรัทธา เป็นต้น ปัญญาเป็นตัวสุดท้าย ท่านเรียกพละบ้าง อินทรีย์บ้าง ที่เรียกว่าพละ ก็ในความหมายว่าเป็นกำลังในการบรรลุธรรม การบรรลุอะไร ประสบความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือว่าบรรลุถึงคุณเบื้องสูงขึ้นไป ที่นี้หัวข้อธรรมเดียวกันนี้ ท่านก็เรียกว่าอินทรีย์บ้าง เพราะว่าเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน เช่นว่า ศรัทธา เมื่อเกิดขึ้นก็จะเป็นใหญ่ ในความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ และจะกำจัดอัสถิยะ แปลว่า ความไม่เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ศรัทธามีหน้าที่ที่จะกำจัดสิ่งเหล่านี้เสีย วิริยะเกิดขึ้นจะกำจัดโกสัชชะ โกสัชชะ แปลว่า ความเกียจคร้าน

เพราะฉะนั้น แต่ละองค์ธรรมเป็นอินทรีย์ ในฐานะที่ว่าทำหน้าที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตา เป็นใหญ่ในการดู เอาหู

มาดูแลแทนไม่ได้ หูเป็นใหญ่ในการฟัง เอาตาไปฟังแทนก็ไม่ได้ จมูก-ในการดม ลิ้น-ในการสัมผัส กาย-ในการถูกต้องเย็นร้อน อ่อนแข็ง หรือโผฏฐัพพะ สิ่งที่กายจะพึงถูกต้องได้ อันนี้ก็เป็นใหญ่ ในหน้าที่ของตัว

อินทรียบางแห่ง แปลว่า ความพร้อม อย่างเช่นว่า พระพุทธเจ้าทรงรอคอยให้อินทรียของภิกษุเหล่านั้นแก่กล้าก่อน อินทรียในที่นี้ หมายถึงความพร้อม (Maturity) เพราะฉะนั้น คำแต่ละคำ ถ้ามาในที่ต่างแห่งกัน ความหมายก็จะเปลี่ยนไปบ้าง แล้วแต่บริบท ข้อความใกล้เคียงที่นั้นๆ เพราะฉะนั้น ภาษาธรรมะก็ต้องทำความเข้าใจให้ตีเหมือนกัน มิเช่นนั้นก็จะสับสน ตีกันยุ่งไปหมด

เมื่อแต่ละอย่างทำหน้าที่ของตนสมบูรณ์ ไม่บกพร่องแล้ว ทำให้เกิดกำลังขึ้น คล้ายๆ กับอวัยวะทุกส่วนของร่างกาย ทำหน้าที่ของตนสมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ไม่เจ็บป่วย หรือพิการ ทำให้ร่างกายมีกำลังแข็งแรงดี ถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่ง ที่อินทรียทั้ง ๕ รวมกันแล้วเป็นผล ทำให้จิตใจมีกำลังในการกำจัดอกุศลและเจริญกุศล คล้ายๆ นิ้วของเรา ๕ นิ้ว ถ้ากางออกแล้วแยกกัน มันก็ทำหน้าที่ของมันได้ตามหน้าที่ พอเอานิ้วทั้ง ๕ นิ้วมารวมกัน เป็นกำปั้น เป็นหมัด มีพลังแรงที่จะชกทำลายล้างคู่ต่อสู้ ถ้าแยกกันเป็นนิ้ว ก็ไม่มีพลัง ไม่มีกำลัง พอรวมกันมันจึงมีกำลัง

ธรรมะ ๕ อย่างนี้เป็นอินทรีย ในฐานะที่เป็นใหญ่ในหน้าที่ของตัว เมื่อรวมกันก็เป็นผล ให้มีกำลัง ในการที่จะกำจัดฝ่ายที่เป็นข้าศึก อันนี้คือเหตุผลที่ในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ มีธรรม ๒ หมวดคือ อินทรีย ๕ พละ ๕ หัวข้อธรรมเหมือนกันทั้ง ๕ อย่าง แต่ท่านจัดเป็น ๒ หมวด อินทรียหมวดหนึ่ง พละ ๕ หมวดหนึ่ง

คุณธรรมสูงสุด

พุทธศาสนาถือเอาปัญญาเป็นคุณธรรมสูงสุด ซึ่งจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุด คือความหลุดพ้น (วิมุตติ) ตัวปัญญาไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด เป็นแต่เพียงเครื่องมือขั้นสุดท้ายเท่านั้น ในการปฏิบัติโดยทั่วไป จึงเริ่มต้นจากศีล คือการรักษา ควบคุม กาย วาจา ให้อยู่ในระเบียบวินัยที่ดี คล้ายๆ ต้นไม้ที่ยังเล็ก ต้องมีไม้หรืออุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งล้อมไว้ก่อน หรือใช้หลักกับเชือกผูกติดไว้ เพื่อไม่ให้ล้มเมื่อมีลมแรง เปรียบอีกอย่างหนึ่ง เหมือนกับสัตว์เลี้ยงที่ยังเล็ก ซึ่งเจ้าของจะต้องล้อมคอกไว้ก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้ตกหล่มเลน ตกบ่อ หรือเป็นเหยื่อของสัตว์ร้ายโดยง่าย เมื่อต้นไม้หรือสัตว์เติบโตแข็งแรงดีแล้ว ก็ปล่อยได้ ไม่เป็นอันตราย

๑๐๔

คนก็เป็นเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะมีศีลดีแล้ว ก็ต้องประคับประคองตนไว้ด้วยความไม่ประมาท ต้องรักษาจิตด้วยสติอยู่เสมอ เช่น ระวังใจไม่ให้ติดในสิ่งที่ชวนให้ติด ไม่ให้ขาดเคืองในสิ่งที่ชวนให้ขาดเคือง ไม่ให้ลุ่มหลงมัวเมาในสิ่งที่ชวนให้ลุ่มหลงมัวเมา

ท่านจะสังเกตว่า ตอนกำลังจะก้าวเข้าสู่แดนของสมาธิ คือความสงบมั่นคงของดวงจิต ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญของการใช้ปัญญา เหมือนเรามองดูวัตถุในน้ำที่ใสนิ่ง ก็จะได้เห็นได้ชัด หรือการมองสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่ข้างทาง ขณะรถวิ่ง กับขณะที่รถหยุดนิ่ง จะมองเห็นชัดเจนได้ไม่เท่ากัน คล้ายกับในการใช้ปัญญาก็เหมือน ถ้าจิตสงบ ย่อมใช้ปัญญาได้ดี แต่เมื่อจิตบริสุทธิ สะอาด สงบ ตั้งมั่น ก็จะใช้ปัญญาได้ดี ปัญญาที่ใช้บ่อยๆ จะทำให้เฉียบคม ว่องไว พอกพูนมากขึ้น เป็นปัจจัยให้ศีลและสมาธิดีขึ้นด้วย ทั้ง ๓ อย่างนี้ อาศัยกันและกัน ทำให้ชีวิตบริสุทธิ์

ที่พระพุทธเจ้าเคยเปรียบว่า ศิลกับปัญญา อาศัยกันเหมือนอาศัยมือข้างมือ อาศัยเท้าข้างเท้า คือเวลาที่มือข้างหนึ่งของเราเปื้อน หรือทั้งสองมือเปื้อน ก็อาศัยมือนั้นแหละล้างมือ ถ้าเท้าเปื้อน ถ้าเราจะไม่ใช้มือ ก็เอาเท้านั้นแหละถูกันไปมา เท้าก็จะสะอาดได้

พุทธวิธีในการสอน

พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า แก่มวลพุทธบริษัท ก็เพื่อให้พุทธบริษัทขึ้นถึงยอดแห่งคุณธรรม คือ ปัญญา

พิจารณาให้เห็นแจ้งด้วยตนเอง จนกระทั่งเป็นที่พึงแก่ตัวได้ ไม่ต้องเชื่อถือแม้แต่ถ้อยคำของสมณะ อย่างข้อความในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๑ ข้อ ๑๑๗ ว่า **น จ ปน สมณวจนเหตุปิคจฺจติ** แปลว่า **ไม่ต้องเชื่อถือ แม้แต่ถ้อยคำของสมณะ ที่ไม่ต้องเชื่อถือ เพราะเห็นแจ้งด้วยตนเอง**

๑๐๕

คนโดยทั่วไป จะมีสมณะ นักบวช หรือศาสดา ที่เป็นที่เคารพนับถือของตนๆ ท่านพูดอย่างใดก็จะเชื่ออย่างนั้น แต่ผู้ที่ฝึกจิตแล้ว มีปัญญาเข้าถึงธรรม หรือความจริงด้วยตนเองแล้ว ก็จะไม่เชื่อมั่นด้วยตนเองว่า อะไรเป็นอะไร ได้เห็นแจ้งด้วยตนเองแล้ว ไม่ต้องตกลงใจเชื่อผู้อื่น อันเป็นเพียงศรัทธาในตัวบุคคล คือ ท่านพูดอย่างไรก็เชื่ออย่างนั้น แต่เมื่อได้มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเองแล้ว ก็ไม่ต้องศรัทธาเชื่อในตัวบุคคล แต่เชื่อความจริง

ดังนั้นในกาลามสูตร พระพุทธองค์จึงได้แสดงไว้ในข้อสุดท้ายว่า อย่าได้เชื่อถือเพราะเห็นว่า ผู้นี้คือสมณะของเรา ครูของเรา

หรือศาสดาของเรา **มา สมโณ ครุ** ท่านทั้งหลายอย่าได้รับเชื่อ โดยเห็นว่าสมณะผู้นี้คือครูของเรา ไม่สักแต่ว่าเป็นครูของเรา แม้เวลานี้ถ้าท่านสังเกตดู แม้ในเมืองไทยเราเอง ไม่ต้องกล่าวถึง ในอินเดียสมัยพระพุทธเจ้า ในเมืองไทยเอง ยึดเอาคำสอนของครูเป็นสำคัญ ไม่ค่อยได้ไต่ไปหาต้นตอ เช่น พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ ทางพุทธศาสนาที่ท่านผู้รู้ได้รจนาเอาไว้ด้วยความรู้ที่ถูกต้อง มักจะเชื่อสมณะผู้นี้ว่าเป็นครูของเรา ท่านพูดอย่างไร ก็เชื่อไปอย่างนั้น ท่านอาจจะพูดผิดก็ได้ ในเมื่อเรายังไม่เข้าถึงความจริง และมีบ่อยๆ ที่พูดผิด เพราะฉะนั้น ท่านจะต้องศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองด้วย และฟังท่านผู้รู้ด้วย ฟังสมณะด้วย ฟังครูบาอาจารย์ด้วย แล้วนำไปเทียบเคียงกับความรู้ที่เชื่อถือได้ เช่น พระไตรปิฎก

๑๐๖

เวลานี้มีผู้ประกาศศาสนามากมาย ทางทีวีก็มี ทางวิทยุก็มี หนังสือพิมพ์ก็มี ทางหนังสือที่เป็นเล่มก็มี ท่านจะตัดสินใจได้อย่างไร รู้ได้อย่างไร ว่าสิ่งไหนถูกสิ่งไหนผิด ผู้ใดพูดถูก ผู้ใดพูดผิด อย่างนี้ก็ค่อนข้างจะยาก นอกจากว่าท่านจะมีความรู้ของท่านเอง เข้าถึงความจริงด้วยตนเอง ผู้ที่อบรมปัญญา ถ้าได้เห็นธรรมแม้เพียงขั้นพระโสดาบัน ที่จัดเป็นขั้นต้นแห่งผู้เข้าสู่กระแสธรรม จะมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งขึ้นมา คือไม่ต้องมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในคำสอนของพระศาสดา

ท่านใช้คำว่า **อปปรพจยา สตถุสสาสนเน** เพราะได้เห็นเอง ได้รู้เอง ได้เข้าใจเอง ได้ซาบซึ้งเอง ได้ผ่านสิ่งนั้นๆ มาด้วยตนเอง มีตนเป็นพยานได้ (Self evident) ตัวนี้แหละ เป็นพยานว่าได้ทำมาแล้ว ได้ปฏิบัติมาแล้ว ได้ประพฤติมาแล้ว ได้ประพฤติสิ่งนี้ๆ มาแล้ว มันมีโทษมีคุณอย่างไร ก็ได้เห็นมาด้วยตนเองแล้ว ก็มีความเชื่อมั่นด้วยความที่เข้าถึงสิ่งนั้นจริงๆ

นอกจากนี้ก็จะเป็นคนที่มีทุกข์น้อย มีปกติอยู่เป็นสุขด้วยธรรมที่หาประมาณมิได้ อย่างที่พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบความทุกข์ของพระโสดาบัน แม้เป็นพระอริยบุคคลขั้นต้น ความทุกข์ของพระโสดาบัน เหมือนกับหยาดน้ำที่ติดอยู่บนใบหญ้า ถ้าเปรียบเทียบความทุกข์ของปุถุชนคนทั้งหลายทั่วไป เหมือนกับน้ำในบึงใหญ่ในสระใหญ่ ความทุกข์ของพระโสดาบันเหมือนกับหยาดน้ำบนใบหญ้า จุ่มลงไปในสระในบึง แล้วตั้งขึ้นมา หยาดน้ำที่ติดบนใบหญ้า นั้นแหละคือความทุกข์ของพระโสดาบัน ยังมีทุกข์อยู่บ้างแต่น้อยเหลือเกินเมื่อเทียบกับทุกข์ของปุถุชน

น่าเป็น น่าได้ น่าถึง เพราะถึงแล้ว ได้แล้ว ทำให้มีทุกข์อย่างนี้ เพราะฉะนั้น ตอนสุดท้ายของเรื่องนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าการเห็นธรรม การรู้ธรรม การเข้าถึงธรรม มีอานิสงส์มากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ควรหรือไม่ ที่จะเป็นผู้มีปัญญาชวนช่วย เพื่อจะได้เป็นโสดาบัน

๑๐๓

แต่คนเราส่วนมาก ที่เป็นพุทธบริษัท มักจะยอมแพ้ตั้งแต่ต้น บอกว่าเราไม่ไหว เราเป็นไม่ได้ เราสู้ไม่ไหว เราละกิเลสไม่ได้ ลองนึกย้อนดูว่า ท่านที่เป็นพระอริยบุคคล ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป เดิมท่านก็ไม่ได้เป็นมาแต่กำเนิด ท่านก็เป็นด้วยความเพียรพยายาม ด้วยความสำรวมระวัง ท่านมาเป็นภายหลัง ท่านมาจากปุถุชนคนธรรมดา นั้นแหละ ท่านใช้ความเพียรพยายาม ท่านใช้ปัญญา ใช้โยนิโสมนสิการ รู้จักไตร่ตรอง รู้จักขบคิด รู้จักว่า อะไรควรยึดไว้ อะไรควรทิ้งไป ในที่สุดท่านก็มีอัฐภาพที่เบา มีปกติอยู่เป็นสุขด้วยธรรมอันหาประมาณมิได้ **อปฺปมาณ-
วิหารี**

ถ้าเป็นคนที่ไม่เข้าถึงธรรม ไกลธรรม จะเป็นคนมีปกติ อยู่เป็นทุกข์แม้ด้วยเรื่องเพียงเล็กน้อย **อปฺปมาณทุกขวิหารี** ไม่ได้แปลว่ามีปกติอยู่ด้วยทุกข์น้อยนะครับ แต่แปลว่า มีปกติอยู่เป็นทุกข์แม้เรื่องเล็กน้อย อะไรนิดหน่อยก็เก็บมาเป็นทุกข์เป็นร้อน เก็บมาเศร้าโศกเสียใจ เก็บมาเดือดร้อนไปหมด อันนี้เป็นคนอีกแบบหนึ่ง ซึ่งตรงกันข้ามกับลักษณะของพระโสดาบันหรือ พระอริยบุคคล

แม้จะเป็นพระโสดาบัน เป็นผู้มีทุกข์น้อย มีปกติอยู่ เป็นสุข ด้วยธรรมที่หาประมาณมิได้ เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพราะฉะนั้น จุดมุ่งหมายที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนพุทธบริษัท ก็เพื่อให้เกิดปัญญาารู้แจ้งเห็นจริง ดังข้อความในพระไตรปิฎก เล่ม ๒๐ อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ข้อ ๕๖๔ มีใจความว่า “พระพุทธองค์ทรงสอนพุทธบริษัท เพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในสิ่งที่ควรรู้ ควรเห็น” อะไรที่ไม่ควรรู้ควรเห็น ก็ไม่ต้องสอน ไม่ต้องพูดเรื่องที่จะต้องรู้มีเยอะแยะไปหมดเลยในโลกนี้ แต่อะไรที่ไม่ควรรู้ ไม่ควรเห็นก็ไม่ต้องไปรู้ ไม่ต้องไปเห็น ไม่ต้องไปสนใจมันหรอก

อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **“สิ่งที่เรารู้แล้วแต่ไม่ได้สอน เหมือนใบไม้บนต้นไม้มทั้งหมดในป่า แต่สิ่งที่เรารู้แล้วนำมาสอน เธอทั้งหลายเหมือนกับใบไม้ในกำมือของเรานี้”** เพราะเหตุใด เพราะว่าสิ่งเหล่านั้น ไม่จำเป็นต้องรู้ สิ่งที่เราสอนคือสิ่งที่จำเป็นต้องรู้ เพื่อความระงับดับทุกข์ ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น อะไรควรรู้ควรเห็น ก็ให้รู้ให้เห็น อะไรไม่ควรรู้ ไม่ควรเห็น ก็ไม่ต้องพูด

คล้ายๆ ครูที่ฉลาด ก็สอนเด็กเท่าที่ควรจะรู้ จะเห็น ไม่ใช่ตามใจที่ครูอยากจะรู้ อยากจะเห็น อยากให้นักเรียนรู้ว่า เราทำอะไร ต้องเอาใจใส่ให้เด็กได้รู้ในสิ่งที่เด็กควรรู้ควรเห็น หรือพ่อแม่ ถึงแม้จะมีสตางค์มากมาย ก็ให้ลูกเท่าที่ลูกควรจะได้รับ ไม่ทำให้ลูกเสียคนด้วยเงินทอง ที่คิดว่าตัวมีมากมาย ให้ลูกเพื่อจะอวดเศรษฐีให้ลูก เพื่อจะอวดว่าตัวมี ให้ลูกเสียคนด้วยเงินที่พ่อแม่ปรนเปรอให้ แต่ก็ไม่ใช่เปียดเบียนกรอเหนียวแน่นจนลูกเดือดร้อน อันนั้นคือพ่อแม่ที่ฉลาด ต้องเลี้ยงลูกตามความจำเป็นเท่าที่ลูกควรจะมี ไม่ใช่ตามที่ตัวอยากให้ลูกอยู่ดีกินดีมากเกินไป เพราะเด็กก็เสีย

ถ้าให้แค้นแค้นเกินไปด้วยความเหนียวแน่น อย่างใน อรรถกถาธรรมบท ที่ขอบพูดถึงเศรษฐีขี้เหนียวที่ไม่เคยให้อะไรแก่ใคร **อทินนปุพพะกะ** แม้กับลูกของตัวเองก็เหนียวแน่น เหลือเกิน เจ็บไข้ได้ป่วยให้ไปหาหมอก็ไม่ไปรักษากับหมอ พอดีพอร้ายลูกเจ็บหนักลง ในที่สุดลูกตายลง อย่างนี้เกินไป เพราะฉะนั้น พระศาสดา พระพุทธเจ้าของเรา ท่านเป็นผู้ที่ฉลาดในการแสดงธรรม ธรรมเทศนาโกศล ท่านจึงสอนให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในส่วนที่ควรรู้ควรเห็น อะไรไม่ควรรู้ควรเห็นก็ไม่ต้องรู้

มีคนเคยถามพระองค์ว่า ชาตินี้มีหรือเปล่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า ที่จริงคนที่มาคุยกับเราในเรื่องนี้ ควรจะได้บุพเพนิวาสานุสสติญาณบ้าง คือ ควรจะระลึกชาติได้บ้าง สักชาติสองชาติ ถึงมาถามเรื่องนี้ หมายความว่า มีพื้นฐานจะได้คุยกันสนุก คุยรู้เรื่อง ไม่มีพื้นฐานเลย ไม่รู้เรื่องเอาเลย มาถามเรื่องชาติหน้า มีหรือเปล่า ชาติก่อนมีหรือเปล่า พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า

คนที่มาถามเรื่องนี้ ควรจะระลึกชาติได้บ้าง สักชาติสองชาติ ก็พอจะโยงถึงได้ หรืออ้างถึงได้อย่างนี้ แต่ว่าไม่รู้เรื่องเอาเลย ไม่มีพื้นฐานเลย เหมือนเราไม่มีความรู้พื้นฐานใดทางหนึ่ง แต่ไปถามเรื่องสูงๆ แล้วจะให้ผู้ตอบตอบว่าอย่างไร ตอบแล้วคนฟังก็ไม่รู้เรื่อง ทำนองนั้น

มีตัวอย่างพระบางรูป เช่น พระมาลากยะ ในจุฬามาลุงก-โยวาทสูตร มัชฌิมนิกาย มาทูลพระพุทเจ้า ขอให้ทรงตอบ ปัญหาว่า โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง โลกมีที่ที่สุดหรือไม่มีที่ที่สุด ชีวะ กับ สรีระ เป็นอันเดียวกันหรือไม่ สัตว์นั้นตายแล้วเป็นอย่างไร มีอยู่หรือไม่ มีอยู่ด้วย ไม่มีอยู่ด้วย มีอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่มีอยู่ ก็ไม่ใช่ พระพุทเจ้าท่านตรัสว่า รู้ไปทำไม เรื่องพวกนี้รู้ไปทำไม รู้แล้วหมดทุกข์ไหม พระมาลากยะทูลว่า ถ้าหากไม่ทรงตอบ ก็จะไม่อยู่แล้ว

๑๑๐

พระพุทเจ้าท่านตรัสว่า ตอนมาบวช ก็ไม่ได้ชวนให้ มาบวช และก็ไม่ได้สัญญากันไว้ว่าเมื่อบวชแล้วจะตอบปัญหา เหล่านี้ให้ เพราะฉะนั้น ถ้าจะสีกก็สีกเถอะ หรือเธอจะตื่นตายไป ต่อหน้าต่อตาก็จะไม่ตอบให้ ปัญหา ๑๐ ข้อนี้เรียกว่า **อันทคาทิก-ทิกฺขิตฺติ** แปลว่า ทิกฺขิตฺติที่เป็นที่สุด เป็นพวก metaphysic อภิปรัชญา ซึ่งในสมัยพระพุทเจ้า ท่านไม่เข้าไปยุ่งกับพวกเหล่านี้ ท่าน สอนจริยธรรมเพื่อให้สังคมอยู่เป็นสุข สอนโลกุตรธรรมเพื่อให้ คนพ้นจากโลก พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หมดเรื่องหมดราว กันไป

พระพุทเจ้าทรงอุปมาเปรียบเทียบว่า ความทุกข์มันเผา อยู่ตลอดวันตลอดเวลา มาสนใจกับเรื่องการดับทุกข์จะไม่ดีกว่า

หรือ คล้ายๆ กับคนที่ถูกลูกศรมาเสียบ แล้วมีคนมายิง ยิ่งมาจากทิศไหน ลูกศรทำด้วยอะไร ไม่ต้องไปสืบหрок มัวไปสืบให้รู้ก่อนว่า ลูกศรทำด้วยอะไร ใครเป็นคนยิง ยิ่งมาจากทิศไหน พูลูกศรสีดำหรือสีขาว มัวสืบอันนั้นเสียก่อน มิเช่นนั้นไม่ให้ถอนลูกศร นี่ก็ตายเปล่า

เพราะฉะนั้น ปัญหาเฉพาะหน้าที่เผชิญอยู่คือ ปัญหาเรื่องทุกข์กับการดับทุกข์ ให้สนใจเรื่องทุกข์กับการดับทุกข์เป็นพิเศษ ปัญหาอภิปราย เรื่องโลกเที่ยง โลกไม่เที่ยง โลกมีที่สุด ไม่มีที่สุด อย่าไปสนใจเลย รู้ไปก็เท่านั้นแหละ รู้ไปก็ไม่ได้ดิบได้ดี ไม่ได้แก้ปัญหอะไร พระพุทธเจ้าท่านตรัสอย่างนี้ครับ

ที่อ้างพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่ม ๒๐ ข้อ ๕๖๕ อันนี้ หมายถึง พระไตรปิฎกภาษาบาลี ถ้าท่านผู้ฟังที่ฟังอยู่แล้วตามไปดู แต่ถ้าดูพระไตรปิฎกภาษาไทยเล่มจะไม่ตรงกัน เช่น ฉบับของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีวรรคกด้วย เล่มจะไม่ตรงกัน ถ้าเปิดดูเล่ม ๒๐ ก็จะไม่เจอข้อความพวกนี้ ถ้าเป็นพระไตรปิฎก ฉบับของกรมการศาสนา ๔๕ เล่ม ปกสีน้ำเงิน ให้ดูที่ข้อ ไม่ต้องดูที่หน้า เล่มตรงกัน เช่น เล่ม ๒๐ ก็ตรงกัน แต่หน้าจะไม่ตรง เพราะฉะนั้น ในที่นี้จึงอ้างข้อเอาไว้ เคยได้ยินว่าบางท่านตามไปดูก็ไม่พบข้อความที่กล่าว

จึงกราบเรียนให้ทราบว่า พระไตรปิฎกภาษาบาลีทั้งหมดเลย ถ้าผมอ้างพระไตรปิฎกที่ไหน เล่มนั้น ข้อนั้น ก็คือภาษาบาลี ไม่ใช่ฉบับภาษาไทย อันนี้ขอเรียนให้ทราบไว้ เพื่อท่านตามไปดูจะได้ไม่เข้าใจผิด ว่าผมอ้างผิด ตามที่มีผู้เล่าให้ฟัง เมื่อวันอาทิตย์ที่ผ่านมาแล้วนี้เองครับ ขอแจ้งให้ทราบในที่นี้ด้วย

ประการที่ (๒) พระพุทธเจ้าทรงสอน เพื่อให้ผู้ฟังตรองตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผล ที่ผู้ฟังตรองตามแล้วเห็นจริงได้ อันนี้ทำให้เราได้ความคิดว่า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านี้ ไม่ยากเกินไป จนตรองตามแล้วมองไม่เห็น หรือไม่ยากเกินไปจนไม่ต้องคิดก็เห็นได้ ต้องคิดนิดหน่อย ไม่ยากเกินไป จนคิดแล้วตรองตามแล้วไม่เห็น บางทีพระพุทธเจ้าท่านตรัสอะไรๆ ไปแล้ว จะตรัสถามผู้ฟังให้ใช้ปัญญาพิจารณาตรองตาม อย่างเช่น ในอนัตตลักขณสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องอนัตตาว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ คือขันธ์ ๕ เป็นอนัตตา ถ้าเป็นอนัตตาแล้ว เราจะหวังได้ว่าจะเป็นเช่นนี้เกิดอย่าเป็นอย่างนั้นเลยก็ไม่ได้ บังคับไม่ได้ มันเป็นไปตามเหตุปัจจัย

๑๑๒

แล้วพระองค์ก็ตรัสถามปัญจวัคคีย์เพื่อจะให้ตรองตามให้เห็นจริงด้วยตนเอง และตอบพระองค์ว่าเห็นอย่างไร เช่น ในตอนที่ ๒ ของอนัตตลักขณสูตร ที่พระพุทธเจ้าตรัสถามพระปัญจวัคคีย์ว่า **ตํ กิ มภยถ ภิกขเว รูป นิจจํ वा อนิจจํ วาติ** ภิกษุทั้งหลาย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เที่ยงหรือไม่เที่ยง พระปัญจวัคคีย์ตอบว่า ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า ตรัสถามต่อไปว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ทูลตอบว่าเป็นทุกข์พระเจ้าข้า ตรัสต่อไปว่าสิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะตามเห็นสิ่งนั้น **เอตํ มม** นั่นเป็นเรา **เอโสหมสมิ** เราเป็นนั่น **เอโส เม อตตา** นั่นเป็นตัวตนของเรา พระปัญจวัคคีย์ก็ทูลตอบว่า ไม่ควรเลยพระเจ้าข้า อย่างนี้เป็นต้น

เป็นการทรงสอนให้ใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรอง คำสอนของพระองค์ ในขณะนั้นเลยที่เดียวว่าเธอเห็นอย่างไร **คัมภีร์ มลลยล ภิกขเว รูป นิจุ วา อนิจจุ วาติ** รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ลองคิดดูสิว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เที่ยงหรือไม่เที่ยง อย่างนี้เป็นต้น ทรงสอนให้ผู้ฟังตรองตามแล้ว เห็นจริง ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผล ที่ผู้ฟังตรองตามให้เห็นได้ด้วยตนเอง

เพราะฉะนั้น เราต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองนิดหน่อย จึงจะเห็นความสุขุมลุ่มลึกของพระธรรมของพระพุทธเจ้า เกิดรสขึ้น จะได้รับรสแห่งธรรมของพระพุทธเจ้า แล้วจะรู้สึกว่ามีรสใด เสมอด้วยรสธรรม รสแห่งธรรมย่อมชนะรสทั้งปวง **สพพรสัมมรโส ชินาติ สพพตัมมรติ ชินาติ** ความยินดีในธรรม ย่อมชนะความยินดีทั้งปวง เพราะยินดีแล้วสงบเยือกเย็น เป็นสุข มีจิตใจที่สงบเยือกเย็น มีทุกข์น้อย

ทำอย่างไรทุกข์จึงจะไม่เกิดขึ้น

ทำอย่างไรทุกข์จึงจะไม่เกิดขึ้น หรือความทุกข์เก่าที่มีอยู่จะหมดไป ด้วยวิธีการอย่างไร และความทุกข์ใหม่จะไม่เกิดขึ้น ส่วนมากที่เห็นถามๆ กัน ก็ไม่ได้ถามอย่างนี้ มักจะถามเรื่องการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ถวายสังฆทานไปอย่างนั้น ตามเรื่องในวิทญ์ที่ถามกัน ถ้ามีผู้มาคอยอยู่และถามเรื่องความทุกข์ การดับทุกข์อย่างนี้ก็รู้สึกว่าเป็นคำถามที่ตรงกับหลักการของพระพุทธเจ้า หรือพุทธศาสนา

บางที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ทั้งในกาลก่อนและบัดนี้ เราสอนแต่เรื่องทุกข์และการดับทุกข์เท่านั้น มีคนบางคนแย้งว่า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามากมาย ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ๔๕ เล่ม อรรถกถาอีกมากมาย คิดเป็นหน้าหนังสือได้ ๒ หมื่นกว่าหน้า เฉพาะพระไตรปิฎก มีแต่สอนเรื่องทุกข์และความดับทุกข์เท่านั้น หรือ

ผมตอบไปว่า เปรียบเหมือนโรงพยาบาล มีเรื่องมากมาย มีกิจกรรมมากมาย มีแพทย์ มีพยาบาล มีเครื่องมือแพทย์ มียาม คนงาน สารพัดอย่าง มีตึก มีห้องมากมาย สิ่งเหล่านั้นเพื่ออะไร สิ่งเหล่านั้น มีไว้เพื่อการดับโรค การเรียนของนักเรียนแพทย์ ของหมอ เพื่อดูว่าอะไรเป็นโรค โรคเป็นอย่างไร เหตุให้เกิดโรค เป็นอย่างไร จะดับโรคนั้นได้อย่างไร แม้จะมีเรื่องอื่นๆ มากมาย แต่เรื่องสำคัญมีอยู่ ๒ เรื่อง คือ โรค กับ การดับโรค ทำอย่างไร โรคที่มีอยู่ จะดับหมดไป

ประการที่ (๑) ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัสจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแห่งกำลังการปฏิบัติของตนๆ และก้าวขึ้นสู่ระดับสูงสุด เป็นอุดมชีวิต คำว่า “อัสจรรย์” แปลมาจากคำ “ปาฏิหาริย์” ก้าวขึ้นสู่ระดับสูงสุด เป็นอุดมชีวิต หรืออุดมชีวิต ในพระสูตร ใช้คำว่า **สปปาฏิหาริย์ ธมมံ เทเสติ โน อปปาฏิหาริย์** พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ ไม่ได้ทรงแสดงธรรมที่ไม่ได้ปาฏิหาริย์

ข้อแรก เขาเรียกว่า **อภิญญาธรรมเทศนา** ข้อหนึ่งที่ว่า ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น **อภิญญาธรรม**

เทศนา อภิญญา โข โส ภควา ธมฺมํ เทเสติ โน อนภิญญา
พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ทรงแสดงธรรมเพื่อความรู้อย่างเห็นจริง
ไม่ใช่ทรงแสดงธรรมเพื่อความไม่รู้ไม่เห็น

ข้อที่ ๒ นั้น ทรงสอนว่า ให้ผู้ฟังตรองตามและเห็นจริงได้
ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผล ที่ผู้ฟังอาจตรองตามให้เห็นจริงได้
ด้วยตนเอง สนิทานธรรมเทศนา มีต้นเงื่อน ต้นเหตุ มินิทาน
ไม่ได้หมายถึง นิทานในภาษาไทยที่เป็นเรื่องเล่าอะไร หมายความว่า
มีเหตุ มีที่ไปที่มา มีเหตุผล **สนิทานํ ธมฺมํ เทเสติ โน**
อนิทานํ ทรงแสดงธรรม มินิทาน มีเหตุ มีผล มีที่ไปที่มา
มีต้นเหตุ ไม่ใช่ทรงแสดงธรรมอย่างไม่มีเหตุผลพูดถึง

ข้อที่ ๓ ที่ว่าแสดงธรรมมีคุณเป็นอัครจรรย มีปาฏิหาริย์ใน
ศาสนา **ท่านแสดงปาฏิหาริย์ไว้ ๓ อย่าง คือ**

๑๑๕

อิทธิปาฏิหาริย์ การแสดงฤทธิ์ต่างๆ เช่น อภิญญา ๕
ก็เกี่ยวกับเรื่องฤทธิ์ต่างๆ มากมาย โดยที่เป็นฤทธิ์โดยตรง
เรียก อิทธิวิธี หรืออิทธิวิธีะ แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ตามที่ต้องการ
คนเดียวทำเป็นหลายคน หลายคนทำเป็นคนเดียว ดำดิน
เหาะเหินเดินอากาศ เดินบนน้ำ เหมือนเดินบนดิน นี่เรียกว่า
อิทธิปาฏิหาริย์

อาเทศนาปาฏิหาริย์ ดักใจคนได้ รู้ใจ ใครคิดอย่างไร รู้ใจ
คนอื่น

อนุศาสนีปาฏิหาริย์ (อนุศาสนี แปลว่า พร่ำสอน) คำ
สั่งสอนที่เป็นอัครจรรย สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตาม
สมควรแก่กำลัง แห่งการปฏิบัติของตน ก้าวขึ้นสู่ระดับสูง เป็น
อุดมชีวิต หรืออุดมชีวิต อันนี้เป็นอนุศาสนีปาฏิหาริย์

นี่แหละคือที่พระพุทธเจ้าทรงพร่ำสอน ทรงนิยมปาฏิหาริย์
อย่างที ๓ อนุศาสนิปาฏิหาริย์ สำหรับ ๒ อย่างแรก คือ อิทธิ-
ปาฏิหาริย์ก็ดี อาเทศนาปาฏิหาริย์ก็ดี ไม่ทรงสรรเสริญ ไม่ทรงนิยม
เห็นว่านักเล่นกลก็ทำได้ คนที่มีวิชาบางอย่างก็ทำได้ เป็นต้น ไม่ทรง
แนะนำ ไม่ทรงชักชวน ให้หมกมุ่นอยู่ในปาฏิหาริย์ ๒ อย่างแรก
แต่ให้มาสนใจในอนุศาสนิปาฏิหาริย์ คำสอนที่สามารถปฏิบัติตาม
แล้วได้รับผลจริง

สมมติมีพระสัองค์หนึ่ง เหาะมาจากจังหวัดไหนก็แล้วแต่
เหาะมาลงที่สนามหลวง คนก็ไปดูกันใหญ่เลย แล้วกลับบ้านวิพากษ์
วิจารณ์พระเหาะได้ อีกหน่อยเวลาท่านไปพักอยู่ที่ไหน คนก็ไป
หาท่านให้เหาะให้ดู ที่นี้ท่านก็จะไม่มีเวลาเป็นของตนเอง มีแต่
คนจะไปดูท่านเหาะ เสร็จแล้วตัวเองได้ประโยชน์อะไรบ้างที่จะ
ไปดูพระเหาะ ดูเรือเหาะก็ได้ ภาษาทางต่างจังหวัดเรียกเรือบิน
เครื่องบินพาคนเหาะไปได้ตั้งเยอะแยะไปหมดเลย ๒๐๐ - ๓๐๐
คน ก็พาเหาะไปได้ ไม่ใช่แต่คนเดียว

นี่คืออิทธิปาฏิหาริย์ของวิทยาศาสตร์ ดำดินก็ได้ ดำน้ำก็ได้
เรือดำน้ำเยอะแยะไปอย่างนี้ ไปดูแล้วได้ประโยชน์อะไร นอกจาก
จะฮือฮาไป เฮกันไป ทำให้พระผู้ที่เหาะได้ไม่มีเวลาเป็นของ
ตนเอง แล้วยังต้องเหาะให้คนดู พระพุทธเจ้าจึงห้ามให้แสดง
อิทธิปาฏิหาริย์ ถ้าแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ก็เป็นอาบัติ

เรื่องเกวัญ

เรื่องบุตรคหบดีชื่อเกวัญ ที่ไปขอให้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงปาฏิหาริย์ มีเรื่องในพระสูตรบางพระสูตร มีคนไปขอร้องให้พระพุทเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ พระพุทเจ้าบอกว่าทำไมจะต้องแสดงปาฏิหาริย์ด้วย (ในเกวัญสูตร พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๓๐๘-๓๕๐) เป็นเรื่องที่มีคนไปขอร้องให้พระพุทเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ แต่พระพุทเจ้าทรงปฏิเสธ

คราวหนึ่งประทับอยู่ที่สวนมะม่วง เศรษฐีคนหนึ่งในเมืองนาลันทา มีบุตรของคหบดีคนหนึ่ง ชื่อเกวัญ เข้าไปเฝ้า ขอให้พระองค์ หรือภิกษุสักรูปหนึ่งแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อว่าชาวเมืองนาลันทาจะได้เลื่อมใสพระผู้มีพระภาคมากยิ่งขึ้น พระพุทเจ้าตรัสว่า มิได้เคยแสดงธรรมเป็นทำนองชักชวนภิกษุทั้งหลาย ให้แสดงปาฏิหาริย์แก่ฤๅษี แต่เกวัญก็ยังคงกราบทูลเช่นนั้นอีกตั้ง ๒ ครั้งว่า เพื่อประชาชนชาวเมืองนาลันทา ซึ่งเลื่อมใสพระผู้มีพระภาคมากอยู่แล้ว จะได้เลื่อมใสมากขึ้น มิได้จำกัดว่าพระพุทองค์ต้องทรงแสดงเอง เพียงแต่ว่า ขอให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งแสดงเท่านั้น

พระพุทเจ้าตรัสว่ามีปาฏิหาริย์อยู่ ๓ อย่าง ตรัสว่า ทรงรังเกียจปาฏิหาริย์อยู่ ๒ อย่าง เพราะคนทั้งหลายผู้ไม่เลื่อมใสจะค่อนข้างคิดว่า การแสดงฤทธิ์นั้น ทำได้เพราะวิชาวอย่างหนึ่ง เรียก *คันธาวรี* สมัยนั้นเขาเรียนวิชาประเภทนี้กัน ส่วนการท่ายใจที่เรียก อาเทศนานั้น ก็เพราะมีวิชา เรียก *มณิกา* ซึ่งคนในสมัยพระองค์นิยมใช้กันอยู่ ทรงสรรเสริญนิยมนุศาสน์ปาฏิหาริย์ เพราะได้ความสำเร็จประโยชน์ได้จริงแก่ผู้ปฏิบัติตน

ต่อจากนั้นทรงแสดงศิลป ๓ ชั้น คือ จุลศิลป์ ศิลน้อย มัชฌิมศิลป์ ศิลท่ามกลาง และมหาศิลป์ ศิลใหญ่ และฉาน ๔ วิชชา ๘ แก่แก้วภู่ ให้เห็นว่า การได้สำเร็จสิ่งเหล่านี้เป็นอย่างไร จะดีกว่าปาฏิหาริย์ไหม พระองค์ได้รู้แจ้งมาอย่างไร แต่ก็ไม่ทรงสรรเสริญปาฏิหาริย์ ๒ อย่างข้างต้น ตรัสเล่าให้แก้วภู่ฟังต่อไปว่า เรื่องเคยมีมาแล้ว ภิกษุสาวกของพระองค์นั่นเอง

มีภิกษุรูปหนึ่ง เกิดความคิดขึ้นมาว่า มหาภูตรูป ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ย่อมดับไม่เหลือในที่ใดหนอ เธอเข้าสมาธิชนิดที่จิตตั้งมั่นแล้ว รู้ทางไปเทวโลกได้ ก็ไปเทวโลก เทียวมามหาเวทิต่างๆ ขึ้นจากตมหาราช ไปถึงชั้นพรหม ถึงชั้นภิกษุนั้นออกไปพูดกันสองต่อสอง ไม่ให้ใครได้ยิน ท้าวมหาพรหมกระซิบว่า เทวตาชั้นพรหมเหล่านี้ อย่าเข้าใจว่าท่านเองรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่จริงปัญหาที่ภิกษุนั้นถาม ท่านไม่รู้ ภิกษุอยู่กับพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำไมจึงไม่ทูลถามปัญหานี้กับพระผู้มีพระภาคเจ้าเล่า

ภิกษุนั้นได้สติ จึงกลับจากพรหมโลก มาเฝ้าพระองค์ ทูลถามปัญหานี้ พระพุทธองค์ได้กล่าวเป็นเชิงอุปมากับเธอว่า พวกพ่อค้าเดินเรือทะเล เขานำนกหาฝั่งติดเรือไปด้วย เรียก **ตีสถัสสี** เมื่อไปไกลจนมองไม่เห็นฝั่งอยากเห็นฝั่ง อยากรู้ว่าฝั่งที่ใกล้ที่สุดอยู่ที่ใด เขาก็จะปล่อยนกหาฝั่งไป นกนั้นเที่ยวบินหาฝั่ง ถ้าเจอฝั่งก็จะไม่กลับมาหาเรือ กลับมาสำนักของพระองค์ พระพุทธเจ้าตรัสเล่าอย่างนี้ครับ

เรื่องอนุศาสนิปาฏิหาริย์ และโยงมาถึงเรื่องภิกษุรูปหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าให้แก้วภู่ ผู้ที่ต้องการให้พระองค์ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อให้ชาวเมืองนาลันทาเลื่อมใสยิ่งขึ้น พระพุทธ-

องค์ทรงปฏิเสธ และตรัสว่าเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ คนที่มีวิชาอย่างหนึ่ง เรียก คันธารี ก็ทำได้ หรือ อาเทศนาปาฏิหาริย์ การดักใจเป็นอัศจรรย์ คนที่มีวิชาอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่า มณิกา ก็ทำได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ไม่ต้องการจะให้พระภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นต้น พระองค์เองก็ไม่ทรงโปรด

ตรัสเล่าให้เกวัญฟังว่า เรื่องเคยมีมาในหมู่ภิกษุสาวกของพระองค์ มีภิกษุรูปหนึ่งคิดขึ้นว่า มหาภูตรูป ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ย่อมดับไม่เหลือในที่ใด และเข้าสมาธิชนิดที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้วรู้ทางไปทั่วโลกได้ ก็เที่ยวไปถามเทวดาต่างๆ ไปจนถึงพรหม พระพรหม ท่านก็ไม่รู้ แต่ได้บอกว่า ท่านอยู่ใกล้พระพุทธเจ้า ทำไมไม่ทูลถามปัญหานั้น

นกหาฝั่ง

๑๑๔

พระพุทธเจ้าก็กล่าวตรัสเป็นเชิงอุปมากับภิกษุรูปนั้นว่า พ่อค้าที่เดินเรือทางทะเล จะนำนกหาฝั่งติดเรือไปด้วย นกชนิดนี้เรียกว่า *ตริทัสสี* เห็นฝั่ง หรือหาฝั่ง เมื่อไปกลางทะเล มองไม่เห็นฝั่ง อยากรู้ว่า ฝั่งอยู่ทางไหน เขาจะปล่อยนกไป นกบินไปพบฝั่งทางทิศใด มันก็จะไม่กลับมา ถ้าไม่พบฝั่ง นกจะกลับมาที่เรืออย่างเดิม ภิกษุรูปนั้นก็เหมือนนกหาฝั่ง เทียวถามอะไรต่ออะไร กับใคร ต่อใคร เมื่อไม่ได้รับคำตอบเป็นที่พอใจ ก็กลับมาหาพระผู้มีพระภาคเจ้า เหมือนนกที่กลับมาหาเรือ

อ่านเรื่องนี้ทำให้คิดว่า พุทธบริษัทไทยในเมืองเรา มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นนกหาฝั่ง คือในการเริ่มต้นที่จะเข้าหาพุทธศาสนา

สนใจพุทธศาสนา ต้องการศึกษาศาสนา ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ส่วนมากจะไปในทางอิทธิปาฏิหาริย์ รู้ว่าใครที่มีอะไรแปลกๆ มีปาฏิหาริย์อะไรก็แห่กันไปหา ใครที่รู้ข่าวว่าพระภิกษุรูปใดมีท่าทางว่าศักดิ์สิทธิ์ก็ไปนมัสการ สักการบูชากันมากมาย บางทีก็ไม่ได้รับคำสอน จึงเที่ยวไปสำนักต่างๆ ลองผิดลองถูกไปเรื่อยๆ ไปตามสำนักต่างๆ แล้วแต่ที่คิดว่าจะสนองความอยาก หรือความต้องการสนองความอยากอะไรได้

ก็เป็นคล้ายๆ นกหาฝั่ง ถ้ายังไม่เจอคำสอนที่แท้จริง ที่ถูกต้องของพระพุทธเจ้าก็ยังเที่ยวแสวงหาอยู่ต่อไป ที่จริงก็อยู่ใกล้ๆ หมายความว่า ถ้าแสวงหาสำนักของพระพุทธเจ้าก็คงพบตั้งแต่ต้นๆ หมายความว่าศึกษาและสดับคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรง เมื่อได้พบแล้วก็ไม่ต้องเที่ยวเร่ร่อนหาอีกต่อไป ได้พบสำนักของพระพุทธเจ้า ได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรง ไม่ต้องฟังคำสอนของผู้นั้น ผู้นี้ คนนั้น คนนี้ ไปยึดติดอยู่กับอาจารย์บางคน บางพวก เพราะพุทธบริษัท มักเป็นอย่างนั้นระยะแรกๆ เที่ยวแสวงหา เหมือนนกหาฝั่ง

มีผู้ศึกษาธรรมบางท่านเล่าให้ฟังเหมือนกันว่า เมื่อก่อนนี้เขาเป็นเหมือนนกหาฝั่ง เที่ยวไปตามที่ต่างๆ แล้วแต่เขาบอก เขาเล่าลือว่าที่นั่นดี ที่นั่นดี ที่โน่นดี ก็ไปกันเป็นกลุ่มๆ ไปแสวงหา ไม่ได้ว่าอะไรนะครับ และไม่น่าจะโทษเขา เพราะเขาไม่รู้ ไปตามเสียงเล่าลือ เมื่อไม่ได้รับความพอใจ ก็แสวงหาต่อไป จนกว่าจะได้รับความพอใจถึงที่สุด เอาละตรงนี้ละ ได้พบสิ่งที่แท้จริง หรือพบคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรง อะไอย่างนี้ก็หยุดได้เหมือนนกหาฝั่ง เคยเล่าให้ใครต่อใครฟังว่า ตอนนี้อยู่ได้เป็นนกหาฝั่งแล้ว เพราะฉะนั้น หากท่านจะไปศึกษาพุทธศาสนาที่ไหน

อย่างไรก็แล้วแต่ ไม่มีใครว่า ขอให้พิจารณาให้ดีๆ ไข
คำสอนของพระพุทธเจ้าหรือเปล่า หรือว่าคำสอนของใคร

พระพุทธองค์ท่านก็ทรงแนะนำ ภิกษุรูปนั้นที่เล่าให้
นายแก้วฏฐะฟัง ตรัสแนะนำภิกษุที่ถามมหาภูตรูป ๔ คือ ดิน น้ำ
ไฟ ลม ย่อมดับไม่เหลือในที่ใด ตรัสแนะนำ ปัญหาอย่างนี้ไม่ควร
ถามอย่างนั้น จะมีลักษณะอย่างนั้นะครับ คือว่าถ้าใครตั้งคำถาม
ไม่ถูก พระองค์ท่านจะบอกให้ตั้งคำถามเสียใหม่ ตั้งคำถามอย่างนี้
ยังตั้งไม่ถูก ตั้งคำถามอย่างนี้ ถ้าจะตอบ ก็ไม่ตรงตามที่มุ่งหมาย

เพราะฉะนั้น ตั้งคำถามเสียใหม่ คือแต่งคำถามให้โดยไม่ว่า
คนถามนั้นตั้งคำถาม ควรจะตั้งคำถามเสียใหม่ว่า **มหาภูตรูป ๔
คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ในที่ใด ต้องใช้คำว่าตั้งอยู่
ไม่ได้ในที่ใด** ที่ภิกษุถามคือมหาภูตรูปย่อมดับไม่เหลือในที่ใด แต่
พอพระองค์ท่านแก้ไขให้ใหม่ว่า มหาภูตรูป คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม
ตั้งอยู่ไม่ได้ในที่ใด และอุปาทายรูป เช่น สี กลิ่น รส ย่อมตั้งอยู่
ไม่ได้ในที่ใด นามและรูป ย่อมดับไม่เหลือในที่ใด ถ้าจะถามว่า
ดับโดยไม่เหลืออะไร ควรจะถามนามและรูป ย่อมดับไม่เหลือ
ในที่ใด ต้องถามอย่างนี้

พระพุทธเจ้าตรัสต่อไปว่า เมื่อตั้งปัญหาอย่างนี้ จะได้
คำตอบดังนี้ คือ ธรรมชาติอย่างหนึ่งซึ่งรู้แจ้ง (อันนี้ท่านใช้คำว่า
วิญญูณัง) แสดงไม่ได้เป็นอนันตะ มีรัศมีโดยรอบ **ดิน น้ำ
ไฟ ลม ไม่ตั้งอยู่ในธรรมชาตินี้ นี่คือพระนิพพาน** ซึ่งผมจะ
อธิบายเพิ่มเติมต่อไป อุปาทายรูปก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรมชาตินี้ นาม
และรูปดับไม่เหลือในธรรมชาตินี้เหมือนกัน ค่อนข้างยาก
สักหน่อยครับ

ผมขออธิบายเพิ่มเติม - ธรรมชาติอย่างหนึ่งซึ่งรู้แจ้ง คำนี้ท่านใช้คำว่า **วิถณานํ อนิทถสํ** แสดงให้ดูไม่ได้ ถ้าแสดงให้ดูได้ จะเป็น **นิทสนนํ** คือนิทรศการนั่นเอง **อนนตํ** ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่พร่อง ไม่เต็ม ไม่มีขอบเขต เมื่อวิถญาณัง ในที่นี้หมายถึงนิพพาน เพราะฉะนั้น คำอย่างนี้มีความหมายพิเศษ (คำว่า วิถญาณตรงนี้ ท่านหมายถึงนิพพาน แสดงให้ดูไม่ได้) ต้องรู้แจ้ง ต้องเข้าถึงด้วยตนเอง

พระพุทธเจ้าตรัสในที่บางแห่งว่า **น ปุรตตํ น อุณตตํ** ไม่พร่อง แม้จะมีกิเลสเป็นอันมากเข้าสู่อนุปาทิเสสนิพพานมาแล้ว แต่นิพพานก็ไม่เคยพร่องไม่เคยเต็ม มีรัศมีโดยรอบ **สพฺพโต ปภํ** แผ่ไพโรจน์โดยรอบธรรม อรรถกถาได้อธิบายเป็น **ปปิ** แปลว่า ทำลงในที่นี้ หมายถึงทำลงโดยรอบ เปรียบเหมือนสระใหญ่ที่เป็นวงกลม มีปริณทลเป็นวงกลม ใครจะลงทางไหนก็ลงได้ ลงสู่สระนั้นไปเต็ม ไปอาบ ไปตักน้ำในสระได้ ไม่ใช่ทางลงทางเดียว แต่ลงได้โดยรอบ (**สพฺพโต ปภํ**) มีกรรมฐานมากมายที่จะทำให้พุทธบริษัทลงสู่निพพานได้โดยรอบ ใครถนัดจะลงทางไหนก็ลงทางนั้น ไม่บังคับกะเกณฑ์กันว่า ต้องเป็นทางนี้ที่ฉันลงเท่านั้น ทางอื่นลงไม่ได้

ในสมัยพุทธกาล บางคนฟังเทศน์ทีเดียวก็นำสำเร็จแล้ว บางคนก็ไปนั่งภาวนาประเดี๋ยวหนึ่งก็สำเร็จแล้ว มีข้อความอยู่ใน **วิมุตตายนสูตร** บางคนก็สำเร็จด้วยการฟัง บางคนก็สำเร็จด้วยการสาธยาย บางคนก็สำเร็จด้วยวิธีการมากมาย คือ **สพฺพโต ปภํ** มีทางลงโดยรอบ

ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่ตั้งอยู่ในธรรมชาตินี้ คือพระนิพพาน พระนิพพานไม่มี ดิน น้ำ ไฟ ลม อุปาทายรูปก็ตั้งอยู่ไม่ได้ ในธรรมชาติ นี่คือพระนิพพาน นามรูปย่อมนดับไม่เหลือในธรรมชาตินี้ นามและรูปก็ดับไม่เหลือในนิพพานนี้ เป็น อนุปาทิเสสนิพพาน คือดับขั้นธไปแล้ว

ข้อความต่อไปว่า เพราะวิญญาณดับ นามรูปย่อมนดับ ไม่เหลือในธรรมชาตินี้เหมือนกัน วิญญาณตัวนี้กับวิญญาณตัวต้น ไม่เหมือนกันนะครับ วิญญาณตัวนี้คือวิญญาณที่เรา รู้จัก ได้แก่ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาน ฆานวิญญาน ชิวหาวิญญาน กาย- วิญญาน มโนวิญญานนั้นแหละ หรือว่าปฐิสณธิวิญญาน อะไร แล้วแต่ ทำหน้าที่อย่างไร ถ้าทำหน้าที่อย่างไร ก็เรียกไปตามที่ ทำหน้าที่อย่างนั้น เรียกตามแหล่งที่เกิดวิญญาณ เหมือนกับไฟ เกิดจากแกลบ เรียกไฟแกลบ เกิดจากไม้ เรียกไฟไม้ ไฟที่เกิด จากเหล็ก เรียกว่าไฟเหล็ก เรียกไปตามเชื้อ หรือแหล่งที่เกิด คือไฟนั้นแหละ วิญญาณก็เช่นกัน เกิดทางตา เรียกจักขุวิญญาณ ทางหู เรียกโสตวิญญาน ทำหน้าที่ปฐิสณธิ เรียกปฐิสณธิวิญญาน ทำหน้าที่จตุตเคลื่อนไหวภพเก่า เรียกจตุตวิญญาน อันนี้คือพระพุทธร ภาชิต ที่ตรัสกับภิกษุผู้ฟังรูปนั้นที่ถามปัญหานั่น

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพระพุทธรพจน์นี้จบ เกวัญภูจะ ผู้อยากให้พระพุทธรเจ้าแสดงปาฏิหาริย์ ก็พอใจชื่นชมต่อพระ พุทธรภาชิต ชื่นชมต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วก็ลากลับไป คือว่า เขาได้สิ่งที่ดีกว่าแล้ว เขาก็ไม่สนใจอิทธิปาฏิหาริย์

คติในพระสูตรนี้มีมาก คือ คนส่วนมากชอบฤทธิ์เดช อิทธิปาฏิหาริย์ อยากให้พระแสดงฤทธิ์ เห็นเป็นของแปลก

มหัศจรรย์ เป็นที่นิยมนับถือ พระหรือคนเช่นนั้น ว่าเก่งกล้า
สามารถ ลากสักการะและชื่อเสียงก็มักจะไหลมาสู่บุคคลเช่นนั้น
แต่พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ ไม่ทรงนิยม ตรัสว่านักเล่นกล
ก็ทำได้ และไม่เข้าไปเพื่อความสิ้นทุกข์ ทรงนิยมและสรรเสริญ
อนุศาสนีปาฏิหาริย์ เกี่ยวกับคำสอน ชีบาบ ชีบุญ ชีคุณ ชีโทษ
ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ดีกว่า ประเสริฐกว่า เพราะบุคคล
นำไปปฏิบัติแล้วได้ประโยชน์จริง ทำให้ชีวิตราบรื่น สงบสุข
ได้จริง พระพุทธศาสนาของเรายั่งยืนมาได้จนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะ
ความอัศจรรย์แห่งคำสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง

ขออย่าเรื่องนี้อีกนิตหนึ่งนะครับ เรื่องพุทธบริษัทที่นับถือ
พุทธศาสนาบางคนบางพวก ก็เที่ยวแสวงหาคำตอบข้อที่ตนสงสัย
ไปทั่วทุกทิศ แต่ก็ไม่ได้คำตอบที่ตนพอใจ ไปสำนักนั้นก็แล้ว
ไปสำนักนี้ก็แล้ว สำนักโน้นก็แล้ว ก็ยังจับหลักไม่ได้ เหมือน
นกหาฝั่ง

ในที่สุดก็กลับมาสู่พุทธสำนัก คือ กลับมาศึกษาหลัก
คำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเอาจริงเอาจัง และอย่างมีระบบ
จึงจับหลักได้ และได้รับความพอใจ สงบ และหยุดได้ บางที
คำตอบหรือผู้ให้คำตอบได้ ก็อยู่ใกล้ตัวนั่นเอง แต่มองผ่านไป
เหมือนภิกษุที่อยู่ในสำนักของพระพุทธเจ้า ไม่ทูลถามข้อสงสัย
ของตนกับพระพุทธเจ้า เที่ยวไล่ถามเทวดา ถามพรหม ไม่มีใคร
ตอบได้ เรื่องนี้น่าสนใจ

เรื่องที่ผมจะนำมาเล่าประกอบในเรื่องของอนุศาสนี-
ปาฏิหาริย์ก็มีเพียงเท่านี้ครับ ที่นี้พูดต่อเรื่องปัญญา อยู่ใน
ปัญญาภา อนุศาสนีปาฏิหาริย์ทำให้เกิดปัญญา อันนี้เป็น

คุณธรรมที่สูงที่สุด มีพุทธภาษิตกล่าวไว้ว่า ผู้ฉลาดทั้งหลายกล่าวว่า ปัญญาประเสริฐที่สุด ดุจดวงจันทร์ในหมู่ดาว นักปราชญ์ผู้มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาที่ประเสริฐที่สุด ดังนี้เป็นต้นครับ

เพราะฉะนั้น ปัญญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งใหญ่หลวง เราเคยชักชวนพุทธบริษัทเน้นในเรื่องทาน เรื่องศีล เมื่อมาถึงเวลานี้คิดว่า เป็นการสมควรอย่างยิ่ง ที่จะชักนำบุคคลให้ดำเนินสู่ปัญญา ขึ้นมาถึงปัญญา คนมีปัญญายะอยู่อย่างสงบในยามทุกข์ เป็นอานิสสที่อบรมปัญญาได้ดีแล้ว และใช้ชีวิตของคนดี และคนมีปัญญา ตระหนักอยู่เสมอว่าไม่มีอะไรร้ายแรง ถ้าเรารู้สึกว่าไม่ร้ายแรง เมื่อเรามีปัญญาดีแล้ว ปัญญาจะทำหน้าที่ของมันเอง คล้ายกับเราเอาเชื้อใส่ลงไปในกองไฟ เราไม่ต้องขอร้องให้ไหม้เชื้อก็ได้ ไฟมันไหม้เอง มันทำหน้าที่ของมันเอง

ผ้าจำนำพรรษา

มีคนโทรศัพท์มาถามเรื่อง ผ้าจำนำพรรษา เรื่อง การออกพรรษา เรื่องการปวารณาพรรษา ผมไม่ได้พูดถึงเลย มาเปิดวิทยุฟังดู ก็มีการพูดกันเยอะแล้ว แทบจะทุกรายการ มีคนหนึ่งโทรศัพท์มาถามเรื่องผ้าจำนำพรรษา ว่าคือผ้าอะไร ผ้าจำนำพรรษา เป็นผ้าที่ทากเอาไปถวายพระเมื่อออกพรรษา แล้วถวายหลังจากปวารณาแล้ว คือหลังวันออกพรรษาแล้ว เรียกผ้าจำนำพรรษา แปลมาจากคำบาลีว่า **วัสสาวาลิกสาฎก**

ท่านจำให้ตึะครับ สำหรับผ้าที่ถวายก่อนเข้าพรรษา หรือในวันเข้าพรรษา คือ ถวายได้ก่อน ๑ เดือน ก่อนเข้าพรรษา

ตั้งแต่กลางเดือน ๗ ไปถึงกลางเดือน ๘ เรียกว่า ผ้าอาบน้ำฝน
ใช้ภาษาทางวินัยว่า **วัสสิกสาฎก** ผ้าจํานาพรรษาที่ถวาย
หลังออกพรรษา เรียก **วัสสาวาสสิกสาฎก** เรียกไม่เหมือนกัน

ที่น่าตกใจก็คือ มีคนบอกว่า ไปถวายผ้าจํานาพรรษาไว้
ก่อนเข้าพรรษา อันนี้ก็กลับกันแล้วนะครับ เมื่อออกพรรษาแล้ว
ต้องเอาของไปถวายอีก ไปถวายพระก็ได้ คล้ายๆ ไปถวาย เพราะ
ไปถวายผ้าจํานาในพรรษา ต้องไปถายออก ถ้าไม่ถายก็จะ
ทำมาค้าไม่ขึ้น ค้าขายไม่ขึ้น ค้าขายจะขาดทุน ไม่ได้กำไร อันนี้
หลอกลวง ถ้ารู้แล้วพูดก็แปลว่าหลอกลวง ถ้าไม่รู้แล้วพูด ก็พูด
ด้วยความเขลา พูดด้วยความไม่รู้ วัดไม่ใช่โรงรับจํานา ผมบอก
คนที่โทรศัพท์มาว่า วัดไม่ใช่โรงรับจํานาที่เราเอาของเข้าโรงจํานา
แล้วจะต้องไปถายคืน วัดไม่ใช่อย่างนั้น และไม่ถูกต้องด้วย

๑๒๖

ผ้าอาบน้ำฝนที่ถวายก่อนเข้าพรรษา หรือในวันเข้าพรรษา
คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หรือก่อนเข้าพรรษาได้ ๑ เดือน
ท่านเรียกว่า ผ้าอาบน้ำฝน พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต หลังพรรษา
ก็เป็น ผ้าจํานาพรรษา อันนี้มีเงื่อนไขอันหนึ่งว่า ถ้ายังไม่ทันออก
พรรษา ทรงอนุญาตให้รับผ้าที่มีผู้ถวายก่อนออกพรรษา ๑๐ วัน
เรียก **อัจเจกจีวร** แปลว่า จีวรรีบด่วน หรือผ้ารีบด่วน

เช่นว่า ยังไม่ทันออกพรรษา ทายกต้องการจะถวายผ้า
จํานาพรรษา หรือผ้าวัสสาวาสสิกสาฎก ถวายสำหรับพระที่อยู่
จำพรรษาครบ ๓ เดือน แล้วในวัดนั้น แต่เขามีเหตุจำเป็นที่อยู่
ถึงออกพรรษาไม่ได้ เขาจำเป็นต้องเดินทางไปต่างจังหวัด เดินทาง
ไปต่างประเทศ จำเป็นต้องเดินทางไปทั่วโลก ไม่สามารถจะกลับมา
อีกในระยะเวลา นั้น ก็ทรงอนุญาตให้ถวายได้ ๑๐ วัน ก่อน
ออกพรรษา

กรณีพิเศษอันนี้เรียก **อัจเจกจีวร** แปลว่า จีวรรีบด่วน ในกรณีเช่นว่า ทหารต้องไปในกองทัพออกศึก ทหารต้องถวาย ก่อนออกพรรษา ๑๐ วัน หรือคนไข้เจ็บไข้ได้ป่วย คนเฒ่าคนแก่ คนเจ็บป่วยไม่แน่ใจในชีวิต ว่าชีวิตของตัวจะอยู่ได้ถึงวันออกพรรษา หรือเปล่า ก็ขอถวายผ้าก่อน เป็นผ้าจํานำพรรษาเป็นพวกอัจเจก-จีวร แปลว่า จีวรรีบด่วน อย่างนั้นะครับ

ขอให้ชาวพุทธเราทำความเข้าใจให้ดีเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จะได้ทำได้ถูกต้อง ถ้าไม่ถูกต้อง ยังสงสัย ก็ถามท่านผู้รู้ แต่ควรเป็นผู้ที่รู้จริงสักหน่อยนะครับ ไม่ใช่รู้รู้ๆ ปลายๆ สะเปะสะปะอะไรไป ซึ่งทำให้ไขว้เขว เห็นผิดตกอกตกใจกันไปว่า ถวายผ้าจํานำพรรษาไว้ก่อนพรรษาแล้ว ซึ่งเรียกผิดด้วยนะครับ พอออกพรรษาแล้วไม่ได้เอาอะไรไปถวายคืน ไม่ได้ถาย ก็แปลว่าเอาไปถวายซ้ำ มิเช่นนั้นก็จะทำมาหากินไม่ขึ้น ขายไม่ขึ้น พูดกันไปอย่างนั้น คนก็ตกใจหมด เป็นเหตุให้เกิดความไขว้เขว สับสน ไม่ถูกต้อง อันนี้น่าสงสาร เพราะควรทำความเข้าใจกันให้ดี ทำความเข้าใจกันเสียใหม่ว่าอะไรเป็นอะไร

๑๒๓

อยู่อย่างสงบในยามทุกข์ ใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์ในยามสุข

นั่นคือวิถีชีวิตของคนดี ตระหนักอยู่เสมอว่าไม่มีอะไรร้ายแรง ถ้าเรารู้สึกว่าไม่ร้ายแรง นี่ตอนหนึ่ง อีกตอนหนึ่งได้พูดไว้ว่า เมื่อเรามีปัญหาแล้ว ได้อบรมให้ปัญหากเกิดขึ้นแล้ว ปัญญาจะทำหน้าที่ของมันเอง เหมือนเอาเชื้อใส่ลงในกองไฟ เราไม่ต้องขอร้องให้ไฟไหม้เชื้อก็ได้ ไฟมันทำหน้าที่ของมันเอง ไหม้เชื้อ

ของมันเอง ไม่ต้องขอร้อง ไม่ต้องวิงวอน ถ้าเรามีปัญญาถูกต้องแล้ว ปัญญาจะทำหน้าที่ของมันเอง จะวินิจฉัยเองว่าอะไรถูกต้อง อะไรผิด อะไรถูกต้อง อะไรไม่ถูกต้อง ที่กล่าวมานี้ ก็ต้องเป็น **สัมมาปัญญา** ปัญญาที่ถูกต้อง ไม่ใช่มีจิตปัญญา ปัญญาที่ผิด มีจิตปัญญาก็ทำให้คนเลวได้มาก ทำชั่วได้มาก เช่นเดียวกัน คนที่มีภูมิปัญญาสูง มักมีกำลังใจที่แข็งแกร่งด้วย

คนที่มีภูมิปัญญาสูง มักมีกำลังใจแข็งแกร่งด้วยในการเอาชนะความชั่ว ดำเนินอยู่ในทางแห่งความดี ในกรณีที่อบรมปัญญานั้นให้อยู่ในสัมมาปัญญาแล้ว ชีวิตของบุคคลเช่นนั้นจึงสงบสุข และสว่างไสว รุ่งเรือง กว่าคนธรรมดา มีตัวอย่างเยอะ คนที่มีภูมิปัญญาสูง และมีกำลังใจที่แข็งแกร่ง

๑๒๘

เดือนนี้ก็เป็นเดือนเกิดของท่านมหาตมคานธี ดูเหมือนเป็นวันที่ ๒ ตุลาคม ถ้าท่านมีชีวิตอยู่เวลานี้ก็อายุ ๑๒๙-๑๓๐ ปี ตั้งแต่ท่านเกิดมาจนถึงปีนี้ ท่านเป็นผู้มีภูมิปัญญาสูง และมีกำลังใจที่แข็งแกร่งมาก ยากที่ใครจะทำให้หวั่นไหวคลอนแคลน ในสิ่งที่ท่านปักใจลงไปแล้วว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้อง และต้องทำ

ชีวิตของคนอย่างนี้ เป็นชีวิตที่สงบสุข และสว่างไสว รุ่งเรืองกว่าคนธรรมดา คนพวกนี้เป็นประเภทดวงดาว โคจรไปตามวิถีทางของตน ไม่ใช่เป็นบุคคลประเภทใบไม้ร่วง ซึ่งแล้วแต่ลมจะพัดไป ส่วนคนที่มีภูมิปัญญาต่ำ ก็มักมีกำลังใจที่อ่อนแอ รวนเร ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงด้วยตนเอง มักจะปล่อยตนให้ขึ้นกับสิ่งแวดล้อม สุดท้ายแต่สิ่งแวดล้อมจะชักจูงไป ถ้าเขาได้สิ่งแวดล้อมที่เลว เขาจะเอาตัวไม่รอดโดยทั่วไป สิ่งแวดล้อมในสังคมของเรามักจะจูงไปในทางเลวกว่า

ไปในทางที่ดี มนุษย์ที่มีกำลังใจอ่อนแอ รวนเร จึงไม่อาจ
ต้านทานได้ เหมือนดินที่พร้อมจะเหลวเมื่อถูกน้ำ

เมื่อเป็นอย่างนี้ การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนปัญญา จึงเป็นสิ่ง
จำเป็นในชีวิตของมนุษย์ เพราะปัญญาและการศึกษาเล่าเรียน
การได้ยินได้ฟังมาก เป็นสิ่งอาศัยกัน แล้วก็จะพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น
อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **ปญญา สุตวินิจฉินี** ปัญญา
เป็นเครื่องวินิจฉัย สุตตะ คือสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง **สุตตํ ปญญา
วฑฺฒติ** การได้ศึกษาเล่าเรียนทำให้ปัญญาเจริญขึ้น มันก็จะอาศัย
ซึ่งกันและกัน

ถ้าเราพูดกันตามความเป็นจริง มนุษย์เราควรจะมีแกนหลัก
ทางจิตใจที่มั่นคง ไม่ใช่ดำเนินชีวิตไปตามสิ่งแวดล้อมเสมอ
ไม่ว่าสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร จะดำเนินชีวิตไปอย่างนั้น ไม่ใช่
ทำตนให้อยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมโดยประการทั้งปวง
ควรมีแกนหลักทางจิตใจที่มั่นคง อันนี้ภาษาทางวิชาการเรียก
Spiritual Backbone **แกนหลักทางจิตใจมั่นคง** คล้ายๆ เป็น
กระดูกสันหลังทางจิตใจที่มั่นคง เปลี่ยนแปลงได้ยาก ไม่ว่าโลก
จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพราะภายในส่วนลึกของจิตใจต้อง
มีศีลธรรม ต้องมีสติปัญญาที่มั่นคง มีจิตใจที่คงความเป็นมนุษย์ไว้
ถ้าเป็นเช่นนั้น แม้สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปในทางเลว ก็
จะไม่ทำให้คนนั้นเป็นคนเลวไปด้วย

บางที่ท่านสังเกตดูนะครับ เวลาที่เขาจับอาชญากรได้
โดยเฉพาะอาชญากรทางเพศ จะอ้างอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นเพราะ
ถูกยั่ววน นุ่งกระโปรงสั้นบ้าง ยั่ววนเขาบ้าง อะไรทำนองนั้น
ก็ทำไมคนอื่นเขาจึงไม่ทำ ไม่ใช่ว่าเขาเห็นอยู่คนเดียว คนอื่นก็

เห็นคนที่นั่งกระโปรงสั้น คนอื่นเขาก็เห็นทำไมเขาไม่ทำ ทำไมเขาไม่ฉุดคร่าอาจารย์ แต่ทำไมตัวเองถึงทำ เพราะตัวเองไม่มีแกนหลักทางจิตใจที่มั่นคง คอยที่จะเบี่ยงเบนไปตามสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ยั่ววนทำนองนั้น ในโลกก็มีคนจำนวนมากที่เขาไม่ทำ มิใช่ว่าคนทุกคนเมื่ออยู่ในเหตุการณ์อย่างนั้นแล้ว จะต้องทำเหมือนตัว เขาไม่ทำอันนี้ อยู่ที่แกนหลักของจิตใจของคนว่า得有หลักจิตใจอยู่อย่างไร อย่าเอาไปอ้างเลย ยิ่งในทางจริยศาสตร์ ท่านยังไม่ยอมใหญ่ ไม่ยอมให้คนเอาสิ่งแวดล้อมมาอ้างเพื่อจะได้ทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

การศึกษาที่ดี ต้องมุ่งสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่แท้จริง แต่น่าเสียดายการศึกษาที่ทำอยู่ ส่วนมากในปัจจุบัน มุ่งไปในทางให้คนจบแล้ว ไปหาเงิน ไปหาชื่อเสียง หาความสุขจากการปรนเปรอตนเอง ที่สำคัญคือ ฉลาดที่จะเอาเปรียบผู้อื่น การศึกษาเลยกลายเป็นเครื่องมือของบริโภคนิยม เครื่องมือของคนฉลาดแกมโกง บางทีก็เพราะเราตามใจเด็ก เลี้ยงเด็กให้สบายเกินไป นิสสัยชอบความสบายก็ติดไปถึงเป็นเด็กหนุ่มเป็นผู้ใหญ่ ทำให้ลูกของผู้มีอันจะกิน และลูกคนรวย มีพฤติกรรมแปลกๆ อย่างที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้

สถานสอนศาสนาแห่งแรก

สภาพบ้านเป็นสถานที่สำคัญที่สุด ในการบ่มความดีงาม ให้เกิดขึ้นในจิตใจของคนเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเด็ก และ รวมทั้งผู้ใหญ่ด้วย คนที่อยู่ในบ้านที่อบอุ่น ผาสุก น้อยคนนัก ที่จะเสียคน คำว่า “อบอุ่น ผาสุก” เราอย่าตีความตื้นเกินไป นะครับว่า เพียงแต่ว่าได้รับความรักจากพ่อแม่ พี่น้อง อาหาร การกินสมบูรณ์ มีเสื้อผ้าอาภรณ์เหลือใช้ มีบ้านหรรษา มีรถใช้ อย่างดี ไม่ใช่อย่างนั้นนะครับ อบอุ่นผาสุก ไม่ใช่เพียงอย่างนั้น แต่ต้องหมายรวมถึง **ความมั่นคงทางจิตใจ** (Spiritual Backbone) ความมีคุณธรรมประจำใจ อย่างยากที่สิ่งแวดล้อมจะดึง ไปได้ ซึ่งภาษาของพระพุทธเจ้าเรียกว่า **อตัณมยตา** (Unconditionality) ไม่มีอะไรทำให้โยกโคลงหวั่นไหวได้ ไม่มีอะไรปรุงแต่ง ให้เปลี่ยนแปลงไปได้ อย่างที่ผมเปรียบให้ฟังวันก่อน เหมือน มะพร้าวที่เราเอามาเคี้ยวให้เป็นน้ำมันมะพร้าวแล้ว อย่างไรมันก็ไม่เปลี่ยนแปลงกลับไปเป็นมะพร้าวอีกแล้ว

๑๓๑

สมมติว่า ท่านไปซื้อของให้บริษัทที่ท่านทำงานอยู่ ผู้ขาย บอกว่าจะให้ท่าน ๒๐% ท่านจะรับไหม ถ้าท่านรับ แสดงว่า ท่านยังรวนเร หวั่นไหว พร้อมทั้งจะถูกหลอกหลวง ถูกล่อให้ เป็นไปตามสิ่งแวดล้อมที่มายั่ว จิตใจท่านยังไม่มั่นคง ถ้าท่าน ไม่ยอมรับ เมื่อเขาให้ ๒๐% ท่านบอกว่าถ้าจะให้ ๒๐% ก็ลดให้ บริษัทก็แล้วกัน รับเงินเดือนของบริษัทอยู่แล้ว อย่างนี้แสดงว่า ท่านมั่นคง ท่านเป็นคนมีจิตใจที่มีคุณธรรมประจำใจ มีความมั่นคง ทางจิตใจไว้ใจได้ และเชื่อถือได้

บ้านควรจะให้การศึกษาศาสนาที่ถูกต้องแก่เด็ก ตั้งแต่เขาเป็นเด็กเล็กๆ มาเลยทีเดียว อย่างน้อยก็ให้เขาได้ยินได้ฟังศาสนา ให้ได้ยินได้ฟังธรรมะ รู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้าง ก็ช่างเถอะ แต่ได้ยินได้ฟังไว้ก่อน เพราะอะไรที่เด็กได้ยินได้ฟังตั้งแต่อายุยังน้อย จะเข้าไปฝังลึกอยู่ในอุปนิสัยใจคอของเด็ก เข้าไปฝังลึกอย่างที่เราจะจินตนาการในหิโตปเทศบอกว่า “การสอนศาสนา” หรือวิชาแก่เด็กตั้งแต่ยังน้อยยังเล็ก เหมือนกับการเขียนลวดลายในหม้อดินที่ยังหมาดอยู่ ถ้ายังหมาดอยู่ จะเขียนลวดลายอะไรลงไปมันก็ติดมาก เขียนได้สวยงาม ถ้ายังไม่ได้เปียกอยู่มากนักละ เรายังเขียนไม่ได้ ถ้าแห้งแข็งเสียแล้ว ก็เขียนไม่ได้เหมือนกัน” ฉะนั้น การสอนศาสนาแก่เด็กตั้งแต่ยังเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในครอบครัวศาสนาจะเข้าถึงส่วนลึกของเด็ก หรือของมนุษย์ทั่วไป โครงสร้างทางศีลธรรมของจิตใจ ที่มีศาสนาเป็นสิ่งหล่อหลอมให้เกิดขึ้น ทำลายลงได้ยาก

ผมขอพูดว่า ศาสนาที่สอนในบ้าน ที่สอนให้เด็กเข้าใจ ศาสนาต้องเป็นศาสนาที่ถูกต้อง เป็นศาสนาของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เป็นศาสนาของคนใดคนหนึ่ง ลัทธิของผู้ใดผู้หนึ่ง ที่มาแอบอิงหรืออ้างอิงเอาศาสนาของพระพุทธเจ้า

ผมขอภัยที่จะเล่าเรื่องนิดหน่อย เป็นเรื่องส่วนตัว เมื่อลูกชายคนโต เรียนอยู่ชั้นประถม ๓ หรือ ๔ จำไม่ได้แม่น ก่อนสอบ เขาได้มาบอกผมว่า ครูที่โรงเรียนขอให้หาเหรียญหลวงพ่อบอกชื่อมาด้วย) ให้แขวนไปในวันสอบ จะได้มีสติปัญญาดี สอบได้คะแนนดี เขาเล่าให้ฟังอย่างนั้น เขามาขอคุณพ่อว่า มีเหรียญหลวงพ่อบองค์นั้นหรือเปล่า ผมก็บอกว่าแขวนได้ ให้แขวนหลวงพ่อยักษ์ แขนงหลวงพ่อรอบคอบ

แขวนหลวงพ่อไม้ริบร้อน หลวงพ่อมีสติปัญญา ฝึกฝนสติปัญญา และความขยันและรอบคอบ ให้แขวนอันนั้นแหละ แล้วเขาก็ไปโรงเรียนโดยไม่ได้แขวนเหรียญหลวงพ่อก็ไร่ ปรากฏว่าสอบได้คะแนนดีพอสมควรแก่สติปัญญาของเขา

สมมติว่าให้เหรียญหลวงพ่อย่างที่ว่านั้นไปจริงๆ เขาแขวนแล้ว เกิดสอบได้คะแนนดีพอสมควร ก็จะมีอุปาทานยึดมั่นว่าที่เขาสอบได้คะแนนดีขนาดนี้ ก็เพราะเหรียญหลวงพ่อนั้นช่วยให้เขาสอบได้ อุปาทานนี้จะฝังอยู่ในจิตใจของเขาตลอดไป เวลาจะไปทำอะไรก็ต้องมีเหรียญ มีอะไรต่างๆ เป็นเครื่องอุ่นใจของเขา

เชื่อกรรม แก่กรรม

๑๓๓

แต่ทางพระพุทธศาสนาสอนให้เราเชื่อมั่นในตัวเอง สอนให้ทำด้วยตัวเอง ที่จริงการที่เขาได้คะแนนน้อย คะแนนมาก เขาก็ทำด้วยตัวของเขาเอง ถ้าเขาเกิดสอบตกขึ้นมาจะว่าอย่างไร ถ้าแขวนเหรียญแล้ว หรือถ้าแขวนเหรียญหลวงพ่อรูปนั้นกันทุกคนทั้งห้อง ก็คงจะสอบได้คะแนนเท่ากันหมด

ถ้าโดยเหตุผลก็ควรเป็นอย่างนั้น แต่มันไม่ได้เป็นอย่างนั้นจะเป็นอย่างไร ก็ขึ้นกับสติปัญญาของเด็กแต่ละคน ที่จะทำให้ได้ นี่คือข้อความที่ผมบอกว่า พ่อแม่ปู่ย่าตายายจะต้องมีศาสนา ที่ถูกต้องเสียก่อน จะทำให้เด็กถึงศาสนาที่ถูกต้อง และเขากล้าหาญเผชิญหน้าต่อความยุ่งยากลำบากด้วยจิตใจที่มั่นคง ไม่คลอนแคลน อย่างเช่นคนทั่วไปที่เป็นกัน ไม่ต้องเสียเวลา ไม่ต้องเสียเงิน ไปกับความเชื่อถือ ไร่ประโยชน์ การกระทำของตนเอง **ขอให้เชื่อกรรมคือการกระทำของมนุษย์**

ฝรั่งที่นับถือพุทธศาสนาบางคน ศึกษาพุทธศาสนาอย่างดี แล้วกล่าวออกมาอย่างภาคภูมิใจว่า เป็นศาสนาที่เป็น **Self do it religion** เป็นศาสนาที่สอนให้บุคคลทำด้วยตนเอง ไม่มีการ อ้อนวอน ให้มีความขยันหมั่นเพียร ช่วยเหลือตนเอง สอนให้มี จริยธรรมในการทำงาน ที่เขาเรียกในทางตะวันตกว่า Work Ethics จริยธรรมในการทำงาน ถ้าเรามีจริยธรรมในการทำงาน การ ทำงานในวงของผู้ใหญ่ หรือในวงของเด็ก ก็จะดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ในเวลานี้ ไม่ได้ต้องการให้คนไปอ้อนวอนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ต้องการ ให้เราทำด้วยตัวเอง ด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยเรี่ยวแรงกำลัง ทั้งหมด ด้วยความบากบั่นพยายาม

๑๓๔

สำหรับผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ก็ต้องชวนช่วยพยายาม เพื่อความสิ้นกรรม โดยผ่านทาง การสิ้นกิเลส พระพุทธเจ้าของเรา ได้พระนามระบือไปทั่วโลกว่า เป็นผู้สิ้นกรรมเพราะสิ้นกิเลส มีพระบาลีในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๕ ข้อ ๔๒๔ ว่า **สพพกมมขยิปตโต วิมุตโต อุปริกขเย** พระพุทธเจ้าได้บรรลุถึงความสิ้นไปแห่งกรรมทั้งปวง และหลุดพ้นไป เพราะได้สิ้นอุปริ สิ้นกิเลสทั้งปวง

พูดถึงอันนี้ ก็นึกถึงพิธีตัดกรรมในสังคมของเรา มีคนที่ มีบาป มีเคราะห์ รู้สึกตัวว่ามีเคราะห์ รู้สึกชีวิตไม่ค่อยราบรื่น ไม่สบาย และรู้ว่าว่าที่วัดไหนมีการตัดกรรม ท่านก็ไปทำพิธีตัดกรรม ซื้อข้าวซื้อของไปถวายสังฆทาน แล้วก็ตัดกรรม เคยไป ดูเขาตัดกรรมเหมือนกัน ไม่ได้ไปตัดเอง แต่ไปดูเขาตัดกรรม พระก็นั่ง แล้วเหวี่ยงผ้าขาวผืนใหญ่ ไปคลุมผู้ที่นั่งอยู่ในบริเวณนั้น แล้วก็ว่า **กมฺมสฺส โกมฺหิ กมฺมททยาโท...** อะไรทำนองนี้ ว่าเรื่อยไป แล้วก็ไปถึงคำว่า **ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ** หรือ **ภวิสฺสนฺติ** จะ

ต้องมีกรรมเป็นของของตน หยุดอยู่แค่คำว่า *ตัสสะ* ถือว่า ตัดกรรมแล้ว ถ้าตัดกรรมได้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นก็ดีสิครับ เราก็ทำกรรมอะไรๆ ต่ออะไรไว้นานๆ ก็ไปทำพิธีเสียทีหนึ่ง ไปตัดกรรม ได้เสียทีหนึ่ง

มันตัดไม่ได้ การตัดกรรมทำได้อย่างเดียวคือ เว้นกรรมชั่วที่เคยทำ ก็หยุดเสีย แล้วทำกรรมดีให้มากขึ้น ให้เบาบางลง ทำให้น้อยลง อย่าทำบ่อยๆ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **ปาปญฺเจ ปุริโส กยิรา** ถ้าคนพึงทำบาป ก็อย่าทำบาปนั้นบ่อยๆ ท่านว่าอย่างนั้น อย่าทำบ่อยๆ นานๆ ครั้งหนึ่ง ผลมันก็น้อยหน่อย แต่ถ้าจะทำบุญ **บุญญญฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถณํ ปุนปฺปุนํ** จะทำบุญก็ให้ทำบ่อยๆ ให้ทำติดต่อ ไม่ขาดสาย คล้ายน้ำไหล ไม่ขาดสาย มันเต็มตุ่มได้เร็ว ยกตัวอย่างเช่น คนกินเหล้า ถ้ากินทุกวัน และกินวันละมากๆ ไม่เท่าไรก็เห็นผลชั่วของมัน เห็นพิษของมัน แต่ถ้าเดือนหนึ่งกินหนหนึ่งและแก้วเดียว แล้วทานกับเกลือเข้าไปเยอะ มันก็ไม่เป็นอะไรเท่าไร แต่ถ้าเว้นได้เด็ดขาด ไม่กินเลยก็ดี เพราะฉะนั้น ถ้าทำชั่วก็อย่าทำบ่อยๆ ถ้าทำดีให้ทำบ่อยๆ นี่คือวิธีตัดกรรม

๑๓๕

กรรมในพุทธศาสนา ตามพระพุทธพจน์มี ๔ อย่าง คือ **กรรมดำ** ได้แก่ ทุจริต ให้ผลดำ มีวิบากดำ คือให้ผลเป็นความทุกข์

กรรมขาว คือ สุจริต ให้ผลเป็นวิบากขาว ให้ผลเป็นความสุข

กรรมทั้งดำทั้งขาว หมายความว่าทั้งบาป ทั้งบุญ ทำคละกันไป ทำบาบบ้าง ทำบุญบ้าง คละเคล้ากันไป ผลออกมา

มีวิบากเป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้าง ในสังคมนมนุษย์เรา มีวิบาก เป็นสุข บ้าง เป็นทุกข์บ้าง มีบางท่านบอกว่า เอาบาปเป็นทุน เอาบุญ เป็นกำไร เฉพาะบางเรื่องนะครับ ไม่ใช่คลุมหมดทุกเรื่อง อย่างว่าชาวประมง เขาจำเป็นต้องหาปลาขึ้นมาขาย เส็จแล้ว เขาก็มาทำบุญบ้าง มาเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ทำบุญให้ทานกันบ้าง อันนี้เรียกว่า เอาบาปเป็นทุน เอาบุญเป็นกำไรบ้าง เขาจำเป็นต้องทำเช่นนั้น แต่ถ้าไปคอร์รัปชัน กินบ้านกินเมือง แล้วก็ไป ทำบุญทำทาน เพื่อจะเอาบุญเป็นกำไร อย่างนี้ไม่ได้ ทำบาป อย่างอื่นโดยไม่จำเป็น โดยคิดว่าเอาบาปเป็นทุน เอาบุญมาเป็น กำไร อย่างนี้ไม่ได้ มันไม่ใช่ได้ทุกเรื่องไป ได้เฉพาะบางเรื่องที่ จำเป็นเท่านั้น มีเรื่องที่ต้องคุยกันพอสมควร ทั้งบาป ทั้งดำขาว

๑๓๖

กรรมไม่ดำไม่ขาว ได้แก่ เจตนาในการกระทำ ในการที่จะ ละทิ้งกรรมดำและกรรมขาว หมายความว่า มุ่งหน้าไปสู่นิพพาน ไม่เอาทั้งผลดีและผลชั่วที่เป็นโลกียะ ที่เป็นอาสวะ ท่านเรียก ในคำบาลีว่า **โอปปิภิก์ ปุณณ** บุญที่มีขันธเป็นผล ขันธคือขันธ ๕ ต้องเกิดแล้วเกิดเล่า ทำบุญที่ต้องเกิดแล้วเกิดอีก บุญซึ่งมีขันธ เป็นผลบุญซึ่งมีกิเลสเป็นผล ไม่ใช่กรรมไม่ดำไม่ขาว

อีกอันหนึ่งคือ **อโนปปิภิก์ ปุณณ** บุญที่ไม่มีอุปธิ หรือว่า มุ่งตรงไปสู่การดับกิเลส การเจริญมรรคมุ่งไปสู่ความสิ้นกิเลส ไม่มุ่งให้สงบ ไม่มุ่งให้รวย ไม่มุ่งให้เกิดในชาติหน้า ขอให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เรียกว่า กรรมไม่ดำไม่ขาว เจตนาในการกระทำ กรรมเพื่อจะละทิ้งกรรมดำและกรรมขาว เพราะคนมีบาปก็ทุกข์ ไปตามประสาคนมีบาป คนมีบุญก็ทุกข์ไปตามประสาคนมีบุญ เพราะฉะนั้น ไม่เอาทั้งบุญทั้งบาป ก็คือเอาสันติ ความสงบ ความสงบ คือ มุ่งเอานิพพาน

พูดไปถึงนิพพาน ก็ต้องเจริญปัญญานะครับ การที่จะถึงนิพพาน ต้องเจริญปัญญาผู้มีปัญญา หรือวิปัสสนา หรือวิปัสสนาปัญญา จึงจะละกรรมทั้งกรรมดำและกรรมขาวได้

ธรรมสำหรับผู้สูงอายุ

สำหรับผู้สูงอายุต้องชวนขวยพยายาม เพื่อความสิ้นกรรม โดยผ่านทางกลิ้งกิเลส เพราะพระพุทธเจ้าของเราได้พระนามระบือไปว่า เป็นผู้สิ้นกรรม สิ้นกิเลส ได้พูดถึงเรื่องกรรม ๔ อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เอง คือ

๑. กรรมดำ มีวิบากดำ กรรมชั่วมีผลเป็นทุกข์
๒. กรรมขาว มีวิบากขาว กรรมดีมีผลเป็นสุข
๓. กรรมทั้งดำทั้งขาว มีผลทั้งดำทั้งขาว มีผลทั้งทุกข์ทั้งสุข คละกัน

๑๓๗

๔. กรรมไม่ดำไม่ขาว มีผลไม่ดำไม่ขาว หมายความว่า เจตนาในการที่จะละกรรม ทั้งกรรมดำและกรรมขาว ทั้งบุญทั้งบาป เมื่อไปถึงที่สุดแล้ว ท่านก็สอนให้ละทั้งกรรมดำกรรมขาว คือละทั้งบุญทั้งบาป อย่างข้อความที่ว่า **บุญบาปปทีโน** ผู้ละได้ทั้ง บุญและบาป ซึ่งเป็นคุณบท หรือเป็นบทขยายอันหนึ่งของพระอรหันต์ เป็นผู้ละได้ทั้งบุญและบาป ไม่เอาทั้งบุญและบาป ผู้มีบุญก็ทุกข์ตามประสาคนมีบุญ คนมีบาปก็ทุกข์ไปตามประสาคนมีบาป เอาความสงบ สันติ คือ นิพพาน แต่ไม่ได้หมายความว่า ท่านไม่ได้ทำความดีเพื่อผู้อื่นนะครับ ท่านก็ทำความดีเพื่อผู้อื่น แต่ตัวท่านเองไม่เอา ไม่เอาแล้ว ไม่เอาทั้งดีทั้งชั่ว แต่ท่านก็ยังทำความดี บำเพ็ญกรณียกิจเพื่อผู้อื่นอยู่

ด้วยความกรุณา เป็นไปด้วยความกรุณา

กรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้จริงๆ ก็มีอย่างนี้ ให้เราสนใจ ในเรื่องพวกนี้ให้มากขึ้น

สำหรับกรรม ๑๒ ที่ศึกษาเล่าเรียนกัน และได้ยินได้ฟังกันโดยทั่วไป ในเรื่องกรรม ๑๒ นั้น มีในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ไม่ใช่พระพุทธพจน์ เป็นปกรณ์พิเศษ ซึ่งพระพุทธโฆชะ หรือพระพุทธโฆษาจารย์ ผู้รจนาไว้ เป็นหนังสือที่ดีมาก อธิบายธรรมะที่ดีมาก ตอนที่ท่านอธิบายถึง กังขาวิตรณสุทธินี้ ในวิสุทธิมรรค ภาคที่ ๓ หน้า ๒๒๓ พูดถึงเรื่อง กรรม ๑๒ เอาไว้ด้วยความย่อว่า ผู้ใดที่รู้แจ้งในเรื่องกรรม ข้ามความสงสัยในเรื่องกรรมเสียได้อย่างน้อยก็เป็นจุลโสดาบัน หมายความว่าถึงโสดาบันน้อย

๑๓๘

ความจริงตอนนี้กำลังพูดถึงเรื่องปัญญาอยู่ ปัญญาภาโ योगมาถึงความเข้าใจเรื่องกรรม ทำให้เราเข้าใจชีวิตดีขึ้น เป็นปัญญาในเรื่องของความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต ขอให้เรามาช่วยกันทำให้ศาสนาเป็นเหมือนวิธีการของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หมายความว่า เป็นเรื่องของความรู้ ให้เรามีความรู้และลงมือกระทำด้วยตนเอง รู้และลงมือกระทำด้วยตนเอง ที่เล่าว่า นักปราชญ์บางท่านทางตะวันตก พูดถึงศาสนาพุทธ ว่าเป็น Self - do - it - religion เป็นศาสนาที่เราต้องทำเอง ไม่มีการขอร้องอ้อนวอน

ถ้าใครจะช่วยก็ให้ช่วยตัวเอง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ลึกลับอะไรต่างๆ ช่วยไม่ได้ ให้เราทำศาสนาให้เหมือนกับ วิธีการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของความรู้ว่ามันคืออะไร นี่คืออะไร เทคโนโลยี เป็นเรื่องของการกระทำ ลงมือกระทำ

คือให้เราเอาศาสนามาใช้ประโยชน์ให้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพื่อรู้ หรือรู้เพื่อสนองความอยาก อยากมีอยากเป็น ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ทำให้เราเอาความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ความรู้ทางศาสนา มันแขวนตึงอยู่ แขนงอยู่กับความรู้เพื่อความรู้ มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไร

พูดถึงเรื่องระบบความรู้ มากมายก่ายกองเต็มไปหมด ไม่รู้ว่าตั้งกักระบุง ไม่ต้องตั้งก็เกวียนเสร็จแล้วพอลม ว่าจะให้ทำอย่างไร ก็ไม่รู้จะให้ทำอย่างไร อย่างนั้นก็ไม่มีสมบูรณ์ ผมยกตัวอย่างมาเสมออาจจะหลายครั้งด้วย ขอพูดซ้ำอีกทีว่า เรามีอาหารกระป๋อง แต่ไม่มีเครื่องมือเปิดกระป๋อง หรือมีเครื่องมือเปิดแต่ไม่รู้วิธีเปิด ก็ไม่สำเร็จประโยชน์นั่นเอง เพราะฉะนั้นขอให้เราใช้ปัญญา เอาศาสนามาใช้ให้ถูกต้อง จะได้ประโยชน์กับชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ศาสนาก็คือศาสนา แต่ว่าในชีวิตประจำวัน เราไม่ได้ใช้อะไรเกี่ยวกับศาสนา อย่างนั้นก็ทำศาสนาให้เป็นหมัน ประโยชน์ก็มีน้อยหรือเกือบจะไม่มีเลย ถ้าเป็นการลงทุนก็ขาดทุน

๑๓๙

เน้นว่า ปัญญาเป็นคุณธรรมสูงสุดในบรรดาคุณธรรมเพื่อชีวิตที่ดีทั้งหลาย ปัญญาเป็นแสงสว่างที่แท้จริงในโลก อย่างพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า **ปัญญา โลกสมบัติ ปชโชโต** ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก มันเป็นแสงสว่างของใจ ถ้าไม่มีปัญญาก็มีการดำเนินชีวิตก็ดำเนินไปอย่างมืดๆ เหมือนคนเดินอยู่ในที่มืด จะไม่เห็นว่าเป็นทางที่ปลอดภัย เต็มไปด้วยอันตราย เป็นหลุมเป็นบ่อเป็นเหว บางคนแบกอสรพิษอยู่ก็ไม่รู้ เพราะขาดปัญญา

เสนกบัณฑิต

ผมมีเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องสั้นๆ จะเล่าให้ฟังเป็นตัวอย่าง
ที่จริงเรื่องค่อนข้างยาว แต่สรุปให้สั้นเพื่อให้กระชับเข้า มีพราหมณ์
ผู้หนึ่ง เทียวขอทานตามคำขอร้องของภรรยา ให้เป็นขอทาน
เพื่อจะได้เงินมาจ้างคนรับใช้ที่จะทำงานบ้าน ขอให้สามีที่
ค่อนข้างชราแล้วออกไปขอเงินขอทอง เร่ขอทาน เพื่อจะได้เงิน
มาจ้างคนรับใช้ไปหลายวัน ก็ได้เงินมาพอสมควร ตามชาดก
บอกว่า ๗๐๐ กหาปณะ (หนึ่งกหาปณะ เท่ากับ ๔ บาท)
เดินทางกลับบ้าน เพื่อนำเงินมอบให้ภรรยาสาว ภรรยาสาวได้มา
จากพ่อที่เป็นหนี้พราหมณ์ชราคนนี้ที่ไปเทียวขอทานแล้วนำเงิน
มาฝากเอาไว้ กลับมาทวงเอาเงินก็ใช้ไปหมดแล้ว จึงยกลูกสาว
ใช้หนี้ ลูกสาวไม่ได้รับผู้ชายคนนี้

๑๔๐

ระหว่างทางนั่งพักใต้ร่มไม้ ประสงค์ที่จะกินอาหารแห้ง
ที่ภรรยาเตรียมให้ เป็นข้าวสัตตุงในถุงเพียงเล็กน้อย ก็วางถุง
เอาไว้ใต้ต้นไม้ แล้วก็ลงไปตักน้ำที่ริมลำธาร เมื่อกลับขึ้นมา
ก็ไม่ได้คิดอะไร รวบปากถุงแบกใส่บา้ ขณะนั้นเอง ได้ยินเสียง
จากต้นไม้ ในชาดกเล่าว่า รุกขเทวดาที่อยู่ใต้ต้นไม้เตือนว่า
ถ้าท่านพักในระหว่างทาง วันนี้ท่านต้องตาย ถ้าไปถึงบ้าน
ภรรยาต้องตาย ก็มีเสียงออกมาอย่างนี้ พราหมณ์ได้ยินเรื่อง
ก็ตกใจ เพราะถ้าพักในระหว่างทางเราต้องตาย ถ้าไปถึงบ้าน
ภรรยาก็ต้องตาย

มาถึงที่แห่งหนึ่งใกล้ประตูเมืองพาราณสี เห็นคนมา
ชุมนุมกันมากจึงเข้าไปดู เห็นว่าท่านบัณฑิตผู้หนึ่งกำลังจะแสดง
ธรรมแก่คนทั้งหลาย ท่านบัณฑิตผู้นี้คือ **เสนกบัณฑิต** เป็น

พระโพธิสัตว์กำลังแสดงธรรมอยู่ ใครๆ ก็ชื่นชมยินดีกับการแสดงธรรมของพระโพธิสัตว์ ซึ่งโพเราะเพราะพริ้ง พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ให้สาธุการกันเป็นระยะๆ พราหมณ์ ไปยื่นร้องให้ข้างท้ายของคนอื่น

ท่านเสนกบัณฑิตเห็นอย่างนั้นได้ทักถามขึ้นว่า ทำไมจึงมาร้องให้อยู่ พราหมณ์ก็เล่าให้ฟัง ท่านบัณฑิตบอกให้พราหมณ์วางถูลง ให้เอาไม้ยาวแหล่เข้าไปในถูล์ ปรากฏว่ามิงูพิษเลื้อยออกมา เป็นงูเห่าตัวใหญ่เลื้อยออกมา พราหมณ์คนนี้ได้แบกความตายมาบนบ่าของตนตลอดเวลาที่เดินทางโดยที่ไม่รู้ตัว งูเห่าก็กล้ำหาญเหลือเกิน ไม่กระดุกกระดิกเลย

ท่านบัณฑิตก็ชี้แจงให้พราหมณ์หายข้องใจ ขณะที่ท่านวางถูล์ไว้ได้ต้นไม้ และลงไปดักน้ำดื่มที่ริมธารนั้น อสรพิษก็คงได้กลิ่นอาหาร จึงเลื้อยเข้าไปในถูล์ กินอาหารในถูล์ ถ้าพราหมณ์พักในระหว่างทาง พราหมณ์ก็คงจะต้องล้วงมือเข้าไปหยิบอาหารในถูล์ งูพิษก็จะกัดถึงตาย ถ้ากลับไปถึงบ้าน ภรรยาสาวผู้โลกในทรัพย์ก็จะรีบล้วงมือลงไปค้นทรัพย์ งูพิษก็จะกัดภรรยาถึงตาย

ลองคิดดู เพียงแต่เขาเล่าให้ฟังเพียงเท่านี้ ท่านบัณฑิตก็สามารถจะแทงทะลุตลอด มีนัยน์ตาที่เฉียบคม มีปัญญาที่เฉียบคมเหมือนมองเห็นว่า เหตุการณ์มันควรจะเป็นอย่างไร จึงรู้ได้ด้วยปัญญา ท่านบัณฑิตรู้อะไรด้วยปัญญา ท่านบอกว่า ไม่ใช่ด้วยกำลังของชาติตระกูล หรือไม่ใช่ด้วยกำลังของญาติ หรือของอะไร แต่ด้วยกำลังของปัญญา นี่คือน่าผู้มีปัญญา เพราะฉะนั้น ท่านบัณฑิตได้ช่วยพราหมณ์ผู้น่าสงสารพ้นจากทุกข์และมรณภัยได้ก็ด้วยปัญญา

โดยเหตุนี้ นักปราชญ์จึงได้กล่าวไว้ว่า ผู้ฉลาดทั้งหลาย
กล่าวว่า ปัญญานั้นเองประเสริฐที่สุด ดุจดวงจันทร์ แม้จะ
มีดวงเดี๋ยวก็น่าส่องสว่างกว่าดวงดาวทั้งท้องฟ้า อันนี้เท่าที่ปรากฏ
แก่สายตาของโลกเรา ศीलก็ดี สิริคือมิ่งขวัญ หรือความมีเสน่ห์
ก็ดี เป็นสิ่งที่คล้อยตามผู้มีปัญญา ติดตามผู้มีปัญญา เพราะฉะนั้น
ปัญญาจึงเป็นรัตนะของคน เป็นแก้วของคน จึงได้ส่งเสริมให้มี
การเพิ่มพูนขึ้น จะได้ไม่ถูกหลอก แม้ว่าจะอยู่ในฐานะอย่างไร
ก็เป็นคนที่สามารถที่จะเอาตัวรอดได้ด้วยกำลังแห่งปัญญา

ยี่อคุงย้ายภูเข

๑๔๒

ผมมีเรื่องเล่าให้ฟังอีกนิดนะครับ เป็นเรื่องทางญี่ปุ่น คน
ญี่ปุ่นเป็นคนเขียนชื่อ นิคะโย นิวาโน นานมาแล้ว มีคนหนึ่งชื่อ
ยี่อคุง เป็นคนจีน เป็นคนแก่ที่โง่เขลา มีชีวิตอยู่บนเนินเขาสูง
ยากลำบาก อยู่ระหว่างภูเขไตซิงและหุบเขา วันหนึ่งเขาเรียก
ทุกคนในครอบครัวมาเสนอให้ทุกคนรวมกำลังกัน เพื่อมีกำลัง
เข้มแข็ง ทำการเคลื่อนย้ายภูเข ทุกคนเห็นด้วย เริ่มขุดดิน
ทันที พุดินแล้วก็ขนดิน ก้อนหินทั้งหมดไป ทิ้งทะเลโปโโ
ที่ต้องใช้เวลาเดินทางถึง ๑ ปี ระหว่างภูเขากับทะเล ระหว่างทาง
ยี่อคุงผ่านที่อยู่ของชิเซา หรือชิเซา ชายแก่ผู้ฉลาดได้บอกเขาว่า
เขาคงจะมีอายุไม่ยืนยาวนัก หมายถึง ยี่อคุงมีร่างกายที่อ่อนแอ
ไม่ใช่คนแข็งแรงอะไร งานที่เขาทำก็จะเป็นการสูญเปล่า
เสียเวลาเปล่า

ยี่อคุงตอบว่า คนปราดเปรี้ยวทั้งหลายเช่นท่าน ล้วนมีความเห็นเช่นนี้ทั้งนั้น แต่ความสำเร็จอาจไม่เกิดในช่วงชีวิตของข้าพเจ้า ถ้าลูกหลาน ลูกของหลาน เหลนของหลาน เหลนของเหลน จะทำงานนี้ต่อไปไม่หยุด ด้วยความขยันหมั่นเพียร ก็จะสามารถลุดุดหมายปลายทางในวันหนึ่งข้างหน้า มีสิ่งหนึ่งที่แน่นอน คือจะไม่มีภูเขาอกขึ้นมาแทนภูเขาเก่า

เทวดา ๒ คน ที่สิงสถิตอยู่ที่ภูเขาทั้ง ๒ แห่ง ได้ยินคำนี้ ถึงความตั้งใจของยี่อคุง เป็นสัญญาณบอกว่า ที่สิงสถิตของเทวดาทั้งแน่นอน เทวดาจึงขอให้จอมเทพในสวรรค์ (Emperor of Heaven) ท้าวสักกะจอมเทพช่วยเหลือ ท้าวสักกะเห็นใจเทวดา แต่ก็เคียดแค้นใจแค้นของยี่อคุง จึงมีเทวบัญชาให้เทวดาที่มีพลังย้ายภูเขาไปไว้ในที่ห่างไกลเพื่อความปลอดภัย

๑๔๓

ชื่อยี่อคุง ชายชาวผู้โง่เขลานั้นะครับ ไม่ทราบว่าเป็นถ้อยคำที่ประชดประชันหรือไม่ ที่จริงแล้วเขามีสติปัญญา มองเห็นว่าสิ่งที่น่าจะสูญเสียกำลังเปล่า แต่ถ้ามองในระยะเวลาแล้ว เห็นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง คือมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ยาวไกล การยืนหยัดด้วยความเพียรพยายาม หรือความบากบั่นที่แท้จริง อยู่เหนือการทนทุกข์ในปัจจุบัน ยี่อคุงเป็นสัญลักษณ์ของปัญหาที่ลุ่มลึกประเภทหนึ่ง

อันนี้โปรดจำไว้ให้ดี ยี่อคุงเป็นสัญลักษณ์ของปัญหาที่ลุ่มลึกประเภทหนึ่ง บุคคลประเภทยี่อคุงนี้ มีความสามารถมั่นคงที่จะดำเนินชีวิตไปให้ประสบความสำเร็จ ด้วยการตระหนักว่างานของเขาจะนำไปสู่ความหมายนิรันดร์ โดยไม่สนใจประโยชน์ผิวเผิน หรือประโยชน์เฉพาะหน้าจะเป็นอย่างไร คนส่วนมาก

จะมองแต่ประโยชน์เฉพาะหน้า ถ้ามองไม่เห็นประโยชน์
เฉพาะหน้า จะไม่ทำ

แต่คนที่วิสัยทัศน์กว้างไกล บางทีดูเหมือนว่าตอนนี้จะ
ไม่ได้อะไร แต่อนาคตอันยาวไกลจะได้สิ่งที่ดีงาม สิ่งเหล่านี้
เป็นสิ่งที่เรียกว่า Paradox ดูเหมือนว่าจะน่าหัวเราะเยาะใน
ระยะเวลาที่กำลังทำอยู่ คนที่สายตาสั้นก็จะมองไม่เห็น คล้าย
นกกระจาบ จะมองอย่างนกอินทรีได้อย่างไร นกกระจอก
จะมองอย่างนกเหยี่ยวก็ไม่ได้ ทำนองนั้น

ข้อความเรื่องยี่อคุงี้ เามาจากหนังสือชีวิตที่สมบูรณ์
(Meaningful Life) ซึ่งนิคคะโย นิวาโน ชาวญี่ปุ่นเป็นคนเขียน
แปลเป็นอังกฤษ โดยริชาร์ด แอล.เกจ แปลเป็นภาษาไทย โดย
พระมหาสมนึก กมพฺพคุณ โน นักศึกษาปริญญาเอก มหาวิทยาลัย
ปัญญา อินเดีย เวลานี้กำลังศึกษาปริญญาเอก อยู่ที่มหาวิทยาลัย
ปัญญา เรื่องนี้เป็นเรื่องที่แสดงถึงปัญญาและความเพียร ซึ่งต้อง
เป็นของมาคู่กัน ถ้าหากมีแต่ปัญญา ไม่มีความเพียร มันก็ใช้
ไม่ค่อยได้เท่าไร มีความเพียรแต่ขาดปัญญา ก็จะใช้ความเพียรไป
โดยที่เสียประโยชน์เสียมากกว่า ต้องมีปัญญาแทงทะลุด้วย เล่าปี
รวบรวมบ้านเมืองได้มากมาย เพราะอาศัยคุณชื่อผู้มีปัญญา
เช่นขงเบ้ง ปัญญาเป็นสิ่งมีความสำคัญเป็นอันมาก

ใช้ปัญญานำชีวิต

ปัญญาเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในสังคมของเรา เพราะสังคมของเราใช้ศรัทธาเป็นตัวนำชีวิต ทำอะไรไปด้วยศรัทธาไม่ค่อยจะใช้ปัญญาเท่าที่ควร จึงอยากจะขอเน้นเรื่องปัญญาให้มากสักหน่อย จึงพูดเรื่องปัญญาค่อนข้างมาก ขอเน้นย้ำว่าปัญญาเป็นคุณธรรมที่สูงสุดของพุทธศาสนา ถ้าได้ปัญญาแล้วก็จะได้ทุกอย่างในชีวิต จนถึงกับพระเถระบางท่านในพุทธศาสนาที่เป็นพระอรหันต์แล้วเคยเป็นกษัตริย์มาก่อน อย่างพระมหากัปปินเถระ ท่านได้แปลงอุทานออกมาว่า **“สินทรัพย์แต่มีปัญญาก็พออยู่ได้ แต่ถ้าไม่มีปัญญา แม้จะมีทรัพย์ ก็ไม่ขอมีชีวิตอยู่”** อย่างนี้เป็นต้น แสดงว่าท่านเป็นผู้ที่รักปัญญา

ทางชีวิตเดินยากกว่าทางธรรมดามากหลายเท่า ซึ่งเราต้องใช้ปัญญาเป็นไฟส่องทาง สำหรับการเดินทางชีวิต ชีวิตมีความซับซ้อนกว่าทางธรรมดามากทีเดียว การเดินทางธรรมดา เรายังต้องศึกษาเรียนรู้ว่า เราจะต้องไปอย่างไร กลับอย่างไรจึงจะสะดวก คนที่รู้ทาง ย่อมเดินทางได้สะดวกและปลอดภัยกว่าผู้ไม่รู้ทาง ทางชีวิตก็ทำนองเดียวกันนะครับ คนมีความรู้เกี่ยวกับชีวิต วิธีชีวิต ก็รู้ว่าอะไรผิด อะไรถูก อะไรดี อะไรชั่ว แล้วก็ทำอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ คือมีระยยะอยู่ในวิถีชีวิตของเราแต่ละคน แต่ละคนพยายามปฏิบัติตามที่รู้ จะนำชีวิตไปสู่ความสงบได้มากกว่าอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเปรียบเทียบการเดินทางชีวิตเหมือนกับการเดินเรือ นายเรือที่มีความรู้และความชำนาญทางก็จะนำเรือไปได้ปลอดภัยกว่านายเรือที่ไม่มีความรู้และความชำนาญทาง นาวาชีวิตก็เป็นทำนองเดียวกัน

การศึกษาให้รู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญา และพยายามปฏิบัติตามที่รู้นั้น ด้วยกำลังใจที่เข้มแข็ง มุ่งไปข้างหน้า ไม่ท้อถอยง่าย นำปัญญามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ไม่นำปัญญาไปใช้ในทางที่ทำให้เกิดโทษ เป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิตมาก ชีวิตของเราอยู่ข้างหน้าทำไมจะต้องทุกข์กับเรื่องที่ผ่านมาแล้ว เหมือนมีอะไรฝังอยู่ในใจ ถอนไม่ออก ดึงไม่ออก เหมือนกับลูกศรเสียบอยู่ในใจจนดึงไม่ออก มีความทุกข์กับเรื่องความหลัง กับเรื่องอดีต ชีวิตของเราอยู่ข้างหน้า อย่าลืม ทำไมเราจะต้องมาทุกข์กับเรื่องที่ผ่านมาแล้ว ช่างมันเถอะ

เราไม่นำปัญญาใช้ในทางที่จะให้เกิดโทษ นำปัญญามาใช้ในทางให้เกิดประโยชน์ เพิ่มพูนปัญญา ปัญญาเป็นสิ่งที่เพิ่มพูนเกียรตินิยม ชื่อเสียง ตามพระพุทธภาษิตที่ว่า **ปัญญา กิตติสิโลก-วฑฺฒณี** ปัญญาทำให้เจริญด้วยเกียรติและชื่อเสียง ทำให้คนมีฐานะต่ำต้อยมาก่อน ก้าวขึ้นสู่ฐานะที่สูงขึ้นในสังคมได้ มีตัวอย่างให้เห็นอยู่ทั่วไปที่คนมีฐานะสูงแต่กำเนิดแล้ว เช่นว่า เกิดในตระกูล มีทรัพย์สมบัติ มีเกียรติยศ ชื่อเสียงอยู่แล้ว มีปัญญาเพิ่มขึ้นด้วย ปัญญาจะช่วยเสริมให้เด่นยิ่งขึ้น คล้ายๆ กับแหวนทอง หรือเหมือนแหวนทองได้เพชรมาเป็นหัว ก็ดียิ่งขึ้น

คนมีปัญญาในโลกนี้ เขาจะหาความสุขได้ แม้ในฐานะที่น่าจะทุกข์อีกอย่างหนึ่ง บรรดาความอึดทั้งหลาย ความอึดด้วยปัญญาประเสริฐที่สุด เพราะผู้อึดด้วยปัญญา ย่อมไม่เดือดร้อน เพราะกาม ผู้อึดด้วยปัญญาเท่านั้น ตัณหาทำเขาไว้ในอำนาจไม่ได้ จากพระไตรปิฎก เล่ม ๒๗ หน้า ๓๒๙ ท่านสรรเสริญคุณแห่งปัญญาเอาไว้

เรื่องของกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เป็นเครื่องเหนียวจิตใจของคนในโลกไว้มากทีเดียว ทำให้คนติดไม่ได้อันนี้ เป็นเรื่องที่เข้าใจผิดไป จริงอยู่ มันเป็นเสน่ห์ของโลกทำคนไว้ในอำนาจได้มาก แต่ลองนึกดูนะครับ คนที่พอใจและติดเหยื่อของโลก ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในโลกนี้ ปริมาณเท่าใด น่าสงสัยเพียงใด น่าช่วยเหลือเพียงใด

ถึงอย่างไร ก็ขอให้สำนึกเสมอว่า สิ่งนั้นเป็นความสุขที่ยังหายาอยู่ แต่จะมีใครสักกี่คนในโลก ที่สามารถคายเหยื่อออกมาได้ เหมือนกับปลาที่ฉลาดรอบรู้ และถ้ายิ่งฉลาดไปกว่านั้น ก็รู้ว่าอันใดเป็นเหยื่อ อันใดเป็นเบ็ด ถ้าจะกินก็กินเหยื่อ แต่ไม่ให้ติดเบ็ด เลือกกินเฉพาะเหยื่อที่ไม่มีเบ็ด ก็สามารถรักษาตัวให้ปลอดภัยโดยตลอด อันนี้ต้องใช้ปัญญา

๑๔๓

ความกำหนดในกามที่โดยปกติทำคนไว้ในอำนาจ กามาสวะเป็นอาสวะอย่างหนึ่งที่หมักหมมในจิต สัตว์โลกยากที่จะละและปลดเปลื้องได้ ทั้งนี้ก็เพราะว่ามันมีความสุขเล็กๆ น้อยๆ เป็นเหยื่อล่อให้หลง และเป็นหลุมพรางให้ก้าวไปเพื่อจะได้ติดหล่มนั่นเอง ยากที่จะถอนตนขึ้นมา แล้วก็ต่อไปให้พ้นได้สำหรับผู้ที่ไม่สำนึกถึงโทษของกาม แล้วก็พยายามออกจากกามคือสิ่งชั่วร้าย ยังออกไม่ได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เช่น พันธกรณี ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ หรือกำลังใจยังไม่พอ เป็นต้น ก็ไม่น่าวิตกครับ เพราะถึงอย่างไร คนพวกนี้ก็ต้องออกไปได้วันหนึ่งเมื่อพันธกรณีสิ้นสุดลง หรืออบรมจิตและปัญญาจนกำลังใจและกำลังปัญญาเพียงพอแล้ว

แต่คนที่ไม่เคยสำเหนียกรู้ถึงสิ่งยั่วยวน ศึกษาเรียนรู้แต่
คุณของสิ่งยั่วยวน ได้ยินได้ฟังแต่กถา คือถ้อยคำอันเป็นเหตุให้
เกิดกระหาย สิ่งยั่วยวนเรื้องแรงขึ้น มีกิจกรรมที่ยั่วยุ สิ่งยั่วยวน
อยู่ไม่เว้นวัน การศึกษา การทำงาน การเกี่ยวข้องในสังคม ก็
ล้วนแต่มุ่งเอาความสำเร็จทางสิ่งยั่วยวนเป็นผลมุ่งหมาย ในฐานะ
ที่เป็นความสำเร็จของชีวิต อย่างนี้แล้วละก็ จะออกจากสิ่งยั่วยวน
ไปได้อย่างไร ก็คงจะต้องยึดมั่น เอาสิ่งยั่วยวนเป็นจุดหมาย
ปลายทางของชีวิตต่อไป

ในขณะที่กำลังแสวงหาอยู่นั้น ดวงจิตของเขาจะถูกเหวี่ยง
ด้วยแส คือความผิดหวัง ขมขื่น ด้วยน้ำตาครั้งแล้วครั้งเล่า
ถึงกระนั้นเขาก็ยังกระเสือกกระสน หาสิ่งยั่วยวนอยู่ต่อไป
อานุภาพของกามุปาทาน คือการยึดมั่นว่าสิ่งยั่วยวนเหล่านี้แหละ
เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขอันแท้จริง บางคราวพระพุทธเจ้าก็
ตรัสว่า สิ่งยั่วยวนเป็นบ่วง ที่ทรงเรียกว่า *กามปาสะ* คือบ่วงกาม
มีลักษณะผูกคล้องสัตว์ทั้งหลายไว้ในภพ ให้เวียนว่ายตายเกิด
อยู่ในสังสารวัฏ ไม่มีที่สิ้นสุด

การผูกมัดของสิ่งยั่วยวน มีลักษณะผูกหย่อนๆ แต่แก้ได้
ยากมากทีเดียว ผู้ที่ต้องการจะแก้ ต้องใช้กำลังใจมาก ต้องใช้
กำลังสมาธิอย่างแรง เพราะแก้ไม่ได้ด้วยวิธีธรรมดา เหมือนปม
บางอย่างที่แก้ได้ยาก มันยุ่งไปหมด ต้องใช้ดาบฟัน ภาษาอังกฤษ
เรียกปมชนิดนี้ว่า Gordian Knot อย่างที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์
มหาราชทรงกระทำ มีเรื่องเล่าไว้อย่างนี้นะครับ

Gordian Knot นี้เป็นปมกษัตริย์ Gordian แห่งไฟรเกีย
ผูกไว้ ในสมัยโบราณกล่าวกันว่า ถ้าใครแก้ปมนี้ได้จะเป็นใหญ่

ในเอเชีย อเล็กซานเดอร์มหาราชทรงใช้ดาบของพระองค์ตัดปมนี้
ไม่แก้ แต่ใช้ดาบฟันปมนี้เลย ต่อมาคำว่า “ตัดกอร์เดียนโน้ต”
กลายเป็นสำนวน (idiom) หมายความว่า การแก้ปัญหาที่ยาก
โดยฉับพลัน ด้วยการใช้อำนาจ บางครั้งก็ใช้คำว่าหักดิบในภาษา
ไทย ในการนี้เราต้องใช้ปัญญาพิจารณาเห็นโทษของสิ่งต่างๆ
ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิต เห็นทั้งคุณและโทษ และทางออก
เอาไว้ด้วย

อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **อาทีนวทสสว** พิจารณา
เห็นโทษ **นิสสรณปณิโย ปริกฺขชติ** เข้าไปเกี่ยวข้องใช้สอยต่างๆ
ด้วยการพิจารณาเห็นโทษ และพิจารณาในการที่จะหาทาง
ออกจากสิ่งนั้น ก็ให้นึกว่าต้องใช้ปัญญาให้เห็นอาทีนวะ ให้
เห็นโทษ และนิสสรณะ การสลัดออก มีอุบายในการที่จะออก
มีโกศล หรือปัญญา ๓ อย่าง คือ

๑๔๙

๑. **อายโกศล** รู้ว่าอะไรเป็นความเจริญ
๒. **อปายโกศล** รู้ว่าอะไรเป็นความเสื่อม
๓. **อุปายโกศล** มีอุบาย ฉลาดในอุบาย ที่จะหลีกเลี่ยง
ความเสื่อม ดำเนินไปในทางแห่งความเจริญ อันนี้เรียกว่า เป็น
ผู้มีปัญญา

คนที่มีปัญญาในโลกนี้ ถึงอย่างไรๆ เขาก็มีชีวิตอยู่ได้อย่าง
สงบสุข และสบายกว่าคนที่ไร้ปัญญา คนมีปัญญาแล้ว ก็ไม่มีใคร
อยากกลับไป ไม่มีปัญญาอีก เป็นคนโง่ที่มีความสุข หรือเป็น
คนฉลาดที่ทุกข์บ้าง จะเลือกเอาอะไรก็แล้วแต่จะเลือกเอา แต่
โดยมาก คนโง่ก็ไม่ค่อยจะมีความสุข อย่างที่ไซเครตีส นักปราชญ์
ของกรีกสมัยโบราณบอกว่า มีความสุขอย่างหมูเอาไหม กับมีความ

ทุกข์อย่างคน จะเอาอย่างไร มีความสุขเกินๆ แล้วก็นอนกลิ้งไปกลิ้งมา ในที่สุดก็ถูกเขีอด เพราะมีความสุขอย่างหมู กับมีความทุกข์อย่างคน จะเอาอย่างไร

ถ้าเป็นคนอย่างเราๆ ก็บอกว่าสุขอย่างหมูไม่เอา เอาความทุกข์อย่างคนดีกว่า ทุกข์บ้าง แต่ก็ยังมีอะไรที่ดีกว่าหมูตั้งหลายอย่าง แม้เราจะต้องทำมาหากิน แม้เราจะต้องดิ้นรนบ้าง ผจญปัญหาต่างๆ บ้างก็ไม่ใช่ไร ปัญหาอุปสรรคทำให้เราฉลาดขึ้น ทำให้คนมีปัญหาขึ้น อุปสรรคต่างๆ ทำให้คนฉลาดขึ้น **ความทุกข์ทำให้คนคิด ความคิดทำให้คนฉลาด ความฉลาดทำให้คนทำถูก การกระทำถูกทำให้คนมีความสุข**

๑๕๐

พอมาถึงความสุขที่ต้องระวัง ถ้ามีความสุขแล้ว ใช้ความสุขนั้นเป็นฐานให้ทำความดีต่อไป จะทำให้มีปัญญาต่อไป ทำให้มีความสุขต่อไป ทำให้ได้สิ่งที่ดีๆ ต่อไป แต่ถ้าพอได้รับความสุขแล้วประมาท เพราะคนส่วนมาก พอได้รับความสุขแล้วประมาท พอประมาทแล้วก็เวียนไปหาความทุกข์อีก ความประมาททำให้คนทำความผิด การทำความผิดทำให้มีทุกข์ ความทุกข์ทำให้คนคิดต่อไปจะเวียนใหม่อีก คือความคิดทำให้คนฉลาด ความฉลาดทำให้คนทำถูก ทำถูกทำให้คนมีความสุข

พอถึงตรง ความสุข ต้องระวัง ได้ความสุขแล้ว ไม่เมาในความสุข ตามวิสัยของคนมีปัญหา เวลาประสบทุกข์ก็อยู่อย่างสงบได้ เอาความทุกข์มาเรียนเป็นบทเรียนเสีย เวลามีความสุขก็เอาความสุขนั้น เป็นฐานรองรับที่จะบำเพ็ญคุณงามความดีต่อไป อย่างนี้เรียกว่า เป็นวิสัยของคนมีปัญหา

เรื่องของปัญญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของคนและในระบบคุณธรรม เพราะพระพุทธเจ้าตรัสว่า ปัญญาเป็นคุณธรรมที่สูงสุด ถ้าปราศจากปัญญาหรือความรู้หรือวิชาเสียแล้ว คนทั้งหลายก็จะเที่ยวไปเหมือนควายตาบอดที่เที่ยวไปในป่า จะถูกเรียวนามเกี้ยวเอา ชูดเอา ตกหล่ม ตกเหวไม่รู้ แต่ถ้ามีปัญญาก็จะเหมือนคนตาดี ถ้าเปรียบเหมือนควายตาดี เพราะตะกั่วเปรียบเหมือนควายตาบอด ถ้าเป็นควายตาดี ก็พอรู้ว่าอะไรเป็นเรียวนาม อะไรเป็นหล่มเป็นบ่อ พอหลีกเลี่ยงอะไรได้บ้าง

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน ไม่มีปัญญาแทงทะลุเบื้องหลังของปรากฏการณ์แบบนิพเพธิกปัญญาแล้ว เราก็จะอยู่ในโลกด้วยความงมงาย ด้วยโมหะ ทำให้ทำความผิดมากขึ้น ทำให้ทำความชั่วมากขึ้น

๑๕๑

ผมขอจบปัญญากถาในคืนนี้ ด้วยข้อความที่ว่า

กมมํ วิชา จ ธมโม จ สีสํ ชีวิตมุตตมํ

เอเตน มจจา สุขมนติ น โคตเตน ธเนน วา

ชีวิตที่ดีที่สุดของบุคคลนั้น จะต้องประกอบด้วยการงาน ความรู้ หรือ ปัญญา ศีลธรรม สิ่งนี้แหละทำให้เป็นชีวิตที่ดีที่สุด หรือชีวิตเป็นสิ่งสูงสุด สัตว์ทั้งหลาย (บุคคลทั้งหลาย) จะบริสุทธิ์ได้ก็ด้วยธรรมเหล่านี้ ไม่ใช่ด้วยโคตร หรือด้วยทรัพย์ เพราะฉะนั้น ขอให้พุทธศาสนิกชน หรือผู้ที่ต้องการบริสุทธิ์อยู่ในโลก เป็นผู้ประกอบไปด้วยการงาน วิชาความรู้ หรือปัญญา และ ศีลธรรม ก็จะได้ประสบชีวิตที่สูงสุดตามต้องการ ไม่ใช่เพราะทรัพย์หรือเพราะโคตร

เมตตา กรุณา แม้ตัวเดียวนี้ มีเมตตาต่อผู้อื่น มีเมตตา
ต่อตัวเอง กลัวความทุกข์แก่ผู้อื่น ไม่ต้องการให้ความทุกข์
เกิดแก่ผู้อื่น อย่างนี้ ศีลก็ซื่อก็รักษาได้ นอกจากนี้ ก็มีสติ
สัมปชัญญะ ล้วจะ ความอดทนต่ออารมณ์ที่มายั่วชวนต่างๆ
อันนี้ก็เป็นธรรมทั้งนั้น

มนุษย์เราต้องการพ้นทุกข์กันทุกคน แต่เมื่อไม่รู้ทาง เขาจะ
พ้นทุกข์ไปได้อย่างไร เมื่อทางอันถูกต้อง และดำเนินตามทางนั้น
ทุกข์จึงจะลดลง ทุกข์ลดลงมากเท่าใด สุขก็เพิ่มมากขึ้นตาม
สัดส่วน โดยนัยนี้ เราไม่ต้องแสวงหาสุขก็ได้ เพียงแต่ทำอย่างไร
ให้ทุกข์ลดลงก็พอแล้ว ชีวิตจะดำเนินสู่ความสะอาด สงบ และ
สว่าง ได้เห็นความงามแห่งชีวิตซึ่งมีศีล สมาธิ และปัญญา
เป็นเครื่องประดับอันล้ำเลิศ เราจะรู้สึกรว่า ชีวิตมีค่าขึ้น เมื่อมี
ธรรมเพิ่มขึ้น คุณค่าทางวัตถุ เป็นสิ่งที่เจือด้วยอันตราย แต่คุณค่า
ทางธรรมเป็นคุณค่าที่บริสุทธิ์และปลอดภัย

www.kanlayanatam.com
Facebook : kanlayanatam